

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

മഹർഷി വേദവ്യാസപ്രണീതം ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ പഞ്ചമഃ സ്കന്ധഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

വിഷയസൂചി

1	പ്രഥമോദ്യായഃ	3
2	ദ്വിതീയോദ്യായഃ	11
3	തൃതീയോദ്യായഃ	16
4	ചതുർഥോദ്യായഃ	20
5	പഞ്ചമോദ്യായഃ	24
6	ഷഷ്ഠോദ്യായഃ	31
7	സപ്തമോദ്യായഃ	35
8	അഷ്ടമോദ്യായഃ	38
9	നവമോദ്യായഃ	44
10	ദശമോദ്യായഃ	49
11	ഏകാദശോദ്യായഃ	54
12	ദ്വാദശോദ്യായഃ	58
13	ത്രയോദശോദ്യായഃ	62
14	ചതുർദശോദ്യായഃ	67
15	പഞ്ചദശോദ്യായഃ	75
16	ഷോഡശോദ്യായഃ	78
17	സപ്തദശോദ്യായഃ	83
18	അഷ്ടാദശോദ്യായഃ	88
19	ഏകോനവിംശോദ്യായഃ	95

20	വിംശോദ്യായഃ	101
21	ഏകവിംശോദ്യായഃ	109
22	ദ്വാവിംശോദ്യായഃ	113
23	ത്രയോവിംശോദ്യായഃ	117
24	ചതുർവിംശോദ്യായഃ	120
25	പഞ്ചവിംശോദ്യായഃ	127
26	ഷഡ്വിംശോദ്യായഃ	131

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ പ്രഥമോഽധ്യായഃ ॥

രാജോവാച

പ്രിയവ്രതോ ഭാഗവത ആത്മാരാമഃ കഥം മൂനേ |
 ഗൃഹേഽരമത യൻമൂലഃ കർമ്മബന്ധഃ പരാഭവഃ || 1 ||

ന നൂനം മൂക്തസംഗാനാം താദൃശാനാം ദ്വിജർഷഭ |
 ഗൃഹേഷ്വഭിനിവേശോഽയം പുംസാം ഭവിതുമർഹതി || 2 ||

മഹതാം ഖലു വിപ്രർഷേ ഉത്തമശ്ലോകപാദയോഃ |
 ഛായാനിർവൃതചിത്താനാം ന കുടുംബേ സ്പൃഹാമതിഃ || 3 ||

സംശയോഽയം മഹാൻ ബ്രഹ്മന്ദാരാഗാരസുതാദിഷു |
 സക്തസ്യ യത്സിദ്ധിരഭൂത്കൃഷ്ണേ ച മതിരച്യുതാ || 4 ||

ശ്രീശുക ഉവാച

ബാഘമൂക്തം ഭഗവത ഉത്തമശ്ലോകസ്യ ശ്രീമച്ചരണാരവിന്ദ -
 മകരന്ദരസ ആവേശിതചേതസോ ഭാഗവതപരമഹംസ -
 ദധിതകഥാം കിഞ്ചിദന്തരായവിഹതാം സ്വാം ശിവതമാം
 പദവീം ന പ്രായേണ ഹിൻവന്തി || 5 ||

യർഹി വാവ ഹ രാജൻ സ രാജപുത്രഃ പ്രിയവ്രതഃ
 പരമഭാഗവതോ നാരദസ്യ ചരണോപസേവയാഞ്ജസാവഗത -
 പരമാർഥസതത്തത്ത്വാ ബ്രഹ്മസത്രേണ ദീക്ഷിഷ്യമാണോഽവനി -

തലപരിപാലനായാമ്നാതപ്രവരഗുണഗണൈകാന്തഭാജനതയാ
 സ്വപിത്രോപാമന്ത്രിതോ ഭഗവതി വാസുദേവ ഏവാവ്യവധാന -
 സമാധിയോഗേന സമാവേശിതസകലകാരകക്രിയാകലാപോ
 നൈവാഭ്യുന്നന്ദദ്യുപി തദപ്രത്യാമ്നാതവ്യം തദധികരണ
 ആത്മനോഽന്യസ്മാദസതോഽപി പരാഭവമൻവീക്ഷമാണഃ || 6 ||

6

അഥ ഹ ഭഗവാനാദിദേവ ഏതസ്യ ഗുണവിസർഗസ്യ
 പരിബൃഹണാനുധ്യാനവ്യവസിതസകലജഗദഭിപ്രായ
 ആത്മയോനിരഖിലനിഗമനിജഗണപരിവേഷ്ടിതഃ
 സ്വഭവനാദവതതാര || 7 ||

7

സ തത്ര തത്ര ഗഗനതല ഉഡുപതിരിവ വിമാനാവലിഭി -
 രനുപഥമമരപരിവൃദ്ധൈരഭിപൂജ്യമാനഃ പഥി പഥി ച
 വരൂഥശഃ സിദ്ധഗന്ധർവസാധ്യചാരണമുനിഗണൈരുപഗീയ -
 മാനോ ഗന്ധമാദനഭ്രാന്തീമവഭാസയന്നുപസസർപ || 8 ||

8

തത്ര ഹ വാ ഏനം ദേവർഷിർഹംസയാനേന പിതരം ഭഗവന്തം
 ഹിരണ്യഗർഭമുപലഭമാനഃ സഹസൈവോത്ഥയാർഹണേന
 സഹ പിതാപുത്രാഭ്യാമവഹിതാഞ്ജലിരുപതസ്ഥേ || 9 ||

9

ഭഗവാനപി ഭാരത തദുപനീതാർഹണഃ സൂക്തവാക്യേനാതിതരാ -
 മുദിതഗുണഗണാവതാരസുജയഃ പ്രിയവ്രതമാദിപുരുഷസ്തം
 സദയഹാസാവലോക ഇതി ഹോവാച || 10 ||

10

ശ്രീഭഗവാനുവാച

നിബോധ താതേദമൃതം ബ്രവീമി

മാസൂയിതും ദേവമർഹസ്യപ്രമേയം |

വയം ഭവസ്തേ തത ഏഷ മഹർഷി -

ർവഹാമ സർവേ വിവശാ യസ്യ ദിഷ്ടം || 11 ||

11

ന തസ്യ കശ്ചിത്തപസാ വിദ്യയാ വാ
 ന യോഗവീര്യേണ മനീഷയാ വാ |
 നൈവാർഥധർമ്മൈഃ പരതഃ സ്വതോ വാ
 കൃതം വിഹന്തും തനുഭൃദ്വിഭൃയാത് || 12 || 12

ഭവായ നാശായ ച കർമ്മ കർതും
 ശോകായ മോഹായ സദാ ഭയായ |
 സുഖായ ദുഃഖായ ച ദേഹയോഗ -
 മവ്യക്തദിഷ്ടം ജനതാംഗ ധത്തേ || 13 || 13

യദ്വാചി തന്ത്യാം ഗുണകർമ്മദാമഭിഃ
 സുദുസ്തരൈർവത്സ വയം സുയോജിതാഃ |
 സർവേ വഹാമോ ബലിമീശ്വരായ
 പ്രേതാ നസീവ ദ്വിപദേ ചതുഷ്പദഃ || 14 || 14

ഈശാഭിസൃഷ്ടം ഹൃവരുസ്ഥഹേഽംഗ
 ദുഃഖം സുഖം വാ ഗുണകർമ്മസംഗാത് |
 ആസ്ഥായ തത്തദ്യദയുക്ത നാമ -
 ശ്വക്ഷുഷ്മതാന്ധാ ഇവ നീയമാനാഃ || 15 || 15

മുക്തോഽപി താവദ്ബിഭൃയാത്സ്വദേഹ -
 മാരബ്ധമശ്നന്നഭിമാനശൂന്യഃ |
 യഥാനുഭൂതം പ്രതിയാതനിദ്രഃ
 കിം ത്വന്യദേഹായ ഗുണാന വൃക്തേ || 16 || 16

ഭയം പ്രമത്തസ്യ വനേഷ്വപി സ്യാദ്
 യതഃ സ ആസ്തേ സഹഷ്ട്സപതഃ |
 ജിതേന്ദ്രിയസ്യാത്മരതേർബുധസ്യ
 ഗൃഹാശ്രമഃ കിം നു കരോത്യവദ്യം || 17 || 17

യഃ ഷട് സപത്താൻ വിജിഗീഷമാണോ

ഗൃഹേഷു നിർവിശ്യ യതേത പുർവം |

അത്യേതി ദുർഗാശ്രിത ഊർജിതാരിൻ

ക്ഷീണേഷു കാമം വിചരേദ്വിപശ്ചിത് || 18 ||

18

ത്വം ത്വബ്ജനാഭാംഘ്രിസരോജകോശ -

ദുർഗാശ്രിതോ നിർജിതഷട്സപത്തഃ |

ഭുങ്ക്ഷ്യേഹ ഭോഗാൻ പുരുഷാതിദിഷ്ടാൻ

വിമുക്തസംഗഃ പ്രകൃതിം ഭജന്വ || 19 ||

19

ശ്രീശുക ഉവാച

ഇതി സമഭിഹിതോ മഹാഭാഗവതോ ഭഗവതസ്ത്രിഭുവന -

ഗുരോരനുശാസനമാത്മനോ ലഘുതയാവനതശിരോധരോ

ബാഘമിതി സബഹുമാനമുവാഹ || 20 ||

20

ഭഗവാനപി മന്നുനാ യഥാവദുപകൽപിതാപചിതിഃ പ്രിയവ്രത -

നാരദയോരവിഷമമഭിസമീക്ഷമാണയോരാത്മസമവസ്ഥാ -

നമവാങ്മനസം ക്ഷയമവ്യവഹൃതം പ്രവർത്തയന്നഗമത് || 21 ||

21

മനുരപി പരേണൈവം പ്രതിസന്ധിതമനോരഥഃ സുരർഷിവരാനു -

മതേനാത്മജമഖിലധരാമണ്ഡലസ്ഥിതിഗുപ്തയ ആസ്ഥാപ്യ

സ്വയമതിവിഷമവിഷയവിഷജലാശയാശായാ ഉപരരാമ || 22 ||

22

ഇതി ഹ വാവ സ ജഗതീപതിരീശ്വരേഷ്ടയാധിനിവേശിത -

കർമാധികാരോഽഖിലജഗദ്ബന്ധധ്വംസനപരാനുഭാവസ്യ

ഭഗവത ആദിപുരുഷസ്യാംഘ്രിയുഗലാനവരതധ്യാനാനുഭാവേന

പരിരന്ധിതക്ഷായാശയോഽവദാതോഽപി മാനവർധനോ

മഹതാം മഹീതലമനുശശാസ || 23 ||

23

അഥ ച ദുഹിതരം പ്രജാപതേർവിശ്വകർമ്മണ ഉപയേമേ
 ബർഹിഷ്മതീം നാമ തസ്യാമു ഹ വാവ ആത്മജാനാത്മസമാന -
 ശീലഗുണകർമരൂപവീർയോദാരാനുശ ഭാവയാംബഭൂവ കൻയാം
 ച യവീയസീമൂർജസ്വതീം നാമ || 24 ||

24

ആഗീദ്യേയ്മജിഹ്വയജ്ഞബാഹുമഹാവിരഹിരൺയ -
 രേതോഘൃതപൃഷ്ഠസവനമേധാതിഥിവീതിഹോത്രകവയ
 ഇതി സർവ ഏവാഗ്നിനാമാനഃ || 25 ||

25

ഏതേഷാം കവിർമഹാവിരഃ സവന ഇതി ത്രയ ആസന്നൂർധ്വരേത -
 സസ്ത ആത്മവിദ്യായാമർഭഭാവാദാരഭ്യ കൃതപരിചയാഃ
 പാരമഹംസ്യമേവാശ്രമമഭജൻ || 26 ||

26

തസ്മിന്നു ഹ വാ ഉപശമശീലാഃ പരമർഷയഃ സകലജീവ -
 നികായാവാസസ്യ ഭഗവതോ വാസുദേവസ്യ ഭീതാനാം
 ശരണഭൂതസ്യ ശ്രീമച്ചരണാരവിന്ദാവിരതസ്തമരണാവിഗലിത -
 പരമഭക്തിയോഗാനുഭാവേന പരിഭാവിതാന്തർഹൃദയാധിഗതേ
 ഭഗവതി സർവേഷാം ഭൂതാനാമാത്മഭൂതേ പ്രത്യഗാത്മന്യേ -
 വാത്മനസ്താദാത്മ്യമവിശേഷേണ സമീയുഃ || 27 ||

27

അന്യസ്യാമപി ജായായാം ത്രയഃ പുത്രാ ആസ -
 ന്നുത്തമസ്താമസോ ദൈവത ഇതി മൻവന്തരാധിപതയഃ || 28 ||

28

ഏവമുപശമായനേഷു സ്വതനയേഷ്വഥ ജഗതീപതിർജഗതീ -
 മർബുദാൻയേകാദശ പരിവത്സരാണാമവ്യാഹതാഖില -
 പുരുഷകാരസാരസംഭൃതദോർദണ്ഡയുഗലാപീഡിതമൗർവി -
 ഗുണസ്തനിതവിരമിതധർമപ്രതിപക്ഷോ ബർഹിഷ്മത്യാശ്ചാനു -
 ദിനമേധമാനപ്രമോദപ്രസരണയൗഷിൺയദ്രീഡാപ്രമുഷിത -

ഹാസാവലോകരുചിരക്ഷേപത്യാദിഭിഃ പരാഭൂയമാനവിവേക
ഇവാനവബുധ്യമാന ഇവ മഹാമനാ ബുഭുജേ || 29 ||

29

യാവദവഭാസയതി സുരഗിരിമനുപരിക്രാമൻ ഭഗവാനാദിത്യോ
വസുധാതലമർധേനൈവ പ്രതപത്യർധേനാവച്ഛാദയതി തദാ ഹി
ഭഗവദുപാസനോപചിതാതിപുരുഷപ്രഭാവസ്തദനഭിന്നൻ
സമജവേന രഥേന ജ്യോതിർമയേന രജനീമപി ദിനം കരിഷ്യാമീതി
സപ്തകൃത്യസ്തരണിമനുപര്യക്രാമദ് ദ്വിതീയ ഇവ പതംഗഃ || 30 ||

30

യേ വാ ഉ ഹ തദ്രഥചരണനേമികൃതപരിഖാതാസ്തേ സപ്ത
സിന്ധവ ആസൻ യത ഏവ കൃതാഃ സപ്ത ഭുവോ ദ്വിപാഃ || 31 ||

31

ജംബൂപ്ലക്ഷശാൽമലികുശക്രൗഞ്ചശാകപുഷ്പകരസംജ്ഞാസ്തേ -
ഷാം പരിമാണം പൂർവസ്മാത്പൂർവസ്മാദുത്തര ഉത്തരോ യഥാ -
സംഖ്യം ദ്വിഗുണമാനേന ബഹിഃ സമന്തത ഉപക്ലുപ്താഃ || 32 ||

32

ക്ഷാരോദേക്ഷുരസോദസുരോദഘൃതോദക്ഷീരോദദധി -
മണ്ഡാദശുഭോദാദാഃ സപ്ത ജലധയഃ സപ്ത ദ്വിപപരിഖാ
ഇവാഭ്യന്തരദ്വിപസമാനാ ഏകൈകശ്യേന യഥാനുപൂർവം
സപ്തസ്വപി ബഹിർദ്വിപേഷു പൃഥക്പരിത ഉപകൽപി -
താസ്തേഷു ജംബ്വാദിഷു ബർഹിഷ്മതീപതിരനുവ്രതാ -
നാത്മജാനാഗ്നീദ്രേധ്യമജിഹ്വയജ്ഞബാഹുഹിരൺയ -
രേതോഘൃതപൃഷ്ഠമേധാതിഥിവീതിഹോത്രസംജ്ഞാൻ
യഥാസംഖ്യേനൈകൈകസ്ഥിന്നേകമേവാധിപതിം വിദധേ || 33 ||

33

ദുഹിതരം ചോർജസ്വതീം നാമോശനസേ പ്രായച്ഛദ്യസ്യാ -
മാസീദ് ദേവയാനീ നാമ കാവ്യസുതാ || 34 ||

34

നൈവംവിധഃ പുരുഷകാര ഉരുക്രമസ്യ
പുംസാം തദംഘ്രിരജസാ ജിതഷഡ്ഗുണാനാം |

ചിത്രം വിദൂരവിഗതഃ സകൃദാദദീത
യന്നാമധേയമധുനാ സ ജഹാതി ബന്ധം || 35 || 35

സ ഏവമപരിമിതബലപരാക്രമ ഏകദാ തു ദേവർഷിചരണാ -
നുശയന്നാനുപതിതഗുണവിസർഗസംസർഗേണാനിർവൃത -
മിവാത്മാനം മന്യമാന ആത്മനിർവേദ ഇദമാഹ || 36 || 36

അഹോ അസാധുനൂഷ്ഠിതം യദഭിനിവേശിതോഽഹമിന്ദ്രിയൈര -
വിദ്യാരചിതവിഷമവിഷയാന്ധകൂപേ തദലമലമമുഷ്ടാ വനിതായാ
വിനോദമൃഗം മാം ധിഗ്ധിഗിതി ഗർഹയാഞ്ചകാര || 37 || 37

പരദേവതാപ്രസാദാധിഗതാത്മപ്രത്യവമർശേനാനു -
പ്രവൃത്തേഭ്യഃ പുത്രേഭ്യ ഇമാം യഥാദായം വിഭജ്യ ഭുക്ത -
ഭോഗാം ച മഹിഷീം മൃതകമിവ സഹമഹാവിഭൂതിമപഹായ
സ്വയം നിഹിതനിർവേദോ ഹൃദി ഗൃഹീതഹരിവിഹാരാനു -
ഭാവോ ഭഗവതോ നാരദസ്യ പദവീം പുനരേവാനുസസാര || 38 || 38

തസ്യ ഹ വാ

ഏതേ ശ്ലോകാഃ —
പ്രിയവ്രതകൃതം കർമ്മ
കോ നു കുർയാദ്വിനേശ്വരം |
യോ നേമിനിമ്നൈരകരോച്ഛ് -
ഹായാം ഘ്നൻ സപ്ത വാരിധീൻ || 39 || 39

ഭൂസംസ്ഥാനം കൃതം യേന
സരിദ്ഗിരിവനാദിഭിഃ |
സീമാ ച ഭൂതനിർവൃത്യൈ
ദ്വീപേ ദ്വീപേ വിഭാഗശഃ || 40 || 40

ഭൗമം ദിവ്യം മാനുഷം ച മഹിത്വം കർമയോഗജം |
യശ്ചക്രേ നിരയൗപമ്യം പുരുഷാനുജനപ്രിയഃ || 41 ||

41

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
പഞ്ചമസ്കന്ധേ പ്രിയവ്രതവിജയേ പ്രഥമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ദ്വിതീയോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

ഏവം പിതരി സമ്പ്രവൃത്തേ തദനുശാസനേ വർത്തമാന
 ആഗ്നീധോ ജംബൂദ്വീപൗകസഃ പ്രജാ
 ഔരസവദ്ധർമാവേക്ഷമാണഃ
 പര്യഗോപായത് ॥ 1 ॥

42

സ ച കദാചിത്പിതൃലോകകാമഃ
 സുരവരവനിതാക്രീഡാചലഭ്രാൺയാം
 ഭഗവന്തം വിശ്വസൃജാം പതിമാഭ്യുതപരിചർയോപകരണ
 ആത്മൈകാഗ്രേണ തപസ്യാരാധയാംബഭൂവ ॥ 2 ॥

43

തദുപലഭ്യ ഭഗവാനാദിപുരുഷഃ സദസി ഗായന്തീം
 പൂർവചിത്തിം നാമാപ്സരസമഭിയാപയാമാസ ॥ 3 ॥

44

സാ ച തദാശ്രമോപവനമതിരമണീയം വിവിധനിബിഡവിടപി -
 വിടപനികരസംശ്ലിഷ്ടപുരടലതാരൂഢസ്ഥലവിഹംഗമമിമുനൈഃ
 പ്രോച്യമാനശ്രുതിഭിഃ പ്രതിബോധ്യമാനസലിലകുക്കുട -
 കാരണ്യവകലഹംസാദിഭിർവിചിത്രമുപകുജിതാമലജലാശയ -
 കമലാകരമുപ ബഭ്രാമ ॥ 4 ॥

45

തസ്യാഃ സുലലിതഗമനപദവിൻയാസഗതിവിലാസായാശ്ചാനുപദം
 ഖണഖണായമാനരുചിരചരണാഭരണസ്വനമുപാകർണ്യ
 നരദേവകുമാരഃ സമാധിയോഗേനാമീലിതനയനനലിനമുകുല -
 യുഗലമീഷദ്രികചയു വ്യചഷ്ട || 5 ||

46

താമേവാവിദുരേ മധുകരീമിവ സുമനസ ഉപജിഘ്രന്തീം
 ദിവിജമനുജമനോനയനാഘ്നാദദുഃഖൈർഗതിവിഹാരവ്രീഡാ -
 വിനയാവലോകസുസ്വരാക്ഷരാവയവൈർമനസി നൃണാം
 കുസുമായുധസ്യ വിദധതീം വിവരം നിജമുഖവിഗലിതാ -
 മൃതാസവസഹാസഭാഷണാമോദമദാസ്യമധുകര -
 നികരോപരോധേന ദ്രുതപദവിൻയാസേന വൽഗുസ്സ്പന്ദനസ്തന -
 കലശകബരഭാരരശനാം ദേവീം തദവലോകനേന
 വിവൃതാവസരസ്യ ഭഗവതോ മകരധ്വജസ്യ വശമുപനീതോ
 ജഡവദിതി ഹോവാച || 6 ||

47

കാ ത്വം ചികീർഷസി ച കിം മുനിവർയ ശൈലേ
 മായാസി കാപി ഭഗവത്പരദേവതായാഃ |
 വിജ്യേ ബിഭർഷി ധനുഷീ സുഹൃദാത്മനോദ്ഭമേ
 കിം വാ മൃഗാൻമൃഗയസേ വിപിനേ പ്രമത്താൻ || 7 ||

48

ബാണാവിമൗ ഭഗവതഃ ശതപത്രപത്രൗ
 ശാന്താവപുംഖരുചിരാവതിതിശ്ചദന്തൗ |
 കസ്തൈ യുയുങ്ഷസി വനേ വിചരന്ന വിദ്മഃ
 ക്ഷേമായ നോ ജഡധിയാം തവ വിക്രമോദ്യസ്തു || 8 ||

49

ശിഷ്ടാ ഇമേ ഭഗവതഃ പരിതഃ പഠന്തി
 ഗായന്തി സാമ സരഹസ്യമജസ്രമീശം |
 യുഷ്മച്ഛിഖാവില്വലിതാഃ സുമനോദ്ഭിവൃഷ്ടീഃ
 സർവേ ഭജന്ത്യഷിഗണാ ഇവ വേദശാഖാഃ || 9 ||

50

വാചം പരം ചരണപഞ്ജരതിത്തിരീണാം

ബ്രഹ്മന്നരൂപമുഖരാം ശൃണവാമ തുഭ്യം |

ലബ്ധാ കദംബരൂപിരങ്കവിടങ്കബിംബേ

യസ്യാമലാതപരിധിഃ ക്വ ച വൽകലം തേ || 10 ||

51

കിം സംഭൃതം രൂപിരയോർദ്വിജ ശൃംഗയോസ്തേ

മധ്യേ കൃശോ വഹസി യത്ര ദൃശിഃ ശ്രിതാ മേ |

പങ്കോഽരുണഃ സുരഭിരാത്മവിഷാണ ഇൗദൃഗ്

യേനാശ്രമം സുഭഗ മേ സുരഭീകരോഷി || 11 ||

52

ലോകം പ്രദർശയ സുഹൃത്തമ താവകം മേ

യത്രത്യ ഇത്ഥമുരസാവയവാവപൂർവൗ |

അസ്ഥദ്വിധസ്യ മന ഉന്നയനൗ ബിഭർതി

ബഹുദ്ഭൃതം സ രസരാസസുധാദി വക്ത്രേ || 12 ||

53

കാ വാഽത്ഥവൃത്തിരദനാദ്ധവിരംഗ വാതി

വിഷ്ണോഃ കലാസ്യനിമിഷോൻമകരൗ ച കർണൗ |

ഉദ്വിഗമീനയുഗലം ദ്വിജപക്തിശോചി -

രാസന്നഭൃംഗനികരം സര ഇൻമുഖം തേ || 13 ||

54

യോഽസൗ ത്വയാ കരസരോജഹതഃ പതംഗോ

ദിക്ഷു ഭ്രമൻ ഭ്രമത ഏജയതേഽക്ഷിണീ മേ

മുക്തം ന തേ സ്ഥരസി വക്രജടാവരുഥം

കഷ്ടോഽനിലോ ഹരതി ലമ്പട ഏഷ നീവിം || 14 ||

55

രൂപം തപോധന തപശ്ചരതാം തപോഘ്നം

ഘൃതത്തു കേന തപസാ ഭവതോപലബ്ധം |

ചർതും തപോഽർഹസി മയാ സഹ മിത്ര മഹ്യം

കിം വാ പ്രസീദതി സ വൈ ഭവഭാവനോ മേ || 15 ||

56

ന ത്വാം ത്യജാമി ദധിതം ദ്വിജദേവദത്തം

യസ്മിൻമനോ ദൃഗപി നോ ന വിയാതി ലഗ്നം ।

മാം ചാരുശൃംഗ്യർഹസി നേതുമനുവ്രതം തേ

ചിത്തം യതഃ പ്രതിസരന്തു ശിവഃ സചിവ്യഃ || 16 ||

57

ശ്രീശുക ഉവാച

ഇതി ലലനാനുനയാതിവിശാരദോ ഗ്രാമ്യവൈദഗ്ദ്ധ്യയാ

പരിഭാഷയാ താം വിബുധവധൂം വിബുധമതിരധിസഭാ -

ജയാമാസ || 17 ||

58

സാ ച തതസ്തസ്യ വീരയുഗ്മപതേർബുദ്ധിശീലരുപവയഃ -

ശ്രിയൗദാർയേണ പരാക്ഷിപ്തമനാസ്തേന സഹായുതായുത -

പരിവത്സരോപലക്ഷണം കാലം ജംബുദ്വീപപതിനാ

ഭൗമസ്വർഗഭോഗാൻ ബുഭുജേ || 18 ||

59

തസ്യാമു ഹ വാ ആത്മജാൻ സ രാജവര ആഗ്നീധ്രോ

നാഭികിമ്പുരുഷഹരിവർഷേലാവൃതരമ്യകഹിരൺമയകുരു -

ഭദ്രാശ്വകേതുമാലസംജ്ഞാനവ പുത്രാനജനയത് || 19 ||

60

സാ സൂത്യാമ സുതാനവാനുവത്സരം ഗൃഹ ഏവാപഹായ

പൂർവചിത്തിർഭൂയ ഏവാജം ദേവമുപതസ്ഥേ || 20 ||

61

ആഗ്നീധ്രസുതാസ്തേ മാതുരനുഗ്രഹാദൗത്പത്തികേനൈവ

സംഹനനബലോപേതാഃ പിത്രാ വിഭക്താ ആത്മതുൽയനാമാനി

യഥാ ഭാഗം ജംബുദ്വീപവർഷാണി ബുഭുജുഃ || 21 ||

62

ആഗ്നീധ്രോ രാജാത്യപ്തഃ ക്രമാനാമപ്സരസമേവാനുദിന -

മധിമന്യമാനസ്തസ്യഃ സലോകതാം ശ്രുതിഭിരവാരുന്ധ

യത്ര പിതരോ മാദയന്തേ || 22 ||

63

സമ്പരേതേ പിതരി നവ ഭ്രാതരോ മേരുദുഹിത്യർമേരുദേവീം
 പ്രതിരൂപാമുഗ്രദംഷ്ട്രീം ലതാം രമ്യാം ശ്യാമാം
 നാരിം ഭദ്രാം ദേവവീതിമിതി സംജ്ഞാ നവോദവഹൻ || 23 ||

64

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ആഗ്നീധ്രവർണനം നാമ ദ്വിതീയോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ തൃതീയോദ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

നാഭിരപത്യകാമോഽപ്രജയാ മേരുദേവ്യാ ഭഗവന്തം
 യജ്ഞപുരുഷമവഹിതാത്മായജത ॥ 1 ॥

65

തസ്യ ഹ വാവ ശ്രദ്ധയാ വിശുദ്ധഭാവേന യജതഃ
 പ്രവർഗ്യേഷു പ്രചരത്സു ദ്രവ്യദേശകാലമന്ത്രർത്വിഗ് -
 ദക്ഷിണാവിധാനയോഗോപപത്ത്യാ ദുരധിഗമോഽപി ഭഗവാൻ
 ഭാഗവതവാത്സല്യതയാ സുപ്രതീക ആത്മാനമപരാജിതം
 നിജജനാഭിപ്രേതാർഥവിധിത്വയാ ഗൃഹീതഹൃദയോ
 ഹൃദയംഗമം മനോനയനാനന്ദനാവയവാഭിരാ -
 മമാവിശ്വകാര ॥ 2 ॥

66

അഥ ഹ തമാവിഷ്കൃതഭുജയുഗലദ്വയം ഹിരൺമയം
 പുരുഷവിശേഷം കപിശകൗശേയാംബരധരമുരസി
 വിലസക്ലീവത്സലലാമം ദരവരവനരുഹവനമാലാച്ഛർയ -
 മൃതമണിഗദാദിഭിരുപലക്ഷിതം സ്ഫുടകിരണപ്രവരമുകുട -
 കുണ്ഡലകടകകടിസൂത്രഹാരകേയൂരനൂപുരാദ്യംഗഭൂഷണ -
 വിഭൂഷിതമൃത്വികസദസ്യഗൃഹപതയോഽധനാ
 ഇവോത്തമധനമുപലഭ്യ സബഹുമാനമർഹണേനാവന -
 തശീർഷാണ ഉപതസ്ഥഃ ॥ 3 ॥

67

ഋത്വിജ ഉഘഃ

അർഹസി മുഹൂർത്തമാർഹണമസ്മാകമനുപമാനാം നമോ
നമ ഇത്യേതാവത്സദുപശിക്ഷിതം കോർഹതി പുമാൻ പ്രകൃതി -
ഗുണവൃതികരമതിരനീശ ഈശ്വരസ്യ പരസ്യ പ്രകൃതിപുരുഷയോ -
ർവാക്തനാഭിർനാമരുപാകൃതിഭീ രൂപനിരൂപണം || 4 ||

68

സകലജനനികായവൃജിനനിരസനശിവതമപ്രവര -
ഗുണഗണൈകദേശകഥനാദൃതേ || 5 ||

69

പരിജനാനുരാഗവിരചിതശബലസംശബ്ദസലിലസിത -
കിസലയതുലസികാദൂർവാങ്കുരൈരപി സംഭൃതയാ
സപര്യയാ കില പരമ പരിതുഷ്യസി || 6 ||

70

അമാനയാപി ന ഭവത ഇജ്യയോരുഭാരഭരയാ സമുചിത -
മർഥമിഹോപലഭാമഹേ || 7 ||

71

ആത്മനി ഏവാനുസവനമഞ്ജസാവൃതിരേകേണ ബോഭൂയമാ -
നാശേഷപുരുഷാർഥസ്വരൂപസ്യ കിന്തു നാമാശിഷ
ആശാസാനാനാമേതദഭിസംരാധനമാത്രം ഭവിതുമർഹതി || 8 ||

72

തദ്യഥാ ബാലിശാനാം സ്വയമാത്മനഃ ശ്രേയഃ പരമവിദുഷാം
പരമപരമപുരുഷപ്രകർഷകരുണയാ സ്വമഹിമാനം
ചാപവർഗാഖ്യമുപകൽപയിഷ്യൻ സ്വയം നാപചിത
ഏവേതരവദിഹോപലക്ഷിതഃ || 9 ||

73

അമായമേവ വരോ ഹൃർഹത്തമ യർഹി ബർഹിഷി
രാജർഷേർവരദർഷഭോ ഭവാനിജപുരുഷേക്ഷണവിഷയ
ആസീത് || 10 ||

74

അസംഗനിശിതജ്ഞാനാനലവിധൂതാശേഷമലാനാം
ഭവത്പ്രഭാവാനാമാത്മാരാമാണാം മൂനീനാമനവരത -
പരിഗുണിതഗുണഗണപരമമംഗലായനഗുണഗണ -
കമനോന്വിത || 11 ||

75

അഥ കമഞ്ചിത്സ്ഖലനക്ഷുൽപതനജ്യംഭണദുരവസ്ഥാനാദിഷു
വിവശാനാം നഃ സ്ഥരണായ ജ്വരമരണദശായാമപി സകല -
കശ്മലനിരസനാനി തവ ഗുണകൃതനാമധേയാനി
വചനഗോചരാണി ഭവന്തു || 12 ||

76

കിഞ്ചായം രാജർഷിരപത്യകാമഃ പ്രജാം ഭവാദ്യശീമാശാസാന
ഈശ്വരമാശിഷാം സ്വർഗാപവർഗയോരപി ഭവന്തമുപധാവതി
പ്രജായാമർഥപ്രത്യയോ ധനദമിവാധനഃ ഫലീകരണം || 13 ||

77

കോ വാ ഇഹ ത്വേപരാജിത്വോപരാജിതയാ മായയാ -
നവസിതപദവ്യാനാവൃതമതിർവിഷയവിഷരയാനാവൃത -
പ്രകൃതിരനുപാസിതമഹച്ചരണഃ || 14 ||

78

യദു ഹ വാവ തവ പുനരഭഭ്രകർതരിഹ സമാഹൃത -
സ്തത്രാർഥധിയാം മന്ദാനാം നസ്തദ്യദ്ഭേവഹേലനം
ഭേവഭേവാർഹസി സാമ്യേന സർവാൻ പ്രതിവോഽശൃമ -
വിദുഷാം || 15 ||

79

ശ്രീശുക ഉവാച

ഇതി നിഗദേനാഭിഷ്ടൂയമാനോ ഭഗവാനനിമിഷർഷഭോ
വർഷധരാഭിവാദിതാഭിവാദിതചരണഃ സദയമിദമാഹ || 16 ||

80

ശ്രീഭഗവാനുവാച

അഹോ ബതാഹമൃഷയോ ഭവദ്ഭിരവിതഥഗീർഭിർവരമസുലഭ -
മഭിയാചിതോ യദമൃഷ്യാത്മജോ മയാ സദ്യശോ ഭൂയാദിതി

മമാഹമേവാഭിരുപഃ കൈവൽയാദമാപി ബ്രഹ്മവാദോ ന മൃഷാ
ഭവിതുമർഹതി മമൈവ ഹി മുഖം യദ് ദ്വിജദേവകുലം || 17 || 81

തത ആഗീധ്രീയേഽംശകലയാവതരിഷ്ടാമൃതമതുൽയ -
മനുപലഭമാനഃ || 18 || 82

ശ്രീശുക ഉവാച
ഇതി നിശാമയന്ത്യാ മേരുദേവ്യാഃ പതിമഭിധായാ -
ന്തർദധേ ഭഗവാൻ || 19 || 83

ബർഹിഷി തസ്മിന്നേവ വിഷ്ണുദത്ത ഭഗവാൻ പരമർഷിഭിഃ
പ്രസാദിതോ നാഭഃ പ്രിയചികീർഷയാ തദവരോധായനേ
മേരുദേവ്യാം ധർമാൻ ദർശയിതുകാമോ വാതരശനാനാം
ശ്രമണാനാമൃഷീണാമൂർധ്വമന്വിനാം ശുക്ലയാ
തനുവാവതതാര || 20 || 84

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
പഞ്ചമസ്കന്ധേ നാഭിചരിതേ ജ്ഞഭാവതാരോ നാമ തൃതീയോദ്യായഃ ||

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ചതുർഥോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

അഥ ഹ തമുത്പത്തൈത്യവാഭിവൃജ്യമാനഭഗവൽലക്ഷണം
സാമ്യോപശമവൈരാഗ്യൈശ്വര്യമഹാവിഭൂതിഭിരനുദിന -
മേധമാനാനുഭാവം പ്രകൃതയഃ പ്രജാ ബ്രാഹ്മണാ
ദേവതാശ്ചാവനിതലസമവനായാതിതരാം ജഗ്യധുഃ ॥ 1 ॥

85

തസ്യ ഹ വാ ഇത്ഥം വർഷ്മണാ വരീയസാ
ബൃഹച്ഛ്ലോകേന ചൗജസാ ബലേന ശ്രിയാ യശസാ
വീര്യശൗര്യാഭ്യാം ച പിതാ ഋഷഭ ഇതീദം നാമ ചകാര ॥ 2 ॥

86

തസ്യ ഹീന്ദ്രഃ സ്പർധമാനോ ഭഗവാൻ വർഷേ ന വവർഷ
തദവധാർയ ഭഗവാനൃഷഭദേവോ യോഗേശ്വരഃ
പ്രഹസ്യാത്മയോഗമായയാ സ്വവർഷമജനാഭം
നാമാഭ്യവർഷത് ॥ 3 ॥

87

നാഭിസ്തു യഥാഭിലഷിതം സുപ്രജസ്ത്വമവരുധ്യാതി -
പ്രമോദഭരവിഹ്വലോ ഗദ്ഗദാക്ഷരയാ ഗിരാ സ്നൈരം
ഗൃഹീതനരലോകസധർമം ഭഗവന്തം പുരാണപുരുഷം
മായാവിലസിതമതിർവത്സ താതേതി സാനുരാഗ -
മുപലാലയൻ പരാം നിർവൃതിമുപഗതഃ ॥ 4 ॥

88

വിദിതാനുരാഗമാപൗരപ്രകൃതിജനപദോ രാജാ
 നാഭിരാത്മജം സമയസേതുരക്ഷായാമഭിഷിച്യ
 ബ്രാഹ്മണേഷുപനിധായ സഹ മേരുദേവ്യാ വിശാലായാം
 പ്രസന്നനിപുണേന തപസാ സമാധിയോഗേന
 നന്നാരായണാഖ്യം ഭഗവന്തം വാസുദേവമുപാസീനഃ
 കാലേന തൻമഹിമാനമവാപ || 5 || 89

യസ്യ ഹ പാണ്ഡവേയ ശ്ലോകാവുദാഹരന്തി —
 കോ നു തത്കർമ രാജർഷേർനാഭേരൻവാചരേത്പുമാൻ |
 അപത്യതാമഗാദ്യസ്യ ഹരിഃ ശുദ്ധേന കർമണാ || 6 || 90

ബ്രഹ്മൺയോന്യഃ കുതോ നാഭേർവിപ്രാ മംഗലപൂജിതാഃ |
 യസ്യ ബർഹിഷി യജ്ഞേശം ദർശയാമാസുരോജസാ || 7 || 91

അഥ ഹ ഭഗവാനൃഷഭദേവഃ സ്വവർഷം കർമക്ഷേത്ര -
 മനുമന്യമാനഃ പ്രദർശിതഗുരുകുലവാസോ ലബ്ധവരൈ -
 രഗുരുഭിരനുജ്ഞാതോ ഗൃഹമേധിനാം ധർമാനനു -
 ശിക്ഷമാണോ ജയന്ത്യാമിന്ദ്രത്തായാമുഭയലക്ഷണം കർമ
 സമാമ്നായാമ്നാതമഭിയുജ്ജന്നാത്മജാനാമാത്മസമാനാനാം
 ശതം ജനയാമാസ || 8 || 92

യേഷാം ഖലു മഹായോഗീ ഭരതോ ജ്യേഷ്ഠഃ ശ്രേഷ്ഠഗുണ
 ആസീദ്യനേദം വർഷം ഭാരതമിതി വ്യപദിശന്തി || 9 || 93

തമനു കുശാവർത ഇലാവർതോ ബ്രഹ്മാവർതോ മലയഃ
 കേതുർഭദ്രസേന ഇന്ദ്രസ്പൃഗ്വിദർഭഃ കീകഃ ഇതി നവ
 നവതിപ്രധാനാഃ || 10 || 94

കവിർഹരിരന്തരിക്ഷഃ പ്രബുദ്ധഃ പിപ്ലായനഃ |
 ആവിർഹോത്രോഥ ദ്രുമിലശ്ചമസഃ കരഭാജനഃ || 11 || 95

ഇതി ഭാഗവതധർമ്മദർശനാ നവ മഹാഭാഗവതാസ്തേഷാം
സുചരിതം ഭഗവൻമഹിമോപബൃംഹിതം വസുദേവനാരദ -
സംവാദമുപശമായനമുപരിഷ്ടാദ്യർണയിഷ്ടാമഃ || 12 || 96

യവീയാംസ ഏകാശീതിർജായന്തേയാഃ പിതൃരാദേശകരാ
മഹാശാലീനാ മഹാശ്രോത്രിയാ യജ്ഞശീലാഃ കർമ്മവിശുദ്ധാ
ബ്രാഹ്മണാ ബഭൂവുഃ || 13 || 97

ഭഗവാനൃഷഭസംജ്ഞേ ആത്മതന്ത്രഃ സ്വയം നിത്യ -
നിവൃത്താനർഥപരമ്പരഃ കേവലാനന്ദാനുഭവ ഇൗശ്വര ഏവ
വിപരീതവത്കർമാൺയാരഭമാണഃ കാലേനാനുഗതം
ധർമ്മമാചരണേനോപശിക്ഷയന്നതദ്വിദാം സമ ഉപശാന്തോ
മൈത്രഃ കാരുണികോ ധർമാർഥയശഃ പ്രജാനന്ദാമൃതാ -
വരോധേന ഗൃഹേഷു ലോകം നിയമയത് || 14 || 98

യദ്യച്ഛീർഷൺയാചരിതം തത്തദനുവർത്തതേ ലോകഃ || 15 || 99

യദ്യപി സ്വവിദിതം സകലധർമം ബ്രാഹ്മം ഗുഹ്യം
ബ്രാഹ്മണൈർദർശിതമാർഗേണ സാമാദിഭിരുപായൈർജന -
താമനുശശാസ || 16 || 100

ദ്രവ്യദേശകാലവയഃശ്രദ്ധർത്രിഗ്നിവിധോദ് -
ദേശോപചിന്തൈഃ സർവൈരപി ക്രതുഭിര്യഥോപദേശം
ശതകൃത്യ ഇയാജ || 17 || 101

ഭഗവതർഷഭേണ പരിരക്ഷ്യമാണ ഏതസ്മിൻ വർഷേ ന കശ്ചന
പുരുഷോ വാഛരത്യവിദ്യമാനമിവാത്മനോഽന്യസ്ഥാ -
ത്കഥഞ്ചന കിമപി കർഹിച്ചിദവേക്ഷതേ ഭർതര്യനുസവനം
വിജ്യംഭിതസ്തേഹാതിശയമന്തരേണ || 18 || 102

സ കദാചിദടമാനോ ഭഗവാനൃഷഭോ ബ്രഹ്മാവർതഗതോ
 ബ്രഹ്മർഷിപ്രവരസഭായാം പ്രജാനാം നിശാമയന്തീനാ -
 മാത്മജാനവഹിതാത്മനഃ പ്രശ്രയപ്രണയഭരസുയന്ത്രിതാ -
 നപ്ലുപശിക്ഷയന്നിതി ഹോവാച || 19 ||

103

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ചതുർഥോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ പഞ്ചമോഽധ്യായഃ ॥

ഋഷഭ ഉവാച

നായം ദേഹോ ദേഹഭാജാം നൃലോകേ
 കഷ്ടാൻ കാമാനർഹതേ വിഡ്ഢുജാം യേ |
 തപോ ദിവ്യം പുത്രകാ യേന സത്ത്വം
 ശുദ്ധ്യദ്യസ്മാദ് ബ്രഹ്മസൗഖ്യം ത്വന്നന്തം || 1 ||

104

മഹത്സേവാം ദ്വാർമാഹുർവിമുക്തേ -
 സ്തമോദ്വാരം യോഷിതാം സംഗിസംഗം |
 മഹാന്തസ്തേ സമചിത്താഃ പ്രശാന്താ
 വിമന്യവഃ സുഹൃദഃ സാധവോ യേ || 2 ||

105

യേ വാ മയിശേ കൃതസൗഹൃദാർഥാ
 ജനേഷു ദേഹംഭരവാർതികേഷു |
 ഗൃഹേഷു ജായാത്മജരാതിമത്സു
 ന പ്രീതിയുക്താ യാവദർമാശ്ച ലോകേ || 3 ||

106

നൂനം പ്രമത്തഃ കുരുതേ വികർമ
 യദിന്ദ്രിയപ്രീതയ ആപൃണോതി |
 ന സാധു മന്യേ യത ആത്മനോഽയ -
 മസന്നപി ക്ലേശദ ആസ ദേഹഃ || 4 ||

107

പരാഭവസ്താവദബോധജാതോ

യാവന്ന ജിജ്ഞാസത ആത്മതത്ത്വം |
യാവത്ക്രിയാസ്താവദിദം മനോ വൈ
കർമാത്മകം യേന ശരീരബന്ധഃ || 5 ||

108

ഏവം മനഃ കർമവശം പ്രയുജ്ഞതേ

അവിദ്യയാ്ത്മന്യുപധീയമാനേ |
പ്രീതിർന യാവൻമയി വാസുദേവേ
ന മുച്യതേ ദേഹയോഗേന താവത് || 6 ||

109

യദാ ന പശ്യത്യയഥാ ഗുണേഹാം

സ്വാർഥേ പ്രമത്തഃ സഹസാ വിപശ്ചിത് |
ഗതസ്ത്വതിർവിന്ദതി തത്ര താപാ -
നാസാദ്യ മൈമുന്യമഗാരമജ്ഞഃ || 7 ||

110

പുംസഃ സ്ത്രിയാ മിമുനീഭാവമേതം

തയോർമിഥോ ഹൃദയഗ്രന്ഥിമാഹുഃ |
അതോ ഗൃഹക്ഷേത്രസുതാപ്തവിത്തെ -
ർജനസ്യ മോഹോഽയമഹം മമേതി || 8 ||

111

യദാ മനോഹൃദയഗ്രന്ഥിരസ്യ

കർമാനുബദ്ധോ ദൃഢഃ ആശ്ലഥേത |
തദാ ജനഃ സമ്പരിവർതത്യേസ്മാദ്
മുക്തഃ പരം യാത്യതിഹായ ഹേതും || 9 ||

112

ഹംസേ ഗുരൗ മയി ഭക്ത്യാനുവൃത്യാ

വിതൃഷ്ണയാ ദ്വന്ദ്വതിതിക്ഷയാ ച |
സർവത്ര ജ്ഞോർവ്യസനാവഗത്യാ
ജിജ്ഞാസയാ തപസേഹാനിവൃത്തയാ || 10 ||

113

മത്കർമ്മഭിർമത്കഥയാ ച നിത്യം

മദ്ദേവസംഗാദ് ഗുണകീർത്തനാൻമേ |

നിർവൈരസാമ്യോപശമേന പുത്രോ

ജിഹാസയാ ദേഹഗേഹാത്മബുദ്ധേഃ || 11 ||

114

അധ്യാത്മയോഗേന വിവിക്തസേവയാ

പ്രാണേന്ദ്രിയാത്മാഭിജയേന സദ്യുക്ത |

സപ്തദ്ധയാ ബ്രഹ്മചര്യേണ ശശ്വ -

ദസമ്പ്രമാദേന യമേന വാചാം || 12 ||

115

സർവത്ര മദ്ഭാവവിചക്ഷണേന

ജ്ഞാനേന വിജ്ഞാനവിരാജിതേന |

യോഗേന ധൃത്യുദ്യമസത്ത്വയുക്തോ

ലിംഗം വ്യപോഹേത്കുശലോഽഹമാഖ്യം || 13 ||

116

കർമാശയം ഹൃദയഗ്രന്ഥിബന്ധ -

മവിദ്യയാഽസാദിതമപ്രമത്തഃ |

അനേന യോഗേന യഥോപദേശം

സമ്യഗ്വ്യപോഹ്യോപരമേത യോഗാത് || 14 ||

117

പുത്രാംശ്ച ശിഷ്യാംശ്ച നൃപോ ഗുരുർവാ

മൽലോകകാമോ മദനുഗ്രഹാർഥഃ |

ഇത്ഥം വിമന്യുരനുശിഷ്യാദതജ്ജ്ഞാൻ

ന യോജയേത്കർമ്മസു കർമ്മമൂഢാൻ |

കം യോജയൻമനുജോഽർഥം ലഭേത

നിപാതയന്നഷ്ടദൃശം ഹി ഗർഭതേ || 15 ||

118

ലോകഃ സ്വയം ശ്രേയസി നഷ്ടദൃഷ്ടി -

ർയോഽർഥാൻ സമീഹേത നികാമകാമഃ |

അന്യോന്യവൈരഃ സുഖലേശഹേതോ -

രന്നന്തദുഃഖം ച ന വേദ മൂഢഃ || 16 ||

119

കസ്തം സ്വയം തദഭിജ്ഞാ വിപശ്ചിദ്

അവിദ്യായാമന്തരേ വർത്തമാനം |

ദൃഷ്ട്വാ പുനസ്തം സഘൃണഃ കുബുദ്ധിം

പ്രയോജയേദുത്പഥഗം യഥാസ്ഥം || 17 ||

120

ഗുരുർന സ സ്യാത്വജനോ ന സ സ്യാത്

പിതാ ന സ സ്യാജ്ജനനീ ന സാ സ്യാത് |

ദൈവം ന തത്ത്വാന പതിശ്ച സ സ്യാ -

ന്ന മോചയേദ്യഃ സമുപേതമൃത്യും || 18 ||

121

ഇദം ശരീരം മമ ദുർവിഭാവ്യം

സത്തും ഹി മേ ഹൃദയം യത്ര ധർമഃ |

പൃഷ്ടോ കൃതോ മേ യദധർമ ആരാദ്

അതോ ഹി മാമൃഷഭം പ്രാഹുരാർയാഃ || 19 ||

122

തസ്മാദ്ഭവന്തോ ഹൃദയേന ജാതാഃ

സർവേ മഹീയാംസമമും സന്നാഭം |

അക്ലിഷ്ടബുദ്ധ്യാ ഭരതം ഭജധ്യം

ശുശ്രൂഷണം തദ്ഭരണം പ്രജാനാം || 20 ||

123

ഭൂതേഷു വീരുദ്ഭ്യ ഉദുത്തമാ യേ

സരീസ്യപാസ്തേഷു സബോധനിഷ്ഠാഃ |

തതോ മനുഷ്യാഃ പ്രഥമാസ്തതോപി

ഗന്ധർവസിദ്ധാ വിബുധാനുഗാ യേ || 21 ||

124

ദേവാസുരേഭ്യോ മഘവത്പ്രധാനാ

ദക്ഷാദയോ ബ്രഹ്മസുതാസ്തു തേഷാം |

ഭവഃ പരഃ സോഽഥ വിരിഞ്ചവീര്യഃ

സ മത്പരോഽഹം ദ്വിജദേവദേവഃ || 22 ||

125

ന ബ്രാഹ്മണൈസ്തുലയേ ഭൂതമന്യത്

പശ്യാമി വിപ്രാഃ കിമതഃ പരം തു |

യസ്മിന്യദിഃ പ്രഹുതം ശ്രദ്ധയാഹ -

മശ്നാമി കാമം ന തമാഗ്നിഹോത്രേ || 23 ||

126

ധൃതാ തനുരുശതീ മേ പുരാണീ

യേനേഹ സത്ത്വം പരമം പവിത്രം |

ശമോ ദമഃ സത്യമനുഗ്രഹശ്ച

തപസ്തിതിക്ഷാന്നുഭവശ്ച യത്ര || 24 ||

127

മത്തോഽപ്യനന്താത്പരതഃ പരസ്മാത്

സ്വർഗാപവർഗാധിപതേർന കിഞ്ചിത് |

യേഷാം കിമു സ്യാദിതരേണ തേഷാ -

മകിഞ്ചന്നാനാം മയി ഭക്തിഭാജാം || 25 ||

128

സർവാണി മദ്ധിഷ്ഠ്യതയാ ഭവദ്ഭി -

ശ്ചരാണി ഭൂതാനി സുതാ ധ്രുവാണി |

സംഭാവിതവ്യാനി പദേ പദേ വോ

വിവിക്തദ്യുഗ്ഭിസ്തദുഹാർഹണം മേ || 26 ||

129

മനോവചോദ്യക്കരണേഹിതസ്യ

സാക്ഷാത്കൃതം മേ പരിബർഹണം ഹി |

വിനാ പുമാൻ യേന മഹാവിമോഹാത്

കൃതാന്തപാശാന്ന വിമോക്തുമീശേത് || 27 ||

130

ശ്രീശുക ഉവാച

ഏവമനുശാസ്യാത്മജാൻ സ്വയമനുശിഷ്ടാനപി

ലോകാനുശാസനാർഥം മഹാനുഭാവഃ പരമസുഹൃദ് -
 ഭഗവാനുഷഭാപദേശ ഉപശമശീലാനാ -
 മുപരതകർമ്മണാം മഹാമുനീനാം ഭക്തിജ്ഞാന -
 വൈരാഗ്യലക്ഷണം പാരമഹംസ്യധർമ്മമുപശിക്ഷമാണഃ
 സ്വതന്ത്രയശതജ്യേഷ്ഠം പരമഭാഗവതം
 ഭഗവജ്ജനപരായണം ഭരതം ധരണിപാലനായാ -
 ഭിഷിച്യ സ്വയം ഭവന ഏവോർവരിതശരീരമാത്ര -
 പരിഗ്രഹ ഉൻമത്ത ഇവ ഗഗനപരിധാനഃ
 പ്രകീർണകേശ ആത്മൻയാരോപിതാഹവനീയോ
 ബ്രഹ്മാവർതാത്പ്രവവ്രാജ || 28 ||

131

ജഡാന്ധമൂകബധിരപിശാചോൻമാദകവദവധൂതവേഷോ -
 ിഭിഭാഷ്യമാണോഽപി ജനാനാം ഗൃഹീതമൗന -
 വ്രതസ്തുഷ്ണീം ബഭൂവ || 29 ||

132

തത്ര തത്ര പുരഗ്രാമാകരവേടവാടഖർവടശിബിരവ്രജഘോഷ -
 സാർഥഗിരിവനാശ്രമാഭിഷ്വനുപഥമവനിചരാപസദൈഃ
 പരിഭൂയമാനോ മക്ഷികാഭിരിവ വനഗജസ്തർജനതാഡനാ -
 വമേഹനഷ്ഠീവനഗ്രാവശക്യദ്രജഃപ്രക്ഷേപപൂതി -
 വാതദുരൂക്തൈസ്തദവിഗണയന്നേവാസത്സംസ്ഥാന
 ഏതസ്മിൻ ദേഹോപലക്ഷണേ സദപദേശ ഉഭയാനുഭവ -
 സ്വരൂപേണ സ്വമഹിമാവസ്ഥാനേനാസമാരോപിതാ -
 ഹമ്മമാഭിമാനത്യാദവിഖണ്ഡിതമനാഃ പുഥ്രിവീമേക്ഷരഃ
 പരിബഭ്രാമ || 30 ||

133

അതിസുകുമാരകരചരണോരഃസ്ഥലവിപുലബാഹുംസഗലവദനാ -
 ദ്യവയവവിൻയാസഃ പ്രകൃതിസുന്ദരസ്വഭാവഹാസസുമുഖോ
 നവനലിനദലായമാനശിശിരതാരാരുണായതന്ത്രയനരൂപിരഃ

സദ്യശസുഭഗകപോലകർണകംഠനാസോ വിഗൂഢസ്ഥിതവദന -
 മഹോത്സവേന പുരവനിതാനാം മനസി കൂസുമശരാസനമു -
 പദധാനഃ പരാഗവലംബമാനകുടിലജടിലകപിശകേശ -
 ഭൂരിഭാരോഽവധൂതമലിനനിജശരീരേണ ഗ്രഹഗൃഹീത
 ഇവാദ്യശൃത || 31 ||

134

യർഹി വാവ സ ഭഗവാൻ ലോകമിമം യോഗസ്യാദ്ധാ
 പ്രതീപമിവാചക്ഷാണസ്തത്പ്രതിക്രിയാകർമ്മ ബീഭത്സിതമിതി
 വ്രതമാജഗരമാസ്ഥിതഃ ശയാന ഏവാശ്നാതി പിബതി
 ഖാദത്യവമേഹതി ഹദതി സ്ഥ ചേഷ്ടമാന ഉച്ചരിത
 ആദിഗ്ധോദ്ദേശഃ || 32 ||

135

തസ്യ ഹ യഃ പുരീഷസുരഭിസൗഗന്ധ്യവായുസ്തം ദേശം
 ദശയോജനം സമന്താത് സുരഭിം ചകാര || 33 ||

136

ഏവം ഗോമൃഗകാകചരയാ വ്രജംസ്തിഷ്ഠന്നാസീനഃ ശയാനഃ
 കാകമൃഗഗോചരിതഃ പിബതി ഖാദത്യവമേഹതി സ്ഥ || 34 ||

137

ഇതി നാനായോഗചർയാചരണോ ഭഗവാൻ കൈവൽയപതിരൂഷ -
 ഭോഽവിരതപരമമഹാനന്ദാനുഭവ ആത്മനി സർവേഷാം
 ഭൂതാനാമാത്മഭൂതേ ഭഗവതി വാസുദേവ ആത്മനോഽവ്യവ -
 ധാനാനന്തരോദരഭാവേന സിദ്ധസമസ്താർഥപരിപൂർണോ
 യോഗൈശ്വര്യയാണി വൈഹായസമനോജവാന്തർധാനപരകായ -
 പ്രവേശദുരഗ്രഹണാദീനി യദ്യച്ഛയോപഗതാനി നാഞ്ജസാ
 നൃപ ഹൃദയേനാഭ്യനന്ദത് || 35 ||

138

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഋഷഭദേവാനുചരിതേ പഞ്ചമോദ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഷഷ്ഠോഽധ്യായഃ ॥

രാജോവാച

ന നൂനം ഭഗവ ആത്മാരാമാണാം യോഗസമീരിതജ്ഞാനാവ -
 ഭർജിതകർമ്മബീജാനാമൈശ്വർയാണി പുനഃ ക്ലേശദാനി
 ഭവിതുമർഹന്തി യദൃച്ഛയോപഗതാനി ॥ 1 ॥

139

ഋഷിരുവാച

സത്യമുക്തം കിന്ത്രിഹ വാ ഏകേ ന മനസോഽഭാ വിശ്രംഭ -
 മനവസ്ഥാനസ്യ ശങ്കിരാത ഇവ സംഗച്ഛന്തേ ॥ 2 ॥

140

തഥാ ചോക്തം —

ന കുർയാത്കർഹിച്ചിത്സഖ്യം മനസി ഹൃന്വസ്ഥിതേ |
 യദിശ്രംഭാച്ചിരാച്ചീർണം ചസ്കന്ദ തപ ഐശ്വരം ॥ 3 ॥

141

നിത്യം ദദാതി കാമസ്യച്ഛിദ്രം തമനു യേഭയഃ |

യോഗിനഃ കൃതമൈത്രസ്യ പത്ഗുർജായേവ പുംശ്ചലീ ॥ 4 ॥

142

കാമോ മന്യൂർമദോ ലോഭഃ ശോകമോഹഭയാദയഃ |

കർമ്മബന്ധശ്ച യൻമൂലഃ സ്വീകുർയാത്കോ നു തദ് ബുധഃ ॥ 5 ॥

143

അമൈവമഖിലലോകപാലലലാമോഽപി

വിലക്ഷണൈർജഡവദവധൂതവേഷഭാഷാചരിതൈ -

രവിലക്ഷിതഭഗവത്പ്രഭാവോ യോഗിനാം

സാമ്പരായവിധിമനുശിക്ഷയൻ സ്വകലേവരം
ജിഹാസുരാത്മൻയാത്മാനമസംവ്യവഹിത -
മനർമാന്തരഭാവേനാൻവീക്ഷമാണ
ഉപരതാനുവൃത്തിരുപരരാമ || 6 ||

144

തസ്യ ഹ വാ ഏവം മുക്തലിംഗസ്യ ഭഗവത
ഋഷഭസ്യ യോഗമായാവാസനയാ ദേഹ ഇമാം
ജഗതീമഭിമാനാഭാസേന സക്രമമാണഃ
കോങ്കവേങ്കകൂടകാനക്ഷിണകർണാടകാ -
ന്ദേശാൻ യദൃച്ഛയോപഗതഃ കൂടകാചലോപവന
ആസ്യകൃതാശ്ചകവല ഉൻമാദ ഇവ
മുക്തമൂർധജോസംവീത ഏവ വിചചാര || 7 ||

145

അഥ സമീരവേഗവിധൂതവേണുവികർഷണജാതോഗ്ര -
ദാവാനലസ്തദ്വനമാലേലിഹാനഃ സഹ തേന ദദാഹ || 8 ||

146

യസ്യ കിലാനുചരിതമുപാകർണ്യ കോങ്കവേങ്കകൂടകാനാം
രാജാർഹന്നാമോപശിക്ഷ്യ കലാവധർമ ഉത്കൃഷ്ടമാണേ
ഭവിതവ്യേന വിമോഹിതഃ സ്വധർമപഥമകുതോഭയമപഹായ
കുപഥപാവണ്യമസമഞ്ജസം നിജമനീഷയാ മനഃ
സമ്പ്രവർത്തിഷ്യതേ || 9 ||

147

യേന ഹ വാവ കലൗ മനുജാപസദാ ദേവമായാമോഹിതാഃ
സ്വവിധിനിയോഗശൗചചാരിത്രവിഹീനാ ദേവഹേലനാ -
ന്യപവ്രതാനി നിജനിജേഷ്ടയാ ഗൃഹ്ണാനാ അസ്നാനാ -
നാചമനാശൗചകേശോൽലുഞ്ചനാദീനി കലിനാധർമ -
ബഹുലേനോപഹതധിയോ ബ്രഹ്മബ്രാഹ്മണയജ്ഞ -
പുരുഷലോകവിദുഷകാഃ പ്രായേണ ഭവിഷ്യന്തി || 10 ||

148

തേ ച ഹൃദ്വാക്തനയാ നിജലോകയാത്രയാന്ധപരമ്പരയാ -
 ിശ്വസ്താസ്തമസ്യന്ധേ സ്വയമേവ പ്രപതിഷ്യന്തി || 11 || 149

അയമവതാരോ രജസോപപ്ലുതകൈവൽയോപ -
 ശിക്ഷണാർഥഃ || 12 || 150

തസ്യാനുഗുണാൻ ശ്ലോകാൻ ഗായന്തി -
 അഹോ ഭുവഃ സപ്തസമുദ്രവത്യാ
 ദ്വിപേഷു വർഷേഷുധിപുണ്യമേതത് |
 ഗായന്തി യത്രത്യജനാ മുരാഭഃ
 കർമാണി ഭദ്രാൺയവതാരവന്തി || 13 || 151

അഹോ നു വംശോ യശസാവദാതഃ
 പ്രൈവ്രതോ യത്ര പുമാൻ പുരാണഃ |
 കൃതാവതാരഃ പുരുഷഃ സ ആദ്യ -
 ശ്വചാര ധർമം യദകർമഹേതും || 14 || 152

കോ ന്വസ്യ കാഷ്ഠാമപരോന്യഗച്ഛേ -
 ന്മനോരഥേനാപ്യഭവസ്യ യോഗീ |
 യോ യോഗമായാഃ സ്വപൃഹയത്യുദസ്താ
 ഹ്യസത്തയാ യേന കൃതപ്രയതാഃ || 15 || 153

ഇതി ഹ സ്മ സകലവേദലോകദേവബ്രാഹ്മണഗവാം
 പരമഗുരോർഭഗവത ഋഷഭാഖ്യസ്യ വിശുദ്ധാചരിതമീരിതം
 പുംസാം സമസ്തദുശ്ചരിതാഭിഹരണം പരമമഹാ -
 മംഗലായനമിദമനുശ്രദ്ധയോപചിതയാനുശൃണോത്യാ -
 ശ്രാവയതി വാവഹിതോ ഭഗവതി തസ്മിൻ വാസുദേവ
 ഏകാന്തതോ ഭക്തിരനയോരപി സമനുവർതതേ || 16 || 154

യസ്യാമേവ കവയ ആത്മാനമവിരതം വിവിധവൃജിനസംസാര -
 പരിതാപോപതപ്യമാനമനുസവനം സ്നാപയന്തസ്തയൈവ
 പരയാ നിർവൃത്യാ ഹൃപവർഗമാത്യന്തികം പരമപുരുഷാർഥമപി
 സ്വയമാസാദിതം നോ ഏവാദ്രിയന്തേ ഭഗവദീയത്വേനൈവ
 പരിസമാപ്തസർവാർഥാഃ || 17 ||

155

രാജൻ പതിർഗുരുരലം ഭവതാം യദുനാം
 ദൈവം പ്രിയഃ കുലപതിഃ ക്വ ച കിങ്കരോ വഃ |
 അസ്ത്യേവമംഗ ഭഗവാൻ ഭജതാം മുകുന്ദോ
 മുക്തിം ദദാതി കർഹിച്ചിത്ഥ ന ഭക്തിയോഗം || 18 ||

156

നിത്യാനുഭൂതനിജലാഭനിവൃത്തതൃഷ്ണഃ
 ശ്രേയസ്യതദ്രചനയാ ചിരസുപ്തബുദ്ധേഃ |
 ലോകസ്യ യഃ കരുണയാഭയമാത്മലോക -
 മാഖ്യാനമോ ഭഗവതേ ഋഷഭായ തസ്മൈ || 19 ||

157

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഋഷഭദേവാനുചരിതേ ഷഷ്ഠോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ സപ്തമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

ഭരതസ്തു മഹാഭാഗവതോ യദാ ഭഗവതാവനിതല -
പരിപാലനായ സഞ്ചിന്തിതസ്തദനുശാസനപരഃ
പഞ്ചജനീം വിശ്വരൂപദുഹിതരമുപയേമേ ॥ 1 ॥

158

തസ്യാമു ഹ വാ ആത്മജാൻ കാർത്ത്യന്യേനാനുരൂപാ -
നാത്മനഃ പഞ്ച ജനയാമാസ ഭൂതാദിരിവ
ഭൂതസൂക്ഷ്മാണി സുമതിം രാഷ്ട്രഭൃതം
സുദർശനമാവരണം ധൂമ്രകേതുമിതി ॥ 2 ॥

159

അജനാഭം നാമൈതദ്വർഷം ഭാരതമിതി യത ആരഭ്യ
വ്യപദിശന്തി ॥ 3 ॥

160

സ ബഹുവിൻമഹീപതിഃ പിതൃപിതാമഹവദുരുവത്സലതയാ
സ്വേ സ്വേ കർമ്മണി വർത്തമാനാഃ പ്രജാഃ സ്വധർമ്മമനു -
വർത്തമാനഃ പര്യപാലയത് ॥ 4 ॥

161

ഈജേ ച ഭഗവന്തം യജ്ഞക്രതുരൂപം ക്രതുഭിരുച്ചാവചൈഃ
ശ്രദ്ധയാഽഹൃതാഗ്നിഹോത്രദർശപൂർണ്ണമാസ -
ചാതുർമാസ്യപശുസോമാനാം പ്രകൃതിവികൃതിഭിരനുസവനം
ചാതുർഹോത്രവിധിനാ ॥ 5 ॥

162

സമ്പ്രചരത്സു നാനായാഗേഷു വിരചിതാംഗക്രിയേഷ്വപൂർവം
 യത്തത്ക്രിയാഫലം ധർമാഖ്യം പരേ ബ്രഹ്മണി യജ്ഞപുരുഷേ
 സർവദേവതാലിംഗാനാം മന്ത്രാണാമർഥനിയാമകതയാ
 സാക്ഷാത്കർതരി പരദേവതായാം ഭഗവതി വാസുദേവ ഏവ
 ഭാവയമാന ആത്മനൈപുണ്യമൃദിതകഷായോ
 ഹവിഃഷ്വധ്വർയുഭിർഗൃഹ്യമാണേഷു സ യജമാനോ
 യജ്ഞഭാജോ ദേവാംസ്താൻ പുരുഷാവയവേഷ്യദ്യ -
 ധ്യായത് || 6 ||

163

ഏവം കർമവിശുദ്ധ്യാ വിശുദ്ധസത്ത്വസ്യാന്തർഹൃദയാ -
 കാശശരീരേ ബ്രഹ്മണി ഭഗവതി വാസുദേവേ മഹാപുരുഷ -
 രൂപോപലക്ഷണേ ശ്രീവത്സകൗസ്തുഭവനമാലാരിദരഗദാദിഭി -
 രൂപലക്ഷിതേ നിജപുരുഷഹൃൽലിഖിതേനാത്മനി പുരുഷരൂപേണ
 വിരോചമാന ഉച്ചൈസ്തരാം ഭക്തിരനുദിനമേധമാന -
 രയാജായത || 7 ||

164

ഏവം വർഷായുതസഹസ്രപര്യന്താവസിതകർമനിർവാണാ -
 വസരോഽധിഭുജ്യമാനം സ്വതനയേഭ്യോ രിക്തം
 പിതൃപൈതാമഹം യഥാദായം വിഭജ്യ സ്വയം സകല -
 സമ്പന്നികേതാത്ത്വനികേതാത് പുലഹാശ്രമം പ്രവവ്രാജ || 8 ||

165

യത്ര ഹ വാവ ഭഗവാൻ ഹരിരദ്യാപി തത്രത്യാനാം
 നിജജനാനാം വാത്സൽയേന സന്നിധാപ്യത ഇച്ഛാരുപേണ || 9 ||

166

യത്രാശ്രമപദാൻയുഭയതോനാഭിഭിർദ്യുഷ്ചക്രൈശ്ചക്രനദീ
 നാമ സരിത്പ്രവരാ സർവതഃ പവിത്രീകരോതി || 10 ||

167

തസ്മിൻ വാവ കില സ ഏകലഃ പുലഹാശ്രമോപവനേ
 വിവിധകുസുമകിസലയതൂലസികാംബുഭിഃ കന്ദമൂല -

ഫലോപഹാരൈശ്ച സമീഹമാനോ ഭഗവത ആരാധനം വിവിക്ത
 ഉപരതവിഷയാഭിലാഷ ഉപഭൃതോപശമഃ പരാം
 നിർവൃതിമവാപ || 11 ||

168

തയേത്ഥമവിരതപുരുഷപരിചര്യയാ ഭഗവതി പ്രവർധമാനാ -
 നൂരാഗഭരദ്രുതഹൃദയശൈമിൽയഃ പ്രഹർഷവേഗേ -
 നാത്മന്യുദ്ഭിദ്യമാനരോമപുലകകുലക ഔത്കന്ധ്യ -
 പ്രവൃത്തപ്രണയബാഷ്പനിരുദ്ധാവലോകനയന ഏവം
 നിജരമണാരുണചരണാരവിനാനുധ്വാന -
 പരിചിതഭക്തിയോഗേന പരിപ്ലുതപരമാഘ്നാദഗംഭീരഹൃദയ -
 ഹ്രദാവഗാഢധിഷണസ്താമപി ക്രിയമാണാം
 ഭഗവത്സപർയാം ന സസ്മാര || 12 ||

169

ഇത്ഥം ധൃതഭഗവദ്ഭൃത ഐണേയാജിനവാസസാനുസവ -
 നാഭിഷേകാർദ്രകപിശകുടിലജടാകലാപേന ച വിരോചമാനഃ
 സൂര്യർചാ ഭഗവന്തം ഹിരൺമയം പുരുഷമുജ്ജിഹാനേ
 സൂര്യമണ്ഡലേഭൃപതിഷ്ഠന്നേതദു ഹോവാച — || 13 ||

170

പരോരജഃ സവിതൂർജാതവേദോ

ദേവസ്യ ഭർഗോ മനസേദം ജ്ജാന |

സുരേതസാദഃ പുനരാവിശ്യ ചഷ്ടേ

ഹംസം ഗൃധ്രാണം നൃഷ്ട്രിംഗിരാമിമഃ || 14 ||

171

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഭരതചരിതേ ഭഗവത്പരിചര്യായാം സപ്തമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ അഷ്ടമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

ഏകദാ തു മഹാനദ്യാം കൃതാഭിഷേകനൈയമികാവശ്യകോ
ബ്രഹ്മാക്ഷരമഭിഗൃണാനോ മുഹൂർത്തത്രയമുദകാന്ത
ഉപവിവേശ ॥ 1 ॥

172

തത്ര തദാ രാജൻ ഹരിണീ പിപാസയാ
ജലാശയാഭ്യാശമേകൈവോപജഗാമ ॥ 2 ॥

173

തയാ പേപീയമാന ഉദകേ താവദേവാവിദുരേണ നദതോ
മൃഗപതേരുന്നാദോ ലോകഭയങ്കര ഉദപതത് ॥ 3 ॥

174

തമുപശ്രുത്യ സാ മൃഗവധുഃ പ്രകൃതിവിക്ലവാ ചകിത -
നിരീക്ഷണാ സുതരാമപി ഹരിഭയാഭിനിവേശവ്യഗ്രഹൃദയാ
പാരിപ്ലവദ്യഷ്ടിരഗതത്യുഷാ ഭയാത്സഹസൈ -
വോച്ചക്രാമ ॥ 4 ॥

175

തസ്യാ ഉത്പതന്ത്യാ അന്തർവത്യാ ഉരുഭയാവഗലിതോ
യോനിനിർഗതോ ഗർഭഃ സ്രോതസി നിപപാത ॥ 5 ॥

176

തത്പ്രസവോത്സർപണഭയഖേദാതുരാ സ്വഗണേന
വിയുജ്യമാനാ കന്യാഞ്ചിദുർയാം കൃഷ്ണസാരസതീ
നിപപാതാമ ച മമാര ॥ 6 ॥

177

തം ത്രേണകുണകം കൃപണം സ്രോതസാനുഹൃമാനമഭി -
 വീക്ഷ്യാപവിദ്ധം ബന്ധുരിവാനുകമ്പയാ രാജർഷി -
 ര്ഭരത ആദായ മൃതമാതരമിത്യാശ്രമപദമനയത് || 7 ||

178

തസ്യ ഹ വാ ഏണകുണക ഉച്ചൈരേതസ്മിൻ കൃതനിജാഭി -
 മാനസ്യാഹരഹസ്തത്പോഷണപാലനലാലനപ്രീണനാ -
 നുധ്യാനേനാത്മനിയമാഃ സഹയമാഃ പുരുഷപരിചർയാദയ
 ഏകൈകശഃ കതിപയേനാഹർഗണേന വിയുജ്യമാനാഃ കില
 സർവ ഏവോദവസൻ || 8 ||

179

അഹോ ബതായം ഹരിണകുണകഃ കൃപണ ഈശ്വരരഥചരണ -
 പരിഭ്രമണരയേണ സ്വഗണസുഹൃദ്ബന്ധുഭ്യഃ പരിവർജിതഃ
 ശരണം ച മോപസാദിതോ മാമേവ മാതാപിതരൗ
 ഭ്രാതൃജ്ഞാതീൻ യൗമികാംശ്ചൈവോപേയാ യ നാൻയം
 കഞ്ചന വേദ മയ്യതിവിസ്രബ്ധശ്ചാത ഏവ മയാ
 മത്പരായണസ്യ പോഷണപാലനപ്രീണനലാലനമനസൂയുനാ -
 നുഷ്ഠേയം ശരൺയോപേക്ഷാദോഷവിദുഷാ || 9 ||

180

നൂനം ഹ്യാർയാഃ സാധവ ഉപശമശീലാഃ കൃപണസുഹൃദ
 ഏവംവിധാർഥേ സ്വാർഥാനപി ഗുരുതരാനുപേക്ഷന്തേ || 10 ||

181

ഇതി കൃതാനുഷംഗ ആസനശയനാടനസ്ഥാനാശനാദിഷു
 സഹ മൃഗജഹുനാ സ്നേഹാനുബദ്ധഹൃദയ ആസീത് || 11 ||

182

കുശകുസുമസമിത്പലാശഫലമൂലോദകാൻയാഹരിഷ്യമാണോ
 വൃകസാലാവൃകാദിഭ്യോ ഭയമാശംസമാനോ യദാ സഹ
 ഹരിണകുണകേന വനം സമാവിശതി || 12 ||

183

പഥിഷു ച മുഗ്ധഭാവേന തത്ര തത്ര വിഷകൃതമതിപ്രണയ -
ഭരഹൃദയഃ കാർപണ്യോത്സർക്കന്ധനോദ്വഹതി ഏവമുത്സംഗ
ഉരസി ചാധായോപലാലയൻമുദം പരമാമവാപ || 13 || 184

ക്രിയായാം നിർവർത്യമാനായാമന്തരാലേപ്യുത്ഥായോത്ഥായ
യദൈനമഭിചക്ഷീത തർഹി വാവ സ വർഷപതിഃ പ്രകൃതിസ്ഥന
മനസാ തസ്മാ ആശിഷ ആശാസ്തേ സ്വസ്തി സ്താദ്വത്സ
തേ സർവത ഇതി || 14 || 185

അന്യദാ ഭൃശമുദ്വിഗ്നമനാ നഷ്ടദ്രവിണ ഇവ കൃപണഃ
സകരുണമതിതർഷേണ ഹരിണകുണകവിരഹവിഹ്വലഹൃദയ -
സന്താപസ്തമേവാനുശോചൻ കില കശ്മലം മഹദഭി -
രംഭിത ഇതി ഹോവാച || 15 || 186

അപി ബത സ വൈ കൃപണ ഏണബാലകോ മൃതഹരിണീ -
സുതോഽഹോ മമാനാർയസ്യ ശംകിരാതമതേരകൃതസുകൃതസ്യ
കൃതവിസ്രംഭ ആത്മപ്രത്യയേന തദവിഗണയൻ സുജന
ഇവാഗമിഷ്യതി || 16 || 187

അപി ക്ഷേമേണാസ്മിന്നാശ്രമോപവനേ ശഷ്പാണി ചരന്തം
ദേവഗുപ്തം ദ്രക്ഷ്യാമി || 17 || 188

അപി ച ന വൃകഃ സാലാവൃകോഽന്യതമോ വാ നൈകചര
ഏകചരോ വാ ഭക്ഷയതി || 18 || 189

നില്ലോചതി ഹ ഭഗവാൻ സകലജഗത്ക്ഷേമോദയസ്ത്രയോ -
ത്ഥാദ്യാപി മമ ന മൃഗവധൂന്യാസ ആഗച്ഛതി || 19 || 190

- അപിസ്വിദകൃതസുകൃതമാഗത്യ മാം സുഖയിഷ്യതി
ഹരിണരാജകുമാരോ വിവിധരുചിരദർശനീയനിജമൃഗ -
ദാരകവിനോദൈരസന്തോഷം സ്വാനാമപനുദൻ || 20 || 191
- ക്ഷേലികായാം മാം മൃഷാ സമാധിനാഽഽമീലിതദൃശം
പ്രേമസംരംഭേണ ചകിതചകിത ആഗത്യ പുഷ്പപരൂഷ -
വിഷാണാഗ്രേണ ലുംതി || 21 || 192
- ആസാദിതഹവിഷി ബർഹിഷി ദുഷിതേ മയോപാലബ്ധോ
ഭീതഭീതഃ സപദ്യുപരതരാസ ഋഷികുമാരവദവഹിത -
കരണകലാപ ആസ്തേ || 22 || 193
- കിം വാ അരേ ആചരിതം തപസ്തപസ്വിൻയാനയാ
യദിയമവനിഃ സവിനയകൃഷ്ണസാരതനയതനൂതര -
സുഭഗശിവതമാഖരഖുരപദപങ്ക്തിഭിർഭ്രവിണ -
വിധുരാതുരസ്യ കൃപണസ്യ മമ ഭ്രവിണപദവീം
സൂചയന്ത്യാത്മാനം ച സർവതഃ കൃതകൗതുകം
ദ്വിജാനാം സ്വർഗാപവർഗകാമാനാം ദേവയജനം
കരോതി || 23 || 194
- അപിസ്വിദസൗ ഭഗവാനുഡുപതിരേനം മൃഗപതിഭയാ -
ൻമൃതമാതരം മൃഗബാലകം സ്വാശ്രമപരിഭ്രഷ്ടമനു -
കമ്പയാ കൃപണജനവത്സലഃ പരിപാതി || 24 || 195
- കിം വാഽഽത്മജവിശ്ലേഷജ്വരദവദഹനശിഖാഭി -
രൂപതപ്യമാനഹൃദയസ്ഥലനലിനീകം മാമുപസ്യത -
മൃഗീതനയം ശിശിരശാന്താനുരാഗഗുണിതനിജ -
വദനസലിലാമൃതമയഗഭസ്തിഭിഃ സ്വധയതീതി ച || 25 || 196

ഏവമഘടമാനമനോരമാകുലഹൃദയോ മൃഗദാരകാ -
 ഭാസേന സ്വാരബ്ധകർമണാ യോഗാരംഭണതോ വിഭ്രംശിതഃ സ
 യോഗതാപസോ ഭഗവദാരാധനലക്ഷണാച്ച കഥമിതരഥാ
 ജാത്യന്തര ഏണകുണക ആസംഗഃ സാക്ഷാന്നിഃശ്രേയസ -
 പ്രതിപക്ഷതയാ പ്രാകുപരിത്യക്തദുസ്ത്യജഹൃദയാഭിജാതസ്യ
 തസ്യൈവമന്തരായവിഹതയോഗാരംഭണസ്യ രാജർഷേർഭരതസ്യ
 താവൻമൃഗാർഭകപോഷണപാലനപ്രീണനലാലനാനുഷംഗേണാ -
 വിഗണയത ആത്മാനമഹിരിവാഖുബിലം ദുരതിക്രമഃ
 കാലഃ കരാലരഭസ ആപദ്യത || 26 ||

197

തദാനീമപി പാർശ്വവർതിനമാത്മജമിവാനുശോചന്ത -
 മഭിവീക്ഷമാണോ മൃഗ ഏവാഭിനിവേശിതമനാ വിസൃജ്യ
 ലോകമിമം സഹ മൃഗേണ കലേവരം മൃതമനു ന മൃതജൻമാ -
 നുസ്മൃതിരിതരവൻമൃഗശരീരമവാപ || 27 ||

198

തത്രാപി ഹ വാ ആത്മനോ മൃഗത്വകാരണം ഭഗവ -
 ദാരാധനസമീഹാനുഭാവേനാനുസ്മൃത്യ ഭൃശമനു -
 തപ്യമാന ആഹ || 28 ||

199

അഹോ കഷ്ടം ഭ്രഷ്ടോഽഹമാത്മവതാമനുപമാദ്യദ്വിമുക്ത -
 സമസ്തസംഗസ്യ വിവിക്തപുണ്യാരണ്യശരണസ്യാത്മവത
 ആത്മനി സർവേഷാമാത്മനാം ഭഗവതി വാസുദേവേ
 തദനുശ്രവണമനനസങ്കീർതനാരാധനാനുസ്മരണാ -
 ഭിയോഗേനാശൂന്യസകലയാമേന കാലേന സമാവേശിതം
 സമാഹിതം കാർത്ത്യന്യേന മനസ്തത്തു പുനർമമാബുധസ്യാ -
 രാൻമൃഗസുതമനു പരിസുസ്രാവ || 29 ||

200

ഇത്യേവം നിഗൂഢനിർവേദോ വിസൃജ്യ മൃഗീം മാതരം
 പുനർഭഗവത്ക്ഷേത്രമുപശമശീലമുനിഗണദയിതം

ശാലഗ്രാമം പുലസ്ത്യപുലഹാശ്രമം കാലഞ്ജരാ -
 ത്പ്രത്യാജഗാമ || 30 ||

201

തസ്മിന്നപി കാലം പ്രതീക്ഷമാണഃ സംഗാച്ച ഭൃശമുദ്വിഗ്ന
 ആത്മസഹചരഃ ശുഷ്കപർണതൃണവീരൂധാ വർതമാനോ
 മൃഗത്വനിമിത്താവസാനമേവ ഗണയൻമൃഗശരീരം
 തീർഥോദകക്ലിന്നമുത്സസർജ || 31 ||

202

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഭരതചരിതേ അഷ്ടമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ നവമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

അഥ കന്യചിദ് ദ്വിജവരസ്യാംഗിരഃപ്രവരസ്യ ശമദമതപഃ -
 സ്വാധ്യായാധ്യയനത്യാഗസന്തോഷതിതിക്ഷാപ്രശ്രയവിദ്യാ -
 നസ്മയാത്മജ്ഞാനാനന്ദയുക്തസ്യാത്മസദ്യശശ്രുതശീലാചാര -
 രൂപൗദാർയഗുണാ നവ സോദർയാ അംഗജാ ബഭൂവുർമിഥുനം ച
 യവീയസ്യാം ഭാർയായാം ॥ 1 ॥

203

യസ്തു തത്ര പുമാംസ്തം പരമഭാഗവതം രാജർഷിപ്രവരം
 ഭരതമുത്സൃഷ്ടമൃഗശരീരം ചരമശരീരേണ വിപ്രത്വം
 ഗതമാഹുഃ ॥ 2 ॥

204

തത്രാപി സ്വജനസംഗാച്ച ഭൃശമുദ്വിജമാനോ ഭഗവതഃ
 കർമബന്ധവിധ്വംസനശ്രവണസ്മരണഗുണവിവരണ -
 ചരണാരവിന്ദയുഗലം മനസാ വിദധദാത്മനഃ
 പ്രതിഘാതമാശങ്കമാനോ ഭഗവദനുഗ്രഹേണാനുസ്മൃത -
 സ്വപൂർവജൻമാവലിരാത്മാനമുൻമത്തജഡാന്ധബധിര -
 സ്വരൂപേണ ദർശയാമാസ ലോകസ്യ ॥ 3 ॥

205

തസ്യാപി ഹ വാ ആത്മജസ്യ വിപ്രഃ പുത്രസ്തേഹാനുബദ്ധമനാ
 ആ സമാവർതനാത്സംസ്കാരാൻ യഥോപദേശം വിദധാന
 ഉപനീതസ്യ ച പുനഃ ശൗചാചമനാദീൻ കർമനിയമാ -

നനഭിപ്രേതാനപി സമശിക്ഷയദനുശിഷ്ടേന ഹി ഭാവ്യം
പിതും പുത്രേണേതി || 4 ||

206

സ ചാപി തദു ഹ പിതൃസന്നിധാവേവാസധീചീനമിവ
സ്ഥ കരോതി ഛന്ദാംസ്യധ്യാപയിഷ്യൻ സഹ വ്യാഹൃതിഭിഃ
സപ്രണവശിരസ്ത്രിപദീം സാവിത്രിം ഗ്രൈഷ്മവാസന്തികാ -
ന്മാസാനധീയാനമപ്യസമവേതരൂപം ഗ്രാഹയാമാസ || 5 ||

207

ഏവം സ്വതനുജ ആത്മന്യനുരാഗാവേശിതചിത്തഃ
ശൗചാധ്യയനവ്രതനിയമഗുർവനലശുശ്രൂഷണാദ്യൗപ -
കുർവാണകകർമാൺയനഭിയുക്താൻയപി സമനുശിഷ്ടേന
ഭാവ്യമിത്യുസദാഗ്രഹഃ പുത്രമനുശാസ്യ സ്വയം
താവദനധിഗതമനോരഥഃ കാലേനാപ്രമത്തേന
സ്വയം ഗൃഹ ഏവ പ്രമത്ത ഉപസംഹൃതഃ || 6 ||

208

അഥ യവീയസീ ദ്വിജസതീ സ്വഗർഭജാതം മിമുനം
സപത്യാ ഉപന്യസ്യ സ്വയമനുസംസ്ഥയാപതിലോകമഗാത് || 7 ||

209

പിതർയുപരതേ ഭ്രാതര ഏനമതത്പ്രഭാവവിദസ്ത്രയ്യാം
വിദ്യായാമേവ പര്യവസിതമതയോ ന പരവിദ്യായാം
ജഡമതിരിതി ഭ്രാതൂരനുശാസനനിർബന്ധാന്യവൃത്സന്ത || 8 ||

210

സ ച പ്രാകൃതൈർദ്വിപദപശുഭിരുന്മത്തജഡബധിരേ -
ത്യഭിഭാഷ്യമാണോ യദാ തദനുരൂപാണി പ്രഭാഷതേ കർമാണി
ച സ കാർയമാണഃ പരേച്ഛയാ കരോതി വിഷ്ടിതോ വേതനതോ
വാ യാച്ഛന്തോ യദുച്ഛയാ വോപസാദിതമൽപം ബഹു മൃഷ്ടം
കദന്നം വാഭ്യവഹരതി പരം നേന്ദ്രിയപ്രീതിനിമിത്തം |
നിത്യനിവൃത്തനിമിത്തസ്വസിദ്ധവിശുദ്ധാനുഭവാനന്ദ -

സ്വാത്മലാഭാധിഗമഃ സുഖദുഃഖയോർദ്വന്ദ്വനിമിത്തയോ -
രസംഭാവിതദേഹാഭിമാനഃ || 9 ||

211

ശീതോഷ്ണവാതവർഷേഷു വൃഷ ഇവാനാവൃതാംഗഃ പീനഃ
സംഹനനാംഗഃ സ്ഥണ്ഡിലസംവേശനാനുന്മർദ്ദനാമജ്ജന -
രജസാ മഹാമണിരിവാനഭിവൃക്തബ്രഹ്മവർചസഃ കുപടാ -
വൃതകടിരുപവീതേനോരുമഷിണാ ദ്വിജാതിരിതി ബ്രഹ്മ -
ബന്ധുരിതി സംജ്ഞയാതജ്ജ്ഞാനാവമതോ വിചചാര || 10 ||

212

യദാ തു പരത ആഹാരം കർമ്മവേതനത ഈഹമാനഃ
സ്വഭ്രാതൃഭിരപി കേദാരകർമ്മണി നിരൂപിതസ്തദപി
കരോതി കിന്തു ന സമം വിഷമം ന്യൂനമധികമിതി
വേദ കണപിണ്ഡാകഫലീകരണകുൽമാഷസ്ഥാലീ -
പുരീഷാദീന്യപ്യമൃതവദഭ്യവഹരതി || 11 ||

213

അഥ കദാചിത്കശ്ചിദ് വൃഷലപതിർഭദ്രകാൽയൈ
പുരുഷപശുമാലഭതാപത്യകാമഃ || 12 ||

214

തസ്യ ഹ ദൈവമുക്തസ്യ പശോഃ പദവീം തദനുചരാഃ
പരിധാവന്തോ നിശി നിശീമസമയേ തമസാ -
ഽവൃതായാമനധിഗതപശവ ആകസ്മികേന വിധിനാ
കേദാരാൻ വീരാസനേന മൃഗവരാഹാദിഭ്യഃ
സംരക്ഷമാണമംഗിരഃപ്രവരസുതമപശ്യൻ || 13 ||

215

അഥ ത ഏനമനവദ്യലക്ഷണമവമൃശ്യ ഭർതൃകർമ്മ -
നിഷ്പത്തിം മന്യമാനാ ബദ്ധ്വാ രശനയാ ചണ്ഡികാ -
ഗൃഹമുപനിന്യൂർമുദാ വികസിതവദനാഃ || 14 ||

216

അഥ പണയസ്തം സ്വവിധിനാഭിഷിച്ഛാഹതേന
വാസസാഽച്ഛാദ്യ ഭൂഷണാലേപസ്രക്തിലകാദിഭി -

രൂപസ്കൃതം ഭുക്തവന്തം ധൂപദീപമാൽയലാജ -
 കിസലയാങ്കുരഫലോപഹാരോപേതയാ വൈശസ -
 സംസ്ഥയാ മഹതാ ഗീതസ്തുതിമൃദംഗപണവഘോഷേണ
 ച പുരുഷപശും ഭദ്രകാൽയാഃ പുരത ഉപവേശയാമാസുഃ || 15 || 217

അഥ വൃഷലരാജപണിഃ പുരുഷപശോരസ്യഗാസവേന
 ദേവീം ഭദ്രകാലീം യക്ഷ്യമാണസ്തദഭിമന്ത്രിതമസി -
 മതികരാലനിശിതമുപാദദേ || 16 || 218

ഇതി തേഷാം വൃഷലാനാം രജസ്തമഃപ്രകൃതീനാം
 ധനമദരജ ഉത്സികൃതമനസാം ഭഗവത്കലാ -
 വീരകുലം കദർമീകൃത്യോത്പഥേന സ്വൈരം വിഹരതാം
 ഹിംസാവിഹാരാണാം കർമാതിദാരുണം യദ്ബ്രഹ്മഭൂതസ്യ
 സാക്ഷാദ്ബ്രഹ്മർഷിസുതസ്യ നിർവൈരസ്യ സർവഭൂത -
 സുഹൃദഃ സൂനായാമപ്യനുമതമാലംഭനം തദുപലഭ്യ
 ബ്രഹ്മതേജസാതിദുർവിഷഹേണ ദന്ധഹ്യമാനേന വപുഷാ
 സഹസോച്ചചാട സൈവ ദേവീ ഭദ്രകാലീ || 17 || 219

ഭൃശമമർഷരോഷാവേശരദസവിലസിതഭ്രുകുടി -
 വിടപകുടിലദംഷ്ട്രാരുണേക്ഷണാടോപാതിഭയാനക -
 വദനാ ഹന്തുകാമേവേദം മഹാട്ടഹാസമതിസംരംഭേണ
 വിമുഞ്ചന്തീ തത ഉത്പത്യ പാപീയസാം ദുഷ്ടാനാം
 തേനൈവാസിനാ വിവൃക്തഗൗരീർഷ്ണാം ഗലാത്രസവന്തമ -
 സ്യഗാസവമത്യുഷ്ണം സഹ ഗണേന നിപീയാതിപാനമദ -
 വിഹ്വലോച്ചൈസ്തരാം സ്വപാർഷദൈഃ സഹ ജഗൗ
 നനർത ച വിജഹാര ച ശിരഃ കന്ദുകലീലയാ || 18 || 220

ഏവമേവ ഖലു മഹദഭിചാരാതിക്രമഃ
 കാർത്ത്യന്യേനാത്മനേ ഫലതി || 19 || 221

ന വാ ഏതദ്വിഷ്ണുദത്ത മഹദ്ഭൂതം യദസംഭ്രമഃ
 സ്വശിരശ്ചേദന ആപതിത്യേപി വിമുക്തദേഹാദ്യാത്മഭാവ -
 സുദൃഢഹൃദയഗ്രന്ഥീനാം സർവസത്തുസുഹൃദാത്മനാം
 നിർവൈരാണാം സാക്ഷാദ്ഭഗവതാനിമിഷാരിവരായുധേനാ -
 പ്രമത്തേന തൈസ്തൈർഭാവൈഃ പരിരക്ഷ്യമാണാനാം
 തത്പാദമൂലമകുതശ്ചിദ്ഭയമുപസൃതാനാം
 ഭാഗവതപരമഹംസാനാം || 20 ||

222

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ജഡഭരതചരിതേ നവമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ദശമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

അഥ സിന്ധുസൗവീരപതേ രഹുഗണസ്യ വ്രജത
 ഇക്ഷുമത്യാസ്തടേ തത്കുലപതിനാ ശിബികാവാഹപുരുഷാ -
 ന്വേഷണസമയേ ദൈവേനോപസാദിതഃ സ ദ്വിജവര ഉപലബ്ധ
 ഏഷ പീവാ യുവാ സംഹനനാംഗോ ഗോഖരവദ്ധൂരം വോഡു -
 മലമിതി പൂർവവിഷ്ടിഗൃഹീതൈഃ സഹ ഗൃഹീതഃ പ്രസഭ -
 മതദർഹ ഉവാഹ ശിബികാം സ മഹാനുഭാവഃ ॥ 1 ॥

223

യദാ ഹി ദ്വിജവരസ്യേഷുമാത്രാവലോകാനുഗതേർന
 സമാഹിതാ പുരുഷഗതിസ്തദാ വിഷമഗതാം സ്വശിബികാം
 രഹുഗണ ഉപധാർയ പുരുഷാനധിവഹത ആഹ ഹേ വോഡാരഃ
 സാധ്യതിക്രമത കിമിതി വിഷമമുഹ്യതേ യാനമിതി ॥ 2 ॥

224

അഥ ത ഈശ്വരവചഃ സോപാലംഭമുപാകർണ്ണോപായതുരീയാ -
 ച്ഛങ്കിതമനസസ്തം വിജ്ഞാപയാംബഭൂവുഃ ॥ 3 ॥

225

ന വയം നരദേവ പ്രമത്താ ഭവന്നിയമാനുപമാഃ സാധ്യേവ
 വഹാമഃ അയമധുനൈവ നിയുക്തോഽപി ന ദ്രുതം വ്രജതി
 നാനേന സഹ വോഡുമു ഹ വയം പാരയാമ ഇതി ॥ 4 ॥

226

സാംസർഗികോ ദോഷ ഏവ നൂനമേകസ്യാപി സർവേഷാം
 സാംസർഗികാണാം ഭവിതുമർഹതീതി നിശ്ചിത്യ നിശമ്യ
 കൃപണവചോ രാജാ രഹുഗണ ഉപാസിതവൃദ്ധോഽപി
 നിസർഗേണ ബലാത്കൃത ഈഷദുത്ഥിതമന്യുരവിസ്പഷ്ട -
 ബ്രഹ്മതേജസം ജാതവേദസമിവ രജസാഽവൃതമതിരാഹ || 5 ||

227

അഹോ കഷ്ടം ഭ്രാതർവൃക്തമുരു പരിശ്രാന്തോ ദീർഘമധ്വാന -
 മേക ഏവ ഊഹിവാൻ സൂചിരം നാതിപീവാ ന സംഹനനാംഗോ
 ജരസാ ചോപദ്രുതോ ഭവാൻ സഖേ നോ ഏവാപര ഏതേ
 സംഘട്ടിന ഇതി ബഹു വിപ്രലബ്ധോഽപ്യവിദ്യയാ രചിത -
 ദ്രവ്യഗുണകർമാശയസ്വചരമകലേവരേവസ്തുനി സംസ്ഥാന -
 വിശേഷേഽഹമ്മമേത്യനധ്യാരോപിതമിഥ്യാപ്രത്യയോ
 ബ്രഹ്മഭൂതസ്തുഷ്ണീം ശിബികാം പൂർവവദുവാഹ || 6 ||

228

അഥ പുനഃ സ്വശിബികായാം വിഷമഗതായാം പ്രകുപിത ഉവാച
 രഹുഗണഃ കിമിദമരേ ത്വം ജീവൻമൃതോ മാം കദർമീകൃത്യ
 ഭർത്യശാസനമതിചരസി പ്രമത്തസ്യ ച തേ കരോമി
 ചികിത്സാം ദണ്ഡപാണിരിവ ജനതായാ യഥാ പ്രകൃതിം
 സ്വാം ഭജിഷ്യസ ഇതി || 7 ||

229

ഏവം ബഹുബദ്ധമപി ഭാഷമാണം നരദേവാഭിമാനം രജസാ
 തമസാനുവിദ്ധേന മദേന തിരസ്കൃതാശേഷഭഗവത്പ്രിയ -
 നികേതം പണ്ഡിതമാനിനം സ ഭഗവാൻ ബ്രാഹ്മണോ
 ബ്രഹ്മഭൂതഃ സർവഭൂതസുഹൃദാത്മാ യോഗേശ്വരചർയായാം
 നാതിവ്യുത്പന്നമതിം സ്ഥയമാന ഇവ വിഗതസ്ഥയ ഇദമാഹ || 8 ||

230

ബ്രാഹ്മണ ഉവാച
 ത്വയോദിതം വൃക്തമവിപ്രലബ്ധം
 ഭർതുഃ സ മേ സ്യാദ്യദി വീര ഭാരഃ |

ഗന്തുർയദി സ്യാദധിഗമ്യമധ്വാ

പീവേതി രാശൗ ന വിദാം പ്രവാദഃ || 9 ||

231

സ്ഥൗൽയം കാർശ്യം വ്യാധയ ആധയശ്ച

ക്ഷുത്തുഡ്ഭയം കലിരിച്ഛാ ജരാ ച |

നിദ്രാ രതിർമന്യുരഹംമദഃ ശുചോ

ദേഹേന ജാതസ്യ ഹി മേ ന സന്തി || 10 ||

232

ജീവൻമൃതത്വം നിയമേന രാജൻ

ആദ്യന്തവദ്യദ്വികൃതസ്യ ദൃഷ്ടം |

സ്വസ്വാമ്യഭാവോ ധ്രുവ ഈഡ്യ യത്ര

തർഹ്യുച്യതേന്സൗ വിധികൃത്യയോഗഃ || 11 ||

233

വിശേഷബുദ്ധേർവിവരം മനാക് ച

പശ്യാമ യന്ന വ്യവഹാരതോന്യത് |

ക ഈശ്വരസ്തത്ര കിമീശിതവ്യം

തമാപി രാജൻ കരവാമ കിം തേ || 12 ||

234

ഉൻമത്തമത്തജഡവത്സ്യസംസ്ഥാം

ഗതസ്യ മേ വീര ചികിത്സിതേന |

അർഥഃ കിയാൻ ഭവതാ ശിക്ഷിതേന

സ്തബ്ധപ്രമത്തസ്യ ച പിഷ്ടപേഷഃ || 13 ||

235

ശ്രീശുക ഉവാച

ഏതാവദനുവാദപരിഭാഷയാ പ്രത്യുദീര്യ മുനിവര

ഉപശമശീല ഉപരതാനാത്മ്യനിമിത്ത ഉപഭോഗേന

കർമാരബ്ധം വ്യപനയൻ രാജയാനമപി തഥോവാഹ || 14 ||

236

സ ചാപി പാണ്ഡവേയ സിന്ധുസൗവീരപതിസ്തത്തുജിജ്ഞാ -

സായാം സമ്യക്ശ്രദ്ധയാധികൃതാധികാരസ്തദ്യുദയ -

ഗ്രന്ഥിമോചനം ദ്വിജവച ആശ്രുത്യ ബഹു യോഗഗ്രന്ഥ -
 സമ്മതം ത്വരയാവരുഹ്യ ശിരസാ പാദമൂലമുപസ്യതഃ
 ക്ഷമാപയൻ വിഗതന്യുപദേവസ്ഥയ ഉവാച || 15 ||

237

കസ്ത്രം നിഗൂഢശ്ചരസി ദ്വിജാനാം
 ബിഭർഷി സൂത്രം കതമോഽവധൂതഃ |
 കന്യാസി കൂത്രത്യ ഇഹാപി കസ്മാത്
 ക്ഷേമായ നശ്ചേദസി നോത ശുക്ലഃ || 16 ||

238

നാഹം വിശങ്കേ സുരരാജവജ്രാ -
 ന ത്ര്യക്ഷശൂലാന്ന യമസ്യ ദണ്ഡാത് |
 നാഗ്യർകസോമാനിലവിത്തപാ -
 സ്ത്രോച്ഛങ്കേ ഭൃശം ബ്രഹ്മകുലാവമാനാത് || 17 ||

239

തദ് ബ്രൂഹ്യസംഗോ ജഡവന്നിഗൂഢ -
 വിജ്ഞാനവീര്യോ വിചരസ്യപാരഃ |
 വചാംസി യോഗഗ്രന്ഥിതാനി സാധോ
 ന നഃ ക്ഷമന്തേ മനസാപി ഭേത്തും || 18 ||

240

അഹം ച യോഗേശ്വരമാത്മതത്ത്വ -
 വിദാം മുനീനാം പരമം ഗുരും വൈ |
 പ്രഷ്ടും പ്രവൃത്തഃ കിമിഹാരണം തത്
 സാക്ഷാദ്ധരിം ജ്ഞാനകലാവതീർണം || 19 ||

241

സ വൈ ഭവാൻ ലോകനിരീക്ഷണാർഥ -
 മവ്യക്തലിംഗോ വിചരത്യപിന്ധിത് |
 യോഗേശ്വരാണാം ഗതിമന്ധബുദ്ധിഃ
 കഥം വിചക്ഷീത ഗൃഹാനുബന്ധഃ || 20 ||

242

ദൃഷ്ടഃ ശ്രമഃ കർമത ആത്മനോ വൈ

ഭർതൃഗ്ഗന്തുർഭവതശ്ചാനുമന്യേ |

യമാസതോദാനയനാദ്യഭാവാത്

സമൂല ഇഷ്ടോ വ്യവഹാരമാർഗഃ || 21 ||

243

സ്ഥാൽയഗ്നിതാപാത്പയസോഭിതാപ -

സ്തത്താപതസ്തണ്ഡുലഗർഭരന്ധിഃ |

ദേഹേന്ദ്രിയാസ്യാശയസന്നികർഷാത്

തത്സംസൃതിഃ പുരുഷസ്യാനുരോധാത് || 22 ||

244

ശാസ്താഭിഗോപ്താ നൃപതിഃ പ്രജാനാം

യഃ കിങ്കരോ വൈ ന പിനഷ്ടി പിഷ്ടം |

സ്വധർമ്മമാരാധനമച്ഛതസ്യ

യദീഹമാനോ വിജഹാത്യഘൗഘം || 23 ||

245

തന്മേ ഭവാനരദേവാഭിമാന -

മദേന തുച്ഛീകൃതസത്തമസ്യ |

കൃഷീഷ്ട മൈന്ദ്രീദൃശമാർത്ഥന്ധോ

യമാ തരേ സദവധ്യാനമഹഃ || 24 ||

246

ന വിക്രിയാ വിശ്വസുഹൃത്സഖസ്യ

സാമ്യേന വീതാഭിമതേസ്തവാപി |

മഹദ്വിമാനാത് സ്വകൃതാഭി മാദൃങ് -

നഷ്ട്യത്യദൂരാദപി ശൂലപാണിഃ || 25 ||

247

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം

പഞ്ചമസ്കന്ധേ ദശമോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഏകാദശോദ്യായഃ ॥

ബ്രാഹ്മണ ഉവാച

അകോവിദഃ കോവിദവാദവാദാൻ
 വദസ്യഥോ നാതിവിദാം വരിഷ്ഠഃ |
 ന സൂരയോ ഹി വ്യവഹാരമേനം
 തത്ത്വാവമർശേന സഹാമനന്തി || 1 ||

248

തഥൈവ രാജന്നുരുഗാർഹമേധ -
 വിതാനവിദ്യാരുവിജുംഭിതേഷു |
 ന വേദവാദേഷു ഹി തത്ത്വവാദഃ
 പ്രായേണ ശുദ്ധോ നു ചകാസ്തി സാധുഃ || 2 ||

249

ന തസ്യ തത്ത്വഗ്രഹണായ സാക്ഷാദ്
 വരീയസീരപി വാചഃ സമാസൻ |
 സ്വപ്നേ നിരൂക്ത്വാ ഗൃഹമേധിസൗഖ്യം
 ന യസ്യ ഹേയാനുമിതം സ്വയം സ്യാത് || 3 ||

250

യാവൻമനോ രജസാ പൂരുഷസ്യ
 സത്തേന വാ തമസാ വാനുരുദ്ധം |
 ചേതോഭിരാകൃതിഭിരാതനോതി
 നിരങ്കുശം കുശലം ചേതരം വാ || 4 ||

251

സ വാസനാത്മാ വിഷയോപരക്തോ

ഗുണപ്രവാഹോ വികൃതഃ ഷോഡശാത്മാ |

ബിഭ്രത്പൃഥങ്നാമഭിരുപഭേദ -

മന്തർബഹിഷ്ട്വം ച പുരൈസ്തനോതി || 5 ||

252

ദുഃഖം സുഖം വ്യതിരിക്തം ച തീവ്രം

കാലോപപന്നം ഫലമാവ്യനക്തി |

ആലിംഗ്യ മായാഭിതാന്തരാത്മാ

സ്വദേഹിനം സംസൃതിചക്രകൂടഃ || 6 ||

253

താവാനയം വ്യവഹാരഃ സദാവിഃ

ക്ഷേത്രജ്ഞസാക്ഷേദ്യാ ഭവതി സ്ഥൂലസൂക്ഷ്മഃ |

തസ്മാൻമനോ ലിംഗമദോ വദന്തി

ഗുണാഗുണത്വസ്യ പരാവരസ്യ || 7 ||

254

ഗുണാനുരക്തം വ്യസനായ ജ്ഞതാഃ

ക്ഷേമായ നൈർഗുണ്യമഥോ മനഃ സ്യാത് |

യഥാ പ്രദീപോ ഘൃതവർതിമശ്നൻ

ശിഖാഃ സധൂമാ ഭജതി ഹൃന്യദാ സ്വം |

പദം തഥാ ഗുണകർമാനുബദ്ധം

വൃത്തീർമനഃ ശ്രയത്വേന്യത്ര തത്ത്വം || 8 ||

255

ഏകാദശാസൻമനസോ ഹി വൃത്തയ

ആകൃതയഃ പഞ്ച ധിയോഭിമാനഃ |

മാത്രാണി കർമാണി പുരം ച താസാം

വദന്തി ഹൈകാദശ വീര ഭൂമീഃ || 9 ||

256

ഗന്ധാകൃതിസ്പർശരസശ്രവാംസി

വിസർഗരത്യർത്ഥഭിജ്ഞപശിൽപാഃ |

ഏകാദശം സ്വീകരണം മമേതി

ശയ്യാമഹം ദ്വാദശമേക ആഹുഃ || 10 ||

257

ദ്രവ്യസ്വഭാവശയകർമ്മകാലൈ -

രേകാദശാമീ മനസോ വികാരാഃ |

സഹസ്രശഃ ശതശഃ കോടിശശ്ച

ക്ഷേത്രജ്ഞതോ ന മിഥോ ന സ്വതഃ സ്വഃ || 11 ||

258

ക്ഷേത്രജ്ഞ ഏതാ മനസോ വിഭൂതീ -

ർജീവസ്യ മായാചിതസ്യ നിത്യഃ |

ആവിർഹിതാഃ ക്വാപി തിരോഹിതാശ്ച

ശുദ്ധോ വിചഷ്ടേ ഹൃവിശുദ്ധകർതുഃ || 12 ||

259

ക്ഷേത്രജ്ഞ ആത്മാ പുരുഷഃ പുരാണഃ

സാക്ഷാത്പ്രയഞ്ജോതിരജഃ പരേശഃ |

നാരായണോ ഭഗവാൻ വാസുദേവഃ

സ്വമായയാ്ത്മന്യവധീയമാനഃ || 13 ||

260

യഥാനിലഃ സ്ഥാവരജംഗമാനാ -

മാത്മസ്വരൂപേണ നിവിഷ്ട ഹുശേത് |

ഏവം പരോ ഭഗവാൻ വാസുദേവഃ

ക്ഷേത്രജ്ഞ ആത്മേദമനുപ്രവിഷ്ടഃ || 14 ||

261

ന യാവദേതാം തനുഭൃന്നരേന്ദ്ര

വിധൂയ മായാം വയുനോദയേന |

വിമുക്തസംഗോ ജിതഷ്ട്സപത്തോ

വേദാത്മതത്ത്വം ഭ്രമതീഹ താവത് || 15 ||

262

ന യാവദേതൻമന ആത്മലിംഗം

സംസാരതാപാവപനം ജനസ്യ |

യച്ഛ്വാകമോഹാമയരാഗലോഭ -

വൈരാഗ്യബന്ധം മമതാം വിധത്തേ || 16 ||

263

ഭ്രാതൃവൃഥേനം തദദഭ്രവീര്യ -

മുപേക്ഷയാധ്യേധിതമപ്രമത്തഃ |

ഗുരോർഹരേശ്വരണോപാസനാസ്ത്രോ

ജഹി വ്യലീകം സ്വയമാത്മമോഷം || 17 ||

264

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
പഞ്ചമസ്കന്ധേ ബ്രാഹ്മണരഹുഗണസംവാദേ ഏകാദശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ദ്വാദശോധ്യായഃ ॥

രഹുഗണ ഉവാച
 നമോ നമഃ കാരണവിഗ്രഹായ
 സ്വരൂപതൂഷ്ണികൃതവിഗ്രഹായ |
 നമോഽവധൂത ദ്വിജബന്ധുലിംഗ -
 നിഗൂഢനിത്യാനുഭവായ തുഭ്യം || 1 ||

265

ജ്വരാമയാർത്ഥസ്യ യഥാഗദം സത്
 നിദാഘദഗ്ധസ്യ യഥാ ഹിമാംഭഃ |
 കുദേഹമാനാഹിവിദഷ്ടദൃഷ്ടേ -
 ര്ബ്രഹ്മൻ വചസ്തേമൃതമൗഷധം മേ || 2 ||

266

തസ്മാദ്ഭവന്തം മമ സംശയാർഥം
 പ്രക്ഷ്യാമി പശ്ചാദധുനാ സുബോധം |
 അധ്യാത്മയോഗഗ്രഥിതം തവോക്ത -
 മാഖ്യാഹി കൗതൂഹലചേതസോ മേ || 3 ||

267

യദാഹ യോഗേശ്വര ദൃശ്യമാനം
 ക്രിയാഫലം സദ്യവഹാരമൂലം |
 ന ഹ്യഞ്ജസാ തത്ത്വവിമർശനായ
 ഭവാനമുഷ്മിൻ ഭ്രമതേ മനോ മേ || 4 ||

268

ബ്രാഹ്മണ ഉവാച

അയം ജനോ നാമ ചലൻ പൃഥിവ്യാം

യഃ പാർഥിവഃ പാർഥിവ കസ്യ ഹേതോഃ |

തസ്യാപി ചാംശ്രേഢ്യാരധി ഗുൽഫജംഘാ -

ജാനുരുമധ്യോരശിരോധരാംസാഃ || 5 ||

269

അംസ്യേധി ദാർവീ ശിബികാ ച യസ്യാം

സൗവീരരാജേത്യപദേശ ആസ്തേ |

യസ്മിൻ ഭവാൻ രൂഢ്വനിജാഭിമാനോ

രാജാസ്മി സിന്ധുഷ്ചിതി ദുർമദാന്ധഃ || 6 ||

270

ശോച്യാനിമാംസ്ത്വമധികഷ്ടദീനാൻ

വിഷ്ട്വാ നിഗൃഹ്ണന്നിരനുഗ്രഹോഽസി |

ജനസ്യ ഗോപ്താസ്മി വികത്വമാനോ

ന ശോഭസേ വൃദ്ധസഭാസു ധൃഷ്ടഃ || 7 ||

271

യദാ ക്ഷിതാവേവ ചരാചരസ്യ

വിദാമ നിഷ്ഠാം പ്രഭവം ച നിത്യം |

തന്നാമതോന്യദ് വ്യവഹാരമൂലം

നിരുപ്യതാം സത് ക്രിയയാനുമേയം || 8 ||

272

ഏവം നിരുക്തം ക്ഷിതിശബ്ദവൃത്ത -

മസന്നിധാനാത്പരമാണവോ യേ |

അവിദ്യയാ മനസാ കൽപിതാസ്തേ

യേഷാം സമൂഹേന കൃതോ വിശേഷഃ || 9 ||

273

ഏവം കൃശം സ്ഥൂലമണ്ണുർബൃഹദ്യദ്

അസച്ച സജ്ജീവമജീവമന്യത് |

ദ്രവ്യസ്വഭാവായകാലകർമ്മ -

നാമ്നാജയാവേഹി കൃതം ദ്വിതീയം || 10 ||

274

ജ്ഞാനം വിശുദ്ധം പരമാർത്ഥമേക -

മനന്തരം ത്വബഹിർബ്രഹ്മ സത്യം |

പ്രത്യക് പ്രശാന്തം ഭഗവച്ഛബ്ദസംജ്ഞം

യദ്വാസുദേവം കവയോ വദന്തി || 11 ||

275

രഹുഗണൈതത്ത്വപസാ ന യാതി

ന ചേജ്യയാ നിർവപണാദ് ഗൃഹാദ്വാ |

നച്ഛന്ദസാ നൈവ ജലാഗ്നിസൂർയൈ -

ർവിനാ മഹത്പാദരജോഭിഷേകം || 12 ||

276

യത്രോത്തമശ്ലോകഗുണാനുവാദഃ

പ്രസ്തുതതേ ഗ്രാമ്യക്രമാവിഘാതഃ |

നിഷേവ്യമാണോന്മുദിനം മുമുക്ഷോ -

ർമതിം സതീം യച്ഛതി വാസുദേവേ || 13 ||

277

അഹം പുരാ ഭരതോ നാമ രാജാ

വിമുക്തദ്യഷ്ടശ്രുതസംഗബന്ധഃ |

ആരാധനം ഭഗവത ഈഹമാനോ

മൃഗോഭിഭവം മൃഗസംഗാദ്ധതാർത്ഥഃ || 14 ||

278

സാ മാം സ്മൃതിർമൃഗദേഹേപി വീര

കൃഷ്ണാർചനപ്രഭവാ നോ ജഹാതി |

അഥോ അഹം ജനസംഗാദസംഗോ

വിശങ്കമാനോവിവൃതശ്ചരാമി || 15 ||

279

തസ്മാന്നരോഽസംഗസുസംഗജാത -

ജ്ഞാനാസിനേഹൈവ വിവൃക്തമോഹഃ |

ഹരിം തദീഹാകഥനശ്രുതാഭ്യം

ലബ്ധസ്മൃതിർയാത്യതിപാരമധ്വനഃ || 16 ||

280

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യം സംഹിതായാം
പഞ്ചമസ്കന്ധേ ബ്രാഹ്മണരഹുഗണസംവാദേ ദ്വാദശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ത്രയോദശോധ്യായഃ ॥

ബ്രാഹ്മണ ഉവാച

ദുരത്യയ്യേധ്യൻയജയാ നിവേശിതോ
 രജസ്തമഃസത്ത്വവിഭക്തകർമ്മദൃക് |
 സ ഏഷ സാർഥോർഥപരഃ പരിഭ്രമൻ
 ഭവാടവീം യാതി ന ശർമ വിനതി || 1 ||

281

യസ്യാമിമേ ഷൺനരദേവ ദസ്യവഃ
 സാർഥം വിലുബന്തി കുന്നായകം ബലാത് |
 ഗോമായവോ യത്ര ഹരന്തി സാർഥികം
 പ്രമത്തമാവിശ്യ യഥോരണം വൃകാഃ || 2 ||

282

പ്രഭുതവീരുത്തുണഗുൽമഗഹ്വരേ
 കഠോരദംശൈർമശകൈരുപദ്രുതഃ |
 ക്വചിത്തു ഗന്ധർവപുരം പ്രപശ്യതി
 ക്വചിത്ക്വചിച്ചാശുരയോൽമുകഗ്രഹം || 3 ||

283

നിവാസതോയദ്രവിണാത്മബുദ്ധി -
 സ്തതസ്തതോ ധാവതി ഭോ അടവ്യാം |
 ക്വചിച്ച വാത്യാത്മിതപാംസുധുമാ
 ദിശോ ന ജാനാതി രജസ്വലാക്ഷഃ || 4 ||

284

അദൃശ്യത്വയിൽ ലീസ്വനകർണശൂല

ഉലൂകവാഗ്ഭിർവൃഥിതാന്തരാത്മാ |

അപുണ്യവൃക്ഷാൻ ശ്രയതേ ക്ഷുധാർദിതോ

മരീചിതോയാൻയഭിധാവതി ക്വചിത് || 5 ||

285

ക്വചിദ്വിതോയാഃ സരിതോഭിയാതി

പരസ്പരം ചാലഷതേ നിരന്ധഃ |

ആസാദ്യ ദാവം ക്വചിദഗ്നിതപ്തോ

നിർവിദ്യതേ ക്വ ച യക്ഷൈർഹൃതാസുഃ || 6 ||

286

ശൂരൈർഹൃതസ്വഃ ക്വ ച നിർവിണ്ണചേതാഃ

ശോചൻ വിമുഹ്യന്നുപയാതി കശ്മലം |

ക്വചിച്ച ഗന്ധർവപുരം പ്രവിഷ്ടഃ

പ്രമോദതേ നിർവൃതവൻമുഹൂർത്തം || 7 ||

287

ചലൻ ക്വചിത്കണ്ടകശർകരാംഘ്രി -

ർനഗാരൂരുകുർവിമനാ ഇവാസ്തേ |

പദേ പദേഭ്യന്തരവഹ്നിനാർദിതഃ

കൗടുംബികഃ ക്രൂധ്യതി വൈ ജനായ || 8 ||

288

ക്വചിന്നിഗീർണോജഗരാഹിനാ ജനോ

നാവൈതി കിഞ്ചിദ്വിപിന്യേപവിദ്ധഃ |

ദഷ്ടഃ സ്മ ശേതേ ക്വ ച ദന്ദശൂകൈ -

രന്ധ്യാന്ധകുപേ പതിതസ്തമിദ്രേ || 9 ||

289

കർഹി സ്മ ചിത്ക്ഷുദ്രരസാൻ വിചിൻവം -

സ്തൻമക്ഷികാഭിർവൃഥിതോ വിമാനഃ |

തത്രാതികൃച്ഛാത്പ്രതിലബ്ധമാനോ

ബലാദ്വിലുമ്പന്ത്യഥ തം തതോന്യേ || 10 ||

290

കുചിച്ച ശീതാതപവാതവർഷ -

പ്രതിക്രിയാം കർതുമനീശ ആസ്മതേ |
കുചിൻമിഥോ വിപണൻ യച്ച കിഞ്ചിദ്
വിദ്വേഷമുച്ഛത്യുത വിത്തശാഠ്യാത് || 11 ||

291

കുചിത്കുചിത്ക്ഷീണ്യനസ്തു തസ്മിൻ

ശയ്യാസനസ്ഥാനവിഹാരഹീനഃ |
യാചൻ പരാദപ്രതിലബ്ധകാമഃ
പാരക്യദൃഷ്ടീർലഭതേവമാനം || 12 ||

292

അന്യോന്യവിത്തവൃതിഷംഗവൃദ്ധ -

വൈരാഗ്യബന്ധോ വിവഹൻമിഥശ്ച |
അധ്വന്യമുഷ്മിന്നുരുകൃച്ഛവിത്ത -
ബാധോപസർഗൈർവിഹരൻ വിപന്നഃ || 13 ||

293

താംസ്താൻ വിപന്നാൻ സ ഹി തത്ര തത്ര

വിഹായ ജാതം പരിഗൃഹ്യ സാർഥഃ |
ആവർതതേദ്യാപി ന കശ്ചിദത്ര
വീരാധ്വനഃ പാരമുപൈതി യോഗം || 14 ||

294

മനസ്വിനോ നിർജിതദിഗ്ഗജേന്ദ്രാ

മമേതി സർവേ ഭൂവി ബദ്ധവൈരാഃ |
മൃധേ ശയീരന്ന തു തദ്യുജന്തി
യന്യസ്തദണ്ഡോ ഗതവൈരോദ്ഭിയാതി || 15 ||

295

പ്രസജ്ജതി കുാപി ലതാഭുജാശ്രയ -

സ്തദാശ്രയാവൃക്തപദദ്വിജസ്പൃഹഃ |
കുചിത്കദാചിദ്ധരിചക്രതസ്ത്രസൻ
സഖ്യം വിധത്തേ ബകകങ്കഗുഡ്രൈഃ || 16 ||

296

തൈർവഞ്ചിതോ ഹംസകുലം സമാവിശ -

ന്നരോചയൻ ശീലമുപൈതി വാനരാൻ |

തജ്ജാതിരാസേന സുനിർവൃതേന്ദ്രിയഃ

പരസ്പരോദ്വീക്ഷണവിസ്മൃതാവധിഃ || 17 ||

297

ദ്രുമേഷു രംസ്യൻ സുതദാരവത്സലോ

വ്യവായദീനോ വിവശഃ സ്വബന്ധനേ |

കുചിത്പ്രമാദാദ്ഗിരികന്ദരേ പതൻ

വൽലീം ഗൃഹീത്വാ ഗജഭീത ആസ്ഥിതഃ || 18 ||

298

അതഃ കഥഞ്ചിത്സ വിമുക്ത ആപദഃ

പുനശ്ച സാർഥം പ്രവിശത്യരിന്ദമ |

അധ്വന്യമുഷ്മിന്നജയാ നിവേശിതോ

ഭ്രമഞ്ജനോദ്യാപി ന വേദ കശ്ചന || 19 ||

299

രഹുഗണ ത്വമപി ഹ്യധ്വനോദ്യസ്യ

സന്യസ്തദന്ധഃ കൃതഭൂതമൈത്രഃ |

അസജ്ജിതാത്മാ ഹരിസേവയാ ശിതം

ജ്ഞാനാസിമാദായ തരാതിപാരം || 20 ||

300

രാജോവാച

അഹോ നൃജൻമാഖിലജൻമശോഭനം

കിം ജൻമഭിസ്ത്വപരൈരപ്യമുഷ്മിൻ |

ന യദ്ധൃഷീകേശയശഃകൃതാത്മനാം

മഹാത്മനാം വഃ പ്രചുരഃ സമാഗമഃ || 21 ||

301

ന ഹൃദ്ഭൂതം ത്വച്ചരണാബ്ജരേണുഭി -

ർഹതാംഹസോ ഭക്തിരധോക്ഷജ്ജേമലാ |

മൗഹൂർതികാഭ്യസ്യ സമാഗമാച്ച മേ

ദുസ്തർകമൂലോപഹതോവിവേകഃ || 22 ||

302

നമോ മഹദ്ഭ്യോസ്തു നമഃ ശിശുഭ്യോ

നമോ യുവഭ്യോ നമ ആ വടുഭ്യഃ |

യേ ബ്രാഹ്മണാ ഗാമവധൂതലിംഗാ -

ശ്ചരന്തി തേഭ്യഃ ശിവമസ്തു രാജ്ഞാം || 23 ||

303

ശ്രീശുക ഉവാച

ഇത്യേവമുത്തരാമാതഃ സ വൈ ബ്രഹ്മർഷിസുതഃ

സിന്ധുപതയ ആത്മസതത്ത്വം വിഗണയതഃ

പരാനുഭാവഃ പരമകാരുണികതയോപദിശ്യ

രഹുഗണേന സകരുണമഭിവന്ദിതചരണ

ആപൂർണാർണവ ഇവ നിഭൃതകരണോർമ്യാശയോ

ധരണിമിഥാം വിചചാര || 24 ||

304

സൗവീരപതിരപി സുജനസമവഗതപരമാത്മസതത്ത്വ

ആത്മന്യവിദ്യാധ്യാരോപിതാം ച ദേഹാത്മമതിം വിസസർജ

ഏവം ഹി നൃപ ഭഗവദാശ്രിതാശ്രിതാനുഭാവഃ || 25 ||

305

രാജോവാച

യോ ഹ വാ ഇഹ ബഹുവിദാ മഹാഭാഗവത ത്വയാഭിഹിതഃ

പരോക്ഷേണ വചസാ ജീവലോകഭവാധ്യാ സ ഹ്യാർയ -

മനീഷയാ കൽപിതവിഷയോ നാഞ്ജസാവ്യുത്പന്നലോക -

സമധിഗമഃ അഥ തദേവൈതദുരവഗമം സമവേതാ -

നുകൽപേന നിർദിശ്യതാമിതി || 26 ||

306

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം

പഞ്ചമസ്കന്ധേ ത്രയോദശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ചതുർദശോധ്യായഃ ॥

സ ഹോവാച

യ ഏഷ ദേഹാത്മമാനിനാം സത്ത്വാദിഗുണവിശേഷ -
വികൽപിതകുശലാകുശലസമവഹാരവിനിർമിതവിവിധ -
ദേഹാവലിഭിർവിയോഗസംയോഗാദ്യനാദിസംസാരാനു -
ഭവസ്യ ദ്വാരഭൂതേന ഷഡിന്ദ്രിയവർഗേണ തസ്മി -
ന്ദുർഗാധ്യവദസുഗമേദ്യന്ത്യാപതിത ഈശ്വരസ്യ ഭഗവതോ
വിഷ്ണോർവശവർതിന്ത്യാ മായയാ ജീവലോകോദ്യം യഥാ
വണിക്സാർഥോദ്യർഥപരഃ സ്വദേഹനിഷ്പാദിതകർമാനുഭവഃ
ശ്മശാനവദശിവതമായാം സംസാരാടവ്യം ഗതോ നാദ്യാപി
വിഫലബഹുപ്രതിയോഗേഹസ്തത്താപോപശമനീം ഹരിഗുരു -
ചരണാരവിന്ദമധുകരാനുപദവീമവരുന്ധേ യസ്യാമു ഹ
വാ ഏതേ ഷഡിന്ദ്രിയനാമാനഃ കർമ്മണാ ദസ്യവ ഏവ തേ ॥ 1 ॥

307

തദ്യഥാ പുരുഷസ്യ ധനം യത്കിഞ്ചിദ്ധർമ്മൗപയികം
ബഹു കൃഷ്ണാധിഗതം സാക്ഷാത്പരമപുരുഷാരാധന -
ലക്ഷണോ യോസൗ ധർമസ്തം തു സാമ്പരായ ഉദാഹരന്തി |
തദ്ധർമ്യം ധനം ദർശനസ്पर्ശനശ്രവണാസ്ത്വാദനാവ -
പ്രാണസങ്കൽപവ്യവസായഗൃഹഗ്രാമ്യോപഭോഗേന
കുനാമസ്യാജിതാത്മനോ യഥാ സാർഥസ്യ വിലുമ്പന്തി ॥ 2 ॥

308

അഥ ച യത്ര കൗടുംബികാ ദാരാപത്യാദയോ നാമ്നാ കർമണാ
വൃകസ്യഗാലാ ഏവാനിച്ഛതോഽപി കദര്യസ്യ കുടുംബിന
ഉരണകവത്സംരക്ഷ്യമാണം മിഷതോഽപി ഹരന്തി || 3 ||

309

യഥാ ഹ്യനുവത്സരം കൃഷ്യമാണമപ്യദഗ്ധബീജം ക്ഷേത്രം
പുനരേവാവപനകാലേ ഗുൽമത്യുണവീരുദ്ഭിർഗഹ്വരമിവ
ഭവത്യേവമേവ ഗൃഹാശ്രമഃ കർമക്ഷേത്രം യസ്മിന്ന ഹി
കർമാൺയുത്സീദന്തി യദയം കാമകരണ്യ ഏഷ ആവസഥഃ || 4 ||

310

തത്ര ഗതോ ദംശമശകസമാപസദൈർമനുജൈഃ ശലഭ -
ശകുന്തതസ്കരമുഷകാദിഭിരുപര്യുമാനബഹിഃപ്രാണഃ
കൃചിത് പരിവർതമാനോഽസ്മിന്നധ്വന്യവിദ്യാകാമകർമഭി -
രുപരക്തമനസാനുപപന്നാർഥം നരലോകം ഗന്ധർവ -
നഗരമുപപന്നമിതി മിഥ്യാഭ്യുഷ്ടിരനുപശ്യതി || 5 ||

311

തത്ര ച കൃചിദാതപോദകനിഭാൻ വിഷയാനുപധാവതി
പാനഭോജനവ്യവായാദിവ്യസനലോലുപഃ || 6 ||

312

കൃചിച്ചാശേഷദോഷനിഷദനം പുരീഷവിശേഷം
തദ്വർണഗുണനിർമിതമതിഃ സുവർണമുപാദിത്സത്യഗ്നി -
കാമകാതര ഇവോൽമുകപിശാചം || 7 ||

313

അഥ കദാചിന്നിവാസപാനീയദ്രവിണാദ്യനേകാത്ഥോ -
പജീവനാഭിനിവേശ ഏതസ്യാം സംസാരാഽവ്യാമിതസ്തതഃ
പരിധാവതി || 8 ||

314

കൃചിച്ച വാത്യൗപമ്യയാ പ്രമദയാഽ്വരോഹമാരോപിത -
സ്തത്കാലരജസാ രജനീഭൂത ഇവാസാധുമർയാദോ
രജസ്വലാക്ഷോഽപി ദിഗ്ദേവതാ അതിരജസ്വലമതിർന
വിജാനാതി || 9 ||

315

- ക്വചിത്സകൃദവഗതവിഷയവൈതഥ്യഃ സ്വയം
 പരാഭിധ്യാനേന വിഭ്രംശിതസ്തൃതിസ്തയൈവ
 മരീചിതോയപ്രായാംസ്താനേവാഭിധാവതി || 10 || 316
- ക്വചിദുലൂകത്ഥിൽലീസ്വനവദതിപരുഷരഭസാടോപം
 പ്രത്യക്ഷം പരോക്ഷം വാ രിപുരാജകുലനിർഭർത്സിതേനാ -
 തിവൃഥിതകർണമൂലഹൃദയഃ || 11 || 317
- സ യദാ ദുഗ്ധപൂർവസുകൃതസ്തദാ കാരസ്കരകാകതുണ്ഡാ -
 ദൃപുൺയദ്രുമലതാവിഷോദപാനവദുഭയാർമശൂന്യ -
 ദ്രവിണാഞ്ജീവൻമൃതാൻ സ്വയം ജീവൻമ്രിയമാണ
 ഉപധാവതി || 12 || 318
- ഏകദാസത്പ്രസംഗാനികൃതമതിർവ്യുദകസ്രോതഃ സ്ഖലനവദ്
 ഉഭയതോഽപി ദുഃഖദം പാവണ്യമഭിയാതി || 13 || 319
- യദാ തു പരബാധയാന്യ ആത്മനേ നോപനമതി തദാ ഹി
 പിതൃപുത്രബർഹിഷ്ഠതഃ പിതൃപുത്രാൻ വാ സ ഖലു
 ഭക്ഷയതി || 14 || 320
- ക്വചിദാസാദ്യ ഗൃഹം ദാവവത്പ്രിയാർമവിധുരമ -
 സുഖോദർകം ശോകാഗ്നിനാ ദഹ്യമാനോ ഭൃശം
 നിർവേദമുപഗച്ഛതി || 15 || 321
- ക്വചിത്കാലവിഷമിതരാജകുലരക്ഷസാപഹൃതപ്രിയതമ -
 ധനാസുഃ പ്രമൃതക ഇവ വിഗതജീവലക്ഷണ ആസ്തേ || 16 || 322
- കദാചിൻമനോരഥോപഗതപിതൃപിതാമഹാദ്യസത്സദിതി
 സ്വപ്നനിർവൃതിലക്ഷണമനുഭവതി || 17 || 323

- ക്വചിദ് ഗൃഹാശ്രമകർമ്മചോദനാതിഭരഗിരി -
 മാരുരൂക്ഷമാണോ ലോകവ്യസനകർഷിതമനഃ
 കണ്ടകശർകരാക്ഷേത്രം പ്രവിശന്നിവ സീദതി || 18 || 324
- ക്വചിച്ച ദുഃസഹേന കായാഭ്യന്തരവഹിനാ ഗൃഹീതസാരഃ
 സ്വകുടുംബായ ക്രുധ്യതി || 19 || 325
- സ ഏവ പുനർനിദ്രാജഗരഗൃഹീതോന്യേ തമസി മഗ്നഃ
 ശൂന്യാരൺയ ഇവ ശേതേ നാൻയത് കിഞ്ചന വേദ ശവ
 ഇവാപവിദ്ധഃ || 20 || 326
- കദാചിദ് ഭഗമാനദംഷ്ട്രോ ദുർജനദന്ദശൂകൈരലബ്ധ -
 നിദ്രാക്ഷണോ വൃഥിതഹൃദയേനാനുക്ഷീയമാണവിജ്ഞാ -
 നോന്യസകുപേന്യവത്പതതി || 21 || 327
- കർഹി സ്ഥ ചിത്കാമമധുലവാൻ വിചിൻവൻ യദാ
 പരദാരപരദ്രവ്യാൺയവരുന്ധാനോ രാജ്ഞാ സ്വാമിഭിർവാ
 നിഹതഃ പതത്യപാരേ നിരയേ || 22 || 328
- അഥ ച തസ്മാദുഭയമാപി ഹി കർമാസ്മിന്നാത്മനഃ
 സംസാരാവപനമുദാഹരന്തി || 23 || 329
- മൂക്തസ്തതോ യദി ബന്ധാദ്ഭവദത്ത ഉപാച്ഛിനത്തി
 തസ്മാദപി വിഷ്ണുമിത്ര ഇത്യനവസ്ഥിതിഃ || 24 || 330
- ക്വചിച്ച ശീതവാതാദ്യനേകാധിദൈവികഭൗതികാ -
 ത്മീയാനാം ദശാനാം പ്രതിനിവാരണൈകൽപോ
 ദുരന്തചിന്തയാ വിഷണ്ണ ആസ്തേ || 25 || 331

കുചിൻമിഥോ വ്യവഹരൻ യത്കിഞ്ചിദ്ധനമന്യേഭ്യോ
വാ കാകിണികാമാത്രമപ്യപഹരൻ യത്കിഞ്ചിദ്വാ
വിദ്വേഷമേതി വിത്തശാഠ്യാത് || 26 ||

332

അധ്വന്യമുഷ്മിന്നിമ ഉപസർഗാസ്തഥാ സുഖദുഃഖ -
രാഗദ്വേഷഭയാഭിമാനപ്രമാദോന്മാദശോകമോഹലോഭ -
മാത്സര്യേർഷ്യാവമാനക്ഷുത്പിപാസാധിവാധിജൻമ -
ജരാമരണാദയഃ || 27 ||

333

കുചി ദേവമായയാ സ്ത്രിയാ ഭുജലതോപഗുഡഃ പ്രസ്കന്ന -
വിവേകവിജ്ഞാനോ യദ്വിഹാരഗൃഹാരംഭാകുലഹൃദയ -
സ്തദാശ്രയാവസക്തസുതദുഹിത്യകലത്രഭാഷിതാവലോക -
വിചേഷ്ടിതാപഹൃതഹൃദയ ആത്മാനമജിതാത്മാപാര്യന്ധേ
തമസി പ്രഹിണോതി || 28 ||

334

കദാചിദീശ്വരസ്യ ഭഗവതോ വിഷ്ണോശ്ചക്രാത്പരമാൺവാദി -
ദ്വിപരാർധാപവർഗകാലോപലക്ഷണാത്പരിവർതിതേന വയസാ
രഹസാ ഹരത ആബ്രഹ്മത്യണസ്തംബാദീനാം ഭൂതാനാ -
മനിമിഷതോ മിഷതാം വിത്രസ്തഹൃദയസ്തമേവേശ്വരം
കാലചക്രനിജായുധം സാക്ഷാദ്ഭഗവന്തം യജ്ഞപുരുഷമനാ -
ദ്യുത്യ പാഖണ്ഡദേവതാഃ കങ്കഗൃധ്രബകവടപ്രായാ
ആർയസമയപരിഹൃതാഃ സാങ്കേത്യേനാഭിധത്തേ || 29 ||

335

യദാ പാഖണ്ഡിഭിരാത്മവഞ്ചിതൈസ്തൈരൂരു വഞ്ചിതോ
ബ്രഹ്മകുലം സമാവസംസ്തേഷാം ശീലമുപനയനാദി -
ശ്രൗതസ്ഥാർത്ഥകർമാനുഷ്ഠാനേന ഭഗവതോ യജ്ഞ -
പുരുഷസ്യാരാധനമേവ തദരോചയൻ ശൂദ്രകുലം ഭജതേ
നിഗമാചാര്യശുദ്ധിതോ യസ്യ മിഥുനീഭാവഃ കുടുംബഭരണം
യഥാ വാനരജാതേഃ || 30 ||

336

തത്രാപി നിരവരോധഃ സ്വൈരേണ വിഹരന്നതികൃപണബുദ്ധി -
രന്യോന്യമുഖനിരീക്ഷണാദിനാ ഗ്രാമ്യകർമ്മണൈവ
വിസ്ഥൃതകാലാവധിഃ || 31 ||

337

കുചിദ് ഭ്രൂമവദൈഹികാർഥേഷു ഗൃഹേഷു രംസ്യൻ യഥാ
വാനരഃ സുതദാരവത്സലോ വ്യവായക്ഷണം || 32 ||

338

ഏവമധ്യന്യവരുന്ധാനോ മൃത്യുഗജഭയാത്തമസി
ഗിരികന്ദ്രപ്രായേ || 33 ||

339

കുചിച്ഛീതവാതാദ്യനേകദൈവികഭൗതികാത്മീയാനാം
ദുഃഖാനാം പ്രതിനിവാരണേകൽപോ ദുരന്തവിഷയവിഷണ്ണ
ആസ്തേ || 34 ||

340

കുചിൻമിഥോ വ്യവഹരൻ യത്കിഞ്ചിദ്ധനമുപയാതി
വിത്തശാഢ്യേന || 35 ||

341

കുചിത്ക്ഷീണധനഃ ശയ്യാസനാശനാദ്യുപഭോഗവിഹീനോ
യാവദപ്രതിലബ്ധമനോരഥോപഗതാദാനേവസിതമതി -
സ്തതസ്തതോവമാനാദീനി ജനാദഭിലഭതേ || 36 ||

342

ഏവം വിത്തവൃതിഷംഗവിവൃദ്ധവൈരാഗ്യബന്ധോഽപി
പൂർവവാസനയാ മിഥ ഉദ്യഹത്യുമാപവഹതി || 37 ||

343

ഏതസ്മിൻ സംസാരാധ്വനി നാനാക്ഷേപോപസർഗബാധിത
ആപന്നവിപന്നോ യത്ര യസ്തമു ഹ വാവേതരസ്തത്ര
വിസൃജ്യ ജാതം ജാതമുപാദായ ശോചൻമുഹ്യൻ ബിഭൃ -
ദ്ഭിവദൻ ക്രന്ദൻ സംഹൃഷ്യൻഗായന്നഹ്യമാനഃ
സാധുവർജിതോ നൈവാവർതതേദ്വിദ്വാപി യത ആരബ്ധ
ഏഷ നരലോകസാർഥോ യമധ്യനഃ പാരമുപദിശന്തി || 38 ||

344

യദിദം യോഗാനുശാസനം ന വാ ഏതദവരുന്ധതേ
 യന്യസ്തദന്ധാ മൂനയ ഉപശമശീലാ ഉപരതാത്മാനഃ
 സമവഗച്ഛന്തി || 39 ||

345

യദപി ദിഗിഭജയിനോ യജ്ജിനോ യേ വൈ രാജർഷയഃ കിം തു
 പരം മൃധേ ശയീരന്നന്യാമേവ മമേയമിതി കൃതവൈരാനു -
 ബന്ധായാം വിസൃജ്യ സ്വയമുപസംഹൃതാഃ || 40 ||

346

കർമവൽലീമവലംബ്യ തത ആപദഃ കഥഞ്ചിന്നരകാദ്വിമുക്തഃ
 പുനരപ്യേവം സംസാരാധ്വനി വർത്തമാനോ നരലോകസാർഥ -
 മൂപയാതി ഏവമുപരിഗതോഽപി || 41 ||

347

തസ്യേദമുപഗായന്തി —

ആർഷഭസ്യേഹ രാജർഷേർമനസാപി മഹാത്മനഃ |
 നാനുവർത്താർഹതി നൃപോ മക്ഷികേവ ഗരുത്മതഃ || 42 ||

348

യോ ദുസ്ത്യജാനാരസുതാൻ സുഹൃദ്രാജ്യം
 ഹൃദിസ്സ്പൃശഃ |

ജഹൗ യുവൈവ മലവദുത്തമശ്ലോകലാലസഃ || 43 ||

349

യോ ദുസ്ത്യജാൻ ക്ഷിതിസുതസ്വജനാർഥദാരാൻ
 പ്രാർഥ്യാം ശ്രിയം സുരവരൈഃ സദയാവലോകാം |
 നൈച്ഛന്നുപസ്തദുചിതം മഹതാം മധുദ്വിദ്
 സേവാനുരക്തമനസാമഭവോഽപി ഫൽഗുഃ || 44 ||

350

യജ്ഞായ ധർമപതയേ വിധിനൈപുണായ
 യോഗായ സാംഖ്യശിരസേ പ്രകൃതീശ്വരായ |
 നാരായണായ ഹരയേ നമ ഇത്യുദാരം
 ഹാസ്യൻമൃഗത്വമപി യഃ സമുദാജഹാര || 45 ||

351

യ ഇദം ഭാഗവതസഭാജിതാവദാതഗുണകർമ്മണോ
 രാജർഷേർഭരതസ്യാനുചരിതം സ്വസ്ത്യയനമായുഷ്യം
 ധന്യം യശസ്യം സ്വർഗ്യാപവർഗ്യം വാനുശൃണോ -
 ത്യാഖ്യാസ്യത്യഭിനന്ദതി ച സർവാ ഏവാശിഷ
 ആത്മന ആശാസ്തേ ന കാഞ്ചന പരത ഇതി || 46 ||

352

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഭരതോപാഖ്യാനേ പാരോക്ഷ്യവിവരണം നാമ
 ചതുർദശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ പഞ്ചദശോധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

ഭരതസ്യാത്മജഃ സുമതിർനാമാഭിഹിതോ യമു ഹ വാവ
കേചിത്പാഖണ്ഡിന ജ്വലഭപദവീമനുവർത്തമാനം ചാനാർയാ
അവേദസമാമ്നാതാം ദേവതാം സ്വമനീഷയാ പാപീയസ്യാ
കലൗ കൽപയിഷ്യന്തി ॥ 1 ॥

353

തസ്മാദ് വൃദ്ധസേനായാം ദേവതാജിന്നാമ
പുത്രോഭവത് ॥ 2 ॥

354

അമാസുർയാം തത്തനയോ ദേവദ്യുമ്നസ്തതോ ധേനുമത്യാം
സുതഃ പരമേഷ്ഠീ തസ്യ സുവർചലായാം പ്രതീഹ ഉപജാതഃ ॥ 3 ॥

355

യ ആത്മവിദ്യാമാഖ്യായ സ്വയം സംശുദ്ധോ
മഹാപുരുഷമനുസസ്മാര ॥ 4 ॥

356

പ്രതീഹാത്സുവർചലായാം പ്രതിഹർത്രാദയസ്ത്രയ ആസന്നിജ്യാ -
കോവിദാഃ സൂനവഃ പ്രതിഹർതുഃ സ്തുത്യമജഭൂമാനാ -
വജനിഷാതാം ॥ 5 ॥

357

ഭൂമ്ന ജ്വലികുൽയായാമുദ്ഗീമസ്തതഃ പ്രസ്താവോ
ദേവകുൽയായാം പ്രസ്താവാനിയുത്സായാം ഹൃദയജ
ആസീദ്വിഭുർവിഭോ രത്യാം ച പൃഥുഷേണസ്തസ്മാനകുത

ആകൃത്യാം ജജ്ഞേ നക്താദ് ദ്രുതിപുത്രോ ഗയോ രാജർഷിപ്രവര
 ഉദാരശ്രവാ അജായത സാക്ഷാദ്ഭഗവതോ വിഷ്ണോർജഗദ്രി -
 രക്ഷിഷയാ ഗൃഹീതസത്ത്വസ്യ കലാർത്ഥവത്ത്വാദി -
 ലക്ഷണേന മഹാപുരുഷതാം പ്രാപ്തഃ || 6 ||

358

സ വൈ സ്വധർമേണ പ്രജാപാലനപോഷണപ്രീണനോപലാലനാ -
 നുശാസനലക്ഷണേനേജ്യാദിനാ ച ഭഗവതി മഹാപുരുഷേ
 പരാവരേ ബ്രഹ്മണി സർവാത്മനാർപിതപരമാർഥലക്ഷണേന
 ബ്രഹ്മവിചുരണാനുസേവയാർത്ഥാദിതഭഗവദ്ഭക്തിയോഗേന
 ചാഭീക്ഷണശഃ പരിഭാവിതാതിശുദ്ധമതിരുപരതാനാത്മ്യ
 ആത്മനി സ്വയമുപലഭ്യമാനബ്രഹ്മാത്മാനുഭവോഽപി
 നിരഭിമാന ഏവാവനിമജ്ജുഗുപത് || 7 ||

359

തസ്യേമാം ഗാമാം പാണ്ഡവേയ പുരാവിദ ഉപഗായന്തി || 8 ||

360

ഗയം നൃപഃ കഃ പ്രതിയാതി കർമ്മഭി -
 ര്യജ്യാഭിമാനീ ബഹുവിധാർമഗോപ്താ |
 സമാഗതശ്രീഃ സദസസ്പതിഃ സതാം
 സത്സേവകോഽന്യോ ഭഗവത്കലാമൃതേ || 9 ||

361

യമഭ്യുഷിഞ്ചൻ പരയാ മുദാ സതീഃ
 സത്യാശിഷോ ദക്ഷകന്യാഃ സരിദ്ഭിഃ |
 യസ്യ പ്രജാനാം ദുദുഹേ ധർമ്മാശിഷോ
 നിരാശിഷോ ഗുണവത്സസ്സുതോധാഃ || 10 ||

362

ഛന്ദാംസ്യകാമസ്യ ച യസ്യ കാമാൻ
 ദുദുഹുരാജഹൂരമോ ബലിം നൃപാഃ |
 പ്രത്യഞ്ചിതാ യുധി ധർമേണ വിപ്രാ
 യദാശിഷാം ഷഷ്ഠമംശം പരേത്യ || 11 ||

363

യസ്യാധ്യരേ ഭഗവാനധ്വരാത്മാ

മഘോനി മാദ്യത്യുരുസോമപീഥേ |

ശ്രദ്ധാവിശുദ്ധാചലഭക്തിയോഗ -

സമർപിതേജ്യാഫലമാജഹാര || 12 ||

364

യത്പ്രീണനാദ്ബർഹിഷി ദേവതിർയങ്

മനുഷ്യവീരുത്തുണമാവിരിഞ്ചാത് |

പ്രിയേത സദ്യഃ സ ഹ വിശ്വജീവഃ

പ്രീതഃ സ്വയം പ്രീതിമഗാദ്ഗയസ്യ || 13 ||

365

ഗയാദ്ഗയന്ത്യാം ചിത്രരഥഃ സുഗതിരവരോധന ഇതി ത്രയഃ

പുത്രാ ബഭൂവുശ്ചിത്രരഥാദൂർണായാം സമ്രാഡജനിഷ്ട || 14 ||

366

തത ഉത്കലായാം മരീചിർമരീചേർബിന്ദുമത്യാം ബിന്ദുമാ -

നൂദപദ്യത തസ്മാത്സരഘായാം മധൂർനാമാഭവൻമധോഃ

സുമനസി വീരവ്രതസ്തതോ ഭോജായാം മന്മുപ്രമന്മു

ജ്ജ്ഞാതേ മനോഃ സത്യായാം ഭൗവനസ്തതോ

ദുഷണായാം ത്വഷ്ടാജനിഷ്ട ത്വഷ്ടൂർവിരോചനായാം

വിരജോ വിരജസ്യ ശതജിത്പ്രവരം പുത്രശതം കന്ധാ ച

വിഷുച്യാം കില ജാതം || 15 ||

367

തത്രായം ശ്ലോകഃ —

പ്രൈവത്രം വംശമിമം വിരജശ്ചരമോദ്ഭവഃ |

അകരോദത്യലം കീർത്യാ വിഷ്ണുഃ സുരഗണം യഥാ || 16 ||

368

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം

പഞ്ചമസ്കന്ധേ പ്രിയവ്രതവംശാനുകീർത്തനം നാമ പഞ്ചദശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഷോഡശോദ്യായഃ ॥

രാജോവാച

ഉക്തസ്ത്വയാ ഭൂമണ്ഡലായാമവിശേഷോ യാവദാദിത്യ -
സ്തപതി യത്ര ചാസൗ ജ്യോതിഷാം ഗണൈശ്ചന്ദ്രമാ വാ
സഹ ദൃശ്യതേ ॥ 1 ॥

369

തത്രാപി പ്രിയവ്രതരഥചരണപരിഖാതൈഃ സപ്തഭിഃ
സപ്ത സിന്ധവ ഉപക്ലപ്താ യത ഏതസ്യാഃ സപ്തദ്വീപ -
വിശേഷവികൽപസ്ത്വയാ ഭഗവൻ ഖലു സൂചിത
ഏതദേവാഖിലമഹം മാനതോ ലക്ഷണതശ്ച സർവം
വിജിജ്ഞാസാമി ॥ 2 ॥

370

ഭഗവതോ ഗുണമയേ സ്ഥൂലരൂപ ആവേശിതം മനോ
ഹൃഗുണ്ണേപി സൂക്ഷ്മതമ ആത്മജ്യോതിഷി പരേ
ബ്രഹ്മണി ഭഗവതി വാസുദേവാഖ്യേ ക്ഷമമാവേശിതും
തദു ഹൈതദ്ഗുരോർഹസ്യനുവർണയിതുമിതി ॥ 3 ॥

371

ഋഷിരുവാച

ന വൈ മഹാരാജ ഭഗവതോ മായാഗുണവിഭൂതേഃ
കാഷ്ഠാം മനസാ വചസാ വാധിഗന്തുമലം
വിബുധായുഷാപി പുരുഷസ്തസ്മാത്പ്രാധാന്യേനൈവ

ഭൃഗോലകവിശേഷം നാമരൂപമാനലക്ഷണതോ
വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ || 4 ||

372

യോ വായം ദ്വീപഃ കുവലയകമലകോശാഭ്യന്തര -
കോശോ നിയുതയോജനവിശാലഃ സമവർതുലോ
യഥാ പുഷ്പകരപത്രം || 5 ||

373

യസ്മിന്നവ വർഷാണി നവയോജനസഹസ്രായാമാ -
ന്യഷ്ടഭിർമർയാദാഗിരിഭിഃ സുവിഭക്താനി ഭവന്തി || 6 ||

374

ഏഷാം മധ്യേ ഇലാവൃതം നാമാഭ്യന്തരവർഷം യസ്യ
നാഭ്യാമവസ്ഥിതഃ സർവതഃ സൗവർണഃ കുലഗിരിരാജോ
മേരുർദ്വീപായാമസമുന്നാഹഃ കർണികാഭൃതഃ കുവലയ -
കമലസ്യ മൂർധനി ദ്വാത്രിംശത് സഹസ്രയോജനവിതതോ
മൂലേ ഷോഡശസഹസ്രം താവതാന്തർഭൂമ്യം പ്രവിഷ്ടഃ || 7 ||

375

ഉത്തരോത്തരേണേലാവൃതം നീലഃ ശ്വേതഃ ശൃംഗവാനിതി
ത്രയോ രമ്യകഹിരൺയമയകുരുണാം വർഷാണാം മർയാദാഗിരയഃ
പ്രാഗായതാ ഉഭയതഃ ക്ഷാരോദാവധയോ ദ്വിസഹസ്രപൃഥവ
ഏകൈകശഃ പൂർവസ്മാത്പൂർവസ്മാദുത്തര ഉത്തരോ
ദശാംശാധികാംശേന ദൈർഘ്യ ഏവ ഹ്രസന്തി || 8 ||

376

ഏവം ദക്ഷിണേണേലാവൃതം നിഷധോ ഹേമകൂടോ ഹിമാലയ
ഇതി പ്രാഗായതാ യഥാ നീലാദയോഽയുതയോജനോത്സേധാ
ഹരിവർഷകിമ്പുരുഷഭാരതാനാം യഥാസംഖ്യം || 9 ||

377

തഥൈവേലാവൃതമപരേണ പൂർവേണ ച മാൽയവദ്ഗന്ധമാദനാ -
വാനീലനിഷധായതൗ ദ്വിസഹസ്രം പപ്രഥതഃ കേതുമാല -
ഭദ്രാശ്വയോഃ സീമാനം വിദധാതേ || 10 ||

378

മന്ദരോ മേരുമന്ദരഃ സുപാർശ്വഃ കുമുദ ഇത്യയുതയോജന -
വിസ്താരോന്നാഹാ മേരോശ്ചതുർദിശമവഷ്ടംഭഗീരയ
ഉപക്ലുപ്താഃ || 11 ||

379

ചതുർഷ്വേതേഷു ചുതജംബുകദംബന്യഗ്രോധാശ്ചത്വാരഃ
പാദപപ്രവരാഃ പർവതകേതവ ഇവാധിസഹസ്ര -
യോജനോന്നാഹാസ്താവദ് വിടപവിതതയഃ
ശതയോജനപരിണാഹാഃ || 12 ||

380

ഹ്രദാശ്ചത്വാരഃ പയോമധ്യിക്ഷുരസമൃഷ്ടജലാ
യദുപസ്പർശിന ഉപദേവഗണാ യോഗൈശ്ചുർയാണി
സ്വാഭാവികാനി ഭരതർഷഭ ധാരയന്തി || 13 ||

381

ദേവോദ്യാനാനി ച ഭവന്തി ചത്വാരി നന്ദനം ചൈത്രരഥം
വൈഭ്രാജകം സർവതോഭദ്രമിതി || 14 ||

382

യേഷുമരപരിവൃന്ധാഃ സഹ സുരലലനാലലാമയുമപതയ
ഉപദേവഗണൈരുപഗീയമാനമഹിമാനഃ കില വിഹരന്തി || 15 ||

383

മന്ദരോത്സംഗ ഏകാദശശതയോജനോത്തുംഗദേവചൂത -
ശിരസോ ഗിരിശിഖരസ്ഥൂലാനി ഫലാൻയമൃതകൽപാനി
പതന്തി || 16 ||

384

തേഷാം വിശീര്യമാണാനാമതിമധുരസുരഭിസുഗന്ധി -
ബഹുലാരുണരസോദേനാരുണോദാ നാമ നദീ മന്ദരഗിരി -
ശിഖരാനിപതന്തീ പൂർവേണേലാവൃതമുപപ്ലാവയതി || 17 ||

385

യദുപജോഷണാദ്ഭവാൻയാ അനുചരീണാം പുണ്യജനവധൂനാ -
മവയവസ്പർശസുഗന്ധവാതോ ദശയോജനം സമന്താദനു -
വാസയതി || 18 ||

386

ഏവം ജംബൂഫലാനാമത്യുച്ചനിപാതവിശീർണാനാമനസ്ഥി -
 പ്രായാണാമിഭകായനിഭാനാം രസേന ജംബു നാമ നദീ
 മേരുമന്ദരശിഖരാദയുതയോജനാദവനിതലേ നിപതന്തീ
 ദക്ഷിണേനാത്മാനം യാവദിലാവൃതമുപസ്യന്ദതി || 19 || 387

താവദുഭയോരപി രോധസോർയാ മൃത്തികാ തദ്രസേനാനു -
 വിധ്യമാനാ വായുർകസംയോഗവിപാകേന സദാമരലോകാ -
 ഭരണം ജാംബുനദം നാമ സുവർണം ഭവതി || 20 || 388

യദു ഹ വാവ വിബുധാദയഃ സഹ യുവതിഭീർമുകുടകടക -
 കടിസൂത്രാദ്യാഭരണരൂപേണ ഖലു ധാരയന്തി || 21 || 389

യസ്തു മഹാകദംബഃ സുപാർശ്വനിരുദ്ധോ യാസ്തസ്യ
 കോടരേഭ്യോ വിനിഃസൃതാഃ പഞ്ചായാമപരിണാഹാഃ
 പഞ്ച മധുധാരാഃ സുപാർശ്വശിഖരാത്പതന്ത്യോ -
 ഽപരേണാത്മാനമിലാവൃതമനുമോദയന്തി || 22 || 390

യാ ഹൃപയുഞ്ജാനാനാം മുഖനിർവാസിതോ വായുഃ സമന്താ -
 ച്ഛതയോജനമനുവാസയതി || 23 || 391

ഏവം കുമുദനിരുദ്ധോ യഃ ശതവൽശോ നാമ വടസ്തസ്യ
 സ്കന്ധേഭ്യോ നീചീനാഃ പയോദധി മധുഘൃതഗുഡാനാ -
 ദ്യംബരശയ്യാസനാഭരണാദയഃ സർവ ഏവ കാമദുഘാ നദാഃ
 കുമുദാഗ്രാത്പതന്തസ്തമുത്തരേണലാവൃതമുപ -
 യോജയന്തി || 24 || 392

യാനുപജുഷാണാനാം ന കദാചിദപി പ്രജാനാം
 വലീപലിതക്ലമസ്വേദന്ദൗർഗന്ധ്യജരാമയ -
 മൃത്യുശീതോഷ്ണവൈവർണ്യോപസർഗാദയസ്താപ -
 വിശേഷാ ഭവന്തി യാവജ്ജീവം സുഖം നിരതിശയമേവ || 25 || 393

കുരംഗകുരരകുസുംഭവൈകങ്കത്രികൂടശിശിരപതംഗ -
 രൂചകനിഷധശിനീവാസകപിലശംഖവൈദ്യുർയജാരുധി -
 ഹംസർഷഭനാഗകാലഞ്ജരനാരദാദയോ വിംശതിഗിരയോ
 മേരോഃ കർണികായാ ഇവ കേസരഭൂതാ മൂലദേശേ
 പരിത ഉപക്ലുപ്താഃ || 26 ||

394

ജാരദേവകൂടൗ മേരും പൂർവേണാഷ്ടാദശയോജനസഹസ്ര -
 മുദഗായതൗ ദ്വിസഹസ്രം പൃഥുതുംഗൗ ഭവതഃ |
 ഏവമപരേണ പവനപാരിയാത്രൗ ദക്ഷിണേണ കൈലാസകരവീരൗ
 പ്രാഗായതാവേവമുത്തരതസ്ത്രിശൃംഗമകരാവഷ്ടഭിരേതൈഃ
 പരിസ്തൂതോഗ്നിരിവ പരിതശ്ചകാസ്തി കാഞ്ചനഗിരിഃ || 27 ||

395

മേരോർമൂർധനി ഭഗവത ആത്മയോനേർമധ്യത ഉപക്ലുപ്താം
 പുരീമയുതയോജനസാഹസ്രീം സമചതുരസ്രാം ശാതകൗംഭീം
 വദന്തി || 28 ||

396

താമനു പരിതോ ലോകപാലാനാമഷ്ടാനാം യഥാദിശം
 യഥാരൂപം തുരീയമാനേന പുരോഷ്ടാവുപക്ലുപ്താഃ || 29 ||

397

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഭൂവനകോശവർണനം നാമ ഷോഡശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ സപ്തദശോദ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

തത്ര ഭഗവതഃ സാക്ഷാദ്യുത്തലിംഗസ്യ വിഷ്ണോർവിക്രമതോ
വാമപാദാംഗുഷ്ഠനഖനിർഭിന്നോർധ്വാഘോഷാഹവിവരേണാ -
ന്തഃപ്രവിഷ്ടാ യാ ബാഹ്യജലധാരാ തച്ചരണപങ്കജാ -
വനേജനാരൂണകിഞ്ജൽകോപരഞ്ജിതാഖിലജഗദഘ -
മലാപഹോപസ്പർശനാമലാ സാക്ഷാദ്ഭഗവത്പദീ -
ത്യനുപലക്ഷിതവചോദ്ഭിധീയമാനാതിമഹതാ
കാലേന യുഗസഹസ്രോപലക്ഷണേന ദിവോ
മൂർധന്യവതതാര യത്തദ്വിഷ്ണുപദമാഹുഃ ॥ 1 ॥

398

യത്ര ഹ വാവ വീരവ്രത ഔത്താനപാദിഃ പരമഭാഗവതോ -
സ്തമത്കുലദേവതാചരണാരവിന്ദോദകമിതി യാമനുസവന -
മുത്കൃഷ്ടമാണഭഗവദ്ഭക്തിയോഗേന ദൃഢം
ക്ലിദ്യമാനാന്തർഹൃദയ ഔത്കണ്ഠവിവശാമീലിത -
ലോചനയുഗലകുഡ്മലവിഗലിതാമലബാഷ്പകലയാഭിവൃജ്യ -
മാനരോമപുലകകുലകോദ്യുനാപി പരമാദരേണ ശിരസാ
ബിഭർതി ॥ 2 ॥

399

തതഃ സപ്ത ഋഷയസ്തത്പ്രഭാവാഭിജ്ഞാ യാം നനു തപസ
ആത്യന്തികീ സിദ്ധിരേതാവതീ ഭഗവതി സർവാത്മനി

- വാസുദേവേനൂപരതഭക്തിയോഗലാഭേനൈവോ -
 പേക്ഷിതാൻയാർമാത്മഗതയോ മുക്തിമിവാഗതാം മുമുക്ഷവ
 ഇവ സബഹുമാനമദ്യാപി ജടാജൂടെരുദ്വഹന്തി || 3 || 400
- തതോന്യേനേകസഹസ്രകോടിവിമാനാനീകസങ്കുലദേവയാനേനാ -
 വതരന്തീന്ദുമണ്ഡലമാവാർയ ബ്രഹ്മസദനേ നിപതതി || 4 || 401
- തത്ര ചതുർധാ ഭിദ്യമാനാ ചതുർഭിർനാമഭിശ്ചതുർഭിശ -
 മഭിസ്പന്ദന്തീ നദനദീപതിമേവാഭിനിവിശതി
 സീതാലകനന്ദാ ചക്ഷുർഭദ്രേതി || 5 || 402
- സീതാ തു ബ്രഹ്മസദനാത്കേസരാചലാദിഗിരിശിഖരേഭ്യോ -
 ഽധോഽധഃ പ്രസ്രവന്തീ ഗന്ധമാദനമൂർധസു പതിത്വാന്തരേണ
 ഭദ്രാശ്വവർഷം പ്രാച്യാം ദിശി ക്ഷാരസമുദ്ര -
 മഭിപ്രവിശതി || 6 || 403
- ഏവം മാൽയവച്ഛിഖരാനിഷ്പതന്തീ തതോന്യുപരതവേഗാ
 കേതുമാലമഭി ചക്ഷുഃ പ്രതീച്യാം ദിശി സരിത്പതിം
 പ്രവിശതി || 7 || 404
- ഭദ്രാ ചോത്തരതോ മേരുശിരസോ നിപതിതാ ഗിരിശിഖരാ -
 ദ്ഗിരിശിഖരമതിഹായ ശൃംഗവതഃ ശൃംഗാദവസ്യന്ദ -
 മാനാ ഉത്തരാംസ്തു കുരൂനഭിത ഉദീച്യാം ദിശി ജലധി -
 മഭിപ്രവിശതി || 8 || 405
- തഥൈവാലകനന്ദാ ദക്ഷിണേന ബ്രഹ്മസദനാദ്ബഹുനി
 ഗിരികൂടാൻയതിക്രമ്യ ഹേമകൂടാദ്ധൈമകൂടാൻയതി -
 രസതരരഹസാ ലുഠയന്തീ ഭാരതമഭിവർഷം
 ദക്ഷിണസ്യാം ദിശി ജലധിമഭിപ്രവിശതി യസ്യാം സ്നാനാർഥം

ചാഗച്ഛതഃ പുംസഃ പദേ പദേദ്വിശ്വമേധരാജസുയാദീനാം

ഫലം ന ദുർലഭമിതി || 9 ||

406

അന്യേ ച നദാ നദ്യശ്ച വർഷേ വർഷേ സന്തി ബഹുശോ

മേർവാദിഗിരിദുഹിതരഃ ശതശഃ || 10 ||

407

തത്രാപി ഭാരതമേവ വർഷം കർമ്മക്ഷേത്രമന്യാന്യഷ്ട

വർഷാണി സ്വർഗിണാം പുണ്യശേഷോപഭോഗസ്ഥാനാനി

ഭൗമാനി സ്വർഗപദാനി വ്യപദിശന്തി || 11 ||

408

ഏഷു പുരുഷാണാമയുതപുരുഷായുർവർഷാണാം ദേവ -

കൽപാനാം നാഗായുതപ്രാണാനാം വജ്രസംഹനനബലവയോ -

മോദപ്രമുദിതമഹാസൗരതമിമുനവ്യവായാപവർഗവർഷ -

ധൃതൈകഗർഭകലത്രാണാം തത്ര തു ത്രേതായുഗസമഃ

കാലോ വർത്തതേ || 12 ||

409

യത്ര ഹ ദേവപതയഃ സ്വൈഃ സ്വൈർഗണനായകൈർവിഹിത -

മഹാർഹണാഃ സർവർതുകുസുമസ്തബകഫലകിസലയ -

ശ്രിയാ്നമ്യമാനവിടപലതാവിടപിഭിരുപശുംഭമാന -

രുചിരകാനനാശ്രമായതനവർഷഗിരിദ്രോണീഷു തഥാ

ചാമലജലാശയേഷു വിക്ഷവിവിധനവവനരുഹാമോദമുദിത -

രാജഹംസജലകുക്കുടകാരണ്ഡവസാരസചക്രവാകാദിഭി -

ർമധുകരണികരാകൃതിഭിരുപകുജിതേഷു ജലക്രീഡാദിഭി -

ർവിചിത്രവിനോദൈഃ സുലലിതസുരസുന്ദരീണാം

കാമകലിലവിലാസഹാസലീലാവലോകാകൃഷ്ടമനോ -

ദ്യഷ്ടയഃ സ്വൈരം വിഹരന്തി || 13 ||

410

നവസ്വപി വർഷേഷു ഭഗവാനാരായണോ മഹാപുരുഷഃ
പുരുഷാണാം തദനുഗ്രഹായാത്മതത്ത്വവ്യൂഹേനാത്മനാ -
ദ്യാപി സന്നിധീയതേ || 14 ||

411

ഇലാവൃതേ തു ഭഗവാൻ ഭവ ഏക ഏവ പുമാന്ന ഹൃന്യ -
സ്തത്രാപരോ നിർവിശതി ഭവാൻയാഃ ശാപനിമിത്തജ്ഞോ
യത്പ്രവേക്ഷ്യതഃ സ്ത്രീഭാവസ്തത്പശ്ചാദ്വക്ഷ്യാമി || 15 ||

412

ഭവാനീനാമൈഃ സ്ത്രീഗണാർബുദസഹസ്രൈരവരൂഢമാനോ
ഭഗവതശ്ചതുർമൂർത്തേർമഹാപുരുഷസ്യ തുരീയാം താമസീം
മൂർതിം പ്രകൃതിമാത്മനഃ സങ്കർഷണസംജ്ഞാമാത്മസമാധി -
രൂപേണ സന്നിധാപ്യേതദഭിഗൃണൻ ഭവ ഉപധാവതി || 16 ||

413

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ഓം നമോ ഭഗവതേ മഹാപുരുഷായ സർവഗുണസംഖ്യാ -
നായാനന്തായാവൃക്തായ നമ ഇതി || 17 ||

414

ഭജേ ഭജൻയാരണപാദപങ്കജം

ഭഗസ്യ കൃത്സ്നസ്യ പരം പരായണം |
ഭക്തേഷ്വലം ഭാവിതഭൂതഭാവനം
ഭവാപഹം ത്വാ ഭവഭാവമീശ്വരം || 18 ||

415

ന യസ്യ മായാഗുണചിത്തവൃത്തിഭി -

ർനിരീക്ഷതോ ഹൃൺവപി ദൃഷ്ടിരജ്യതേ |
ഈശേ യഥാ നോജിതമന്യുരംഹസാം
കസ്തം ന മന്യേത ജിഗീഷുരാത്മനഃ || 19 ||

416

അസദ്യശോ യഃ പ്രതിഭാതി മായയാ

ക്ഷീണ്വേവ മധ്യാസവതാമ്രലോചനഃ |

ന നാഗവധ്യോദ്ഭവേണ ഈശരേ ഹ്രിയാ
 യത്പാദയോഃ സ്പർശനധർഷിതേന്ദ്രിയാഃ || 20 || 417

യമാഹുരസ്യ സ്ഥിതിജന്മസംയമം
 ത്രിഭിർവിഹീനം യമനന്തമൃഷയഃ |
 ന വേദ സിദ്ധാർഥമിവ ക്വചിത്സ്മിതം
 ഭൂമണ്ഡലം മുർധസഹസ്രധാമസു || 21 || 418

യസ്യാദ്യ ആസീദ് ഗുണവിഗ്രഹോ മഹാൻ
 വിജ്ഞാനധിഷ്ഠ്നോ ഭഗവാനജഃ കില |
 യത്സംഭവോഽഹം ത്രിവൃതാ സ്വതേജസാ
 വൈകാരികം താമസമൈന്ദ്രിയം സൃജേ || 22 || 419

ഏതേ വയം യസ്യ വശേ മഹാത്മനഃ
 സ്ഥിതാഃ ശകുന്താ ഇവ സൂത്രയന്ത്രിതാഃ |
 മഹാനഹം വൈകൃതതാമസേന്ദ്രിയാഃ
 സൃജാമ സർവേ യദനുഗ്രഹാദിദം || 23 || 420

യന്നിർമിതാം കർഹ്യപി കർമ്മപർവണീം
 മായാം ജനോഽയം ഗുണസർഗമോഹിതഃ |
 ന വേദ നിസ്താരണയോഗമഞ്ജസാ
 തസ്മൈ നമസ്തേ വിലയോദയാത്മനേ || 24 || 421

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ സപ്തദശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ അഷ്ടാദശോധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

തഥാ ച ഭദ്രശ്രവാ നാമ ധർമസുതസ്തത്കുലപതയഃ
 പുരുഷാ ഭദ്രാശ്വവർഷേ സാക്ഷാദ്ഭഗവതോ
 വാസുദേവസ്യ പ്രിയാം തനും ധർമമയീം ഹയശീർഷാ -
 ഭിധാനാം പരമേണ സമാധിനാ സന്നിധാപ്യേദമഭി -
 ഗുണന്ത ഉപധാവന്തി ॥ 1 ॥

422

ഭദ്രശ്രവസ ഉഘുഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ ധർമായാത്മവിശോധനായ നമ ഇതി ॥ 2 ॥

423

അഹോ വിചിത്രം ഭഗവദ്വിചേഷ്ടിതം

ഘ്നന്തം ജനോദ്യം ഹി മിഷന്ന പശ്യതി |
 ധ്യായന്നസദ്യുഹി വികർമ സേവിതും
 നിർഹൃത്യ പുത്രം പിതരം ജിജീവിഷതി ॥ 3 ॥

424

വദന്തി വിശ്വം കവയഃ സ്ഥ്വ നശ്വരം

പശ്യന്തി ചാധ്യാത്മവിഭോ വിപശ്ചിതഃ |
 തഥാപി മുഹ്യന്തി തവാജ മായയാ
 സുവിസ്ഥിതം കൃത്യമജം നതോസ്ഥി തം ॥ 4 ॥

425

വിശ്വോദ്ഭവസ്ഥാനനിരോധകർമ്മ തേ

ഹൃകർതൃരംഗീകൃതമപ്യപാവൃതഃ |

യുക്തം ന ചിത്രം ത്വയി കാർയകാരണേ

സർവാത്മനി വ്യതിരിക്തേ ച വസ്തുതഃ || 5 ||

426

വേദാൻ യുഗാന്തേ തമസാ തിരസ്കൃതാൻ

രസാതലാദ്യോ നൃതൂരംഗവിഗ്രഹഃ |

പ്രത്യാദദേ വൈ കവയേഭിയാചതേ

തസ്മൈ നമസ്തേവിതഥേഹിതായ ഇതി || 6 ||

427

ഹരിവർഷേ ചാപി ഭഗവാനരഹരിരൂപേണാസ്തേ

തദ്രൂപഗ്രഹണനിമിത്തമുത്തരത്രാഭിധാസ്യേ |

തദ്രൂപം രൂപം മഹാപുരുഷഗുണഭാജനോ മഹാ -

ഭാഗവതോ ദൈത്യദാനവകുലതീർഥീകരണശീലാചരിതഃ

പ്രഹ്ലാദോഽവ്യവധാനാനന്ദഭക്തിയോഗേന സഹ

തദ്വർഷപുരുഷൈരുപാസ്തേ ഇദം ചോദാഹരതി || 7 ||

428

ഓം നമോ ഭഗവതേ നരസിംഹായ നമസ്തേജസ്തേജസേ

ആവിരാവിർഭവ വജ്രനഖ വജ്രദംഷ്ട്ര കർമാശയാൻ

രന്ധയ രന്ധയ തമോ ഗ്രസ ഗ്രസ ഓം സ്വാഹാ |

അഭയമഭയമാത്മനി ഭൂയിഷ്ഠാ ഓം ക്ഷൗം || 8 ||

429

സ്വസ്ത്യസ്തു വിശ്വസ്യ ഖലഃ പ്രസീദതാം

ധ്യായന്തു ഭൂതാനി ശിവം മിഥോ ധിയാ |

മനശ്ച ഭദ്രം ഭജതാദധോക്ഷജേ

ആവേശ്യതാം നോ മതിരപ്യഹൈതുകീ || 9 ||

430

മാഗാരദാരാത്മജവിത്തബന്ധുഷു

സംഗോ യദി സ്യാദ്ഭഗവത്പ്രിയേഷു നഃ |

യഃ പ്രാണവൃത്തത്യാ പരിതുഷ്ട ആത്മവാൻ
സിദ്ധ്യത്യദുരാന തഥേന്ദ്രിയപ്രിയഃ || 10 || 431

യത്സംഗലബ്ധം നിജവീര്യവൈഭവം
തീർഥം മുഹൂഃ സംസ്പൃശതാം ഹി മാനസം |
ഹരത്യജോന്തഃ ശ്രുതിഭിർഗതോഽംഗജം
കോ വൈ ന സേവേത മുകുന്ദവിക്രമം || 11 || 432

യസ്യാസ്തി ഭക്തിർഭഗവത്യകിഞ്ചനാ
സർവൈർഗുണൈസ്തത്ര സമാസതേ സുരാഃ |
ഹരാവഭക്തസ്യ കുതോ മഹദ്ഗുണാ
മനോരഥേനാസതി ധാവതോ ബഹിഃ || 12 || 433

ഹരിർഹി സാക്ഷാദ്ഭഗവാൻ ശരീരിണാ -
മാത്മാ ത്യാഷാണാമിവ തോയമീപ്സിതം |
ഹിത്വാ മഹാംസ്തം യദി സജ്ജതേ ഗൃഹേ
തദാ മഹത്തും വയസാ ദമ്പതീനാം || 13 || 434

തസ്മാദ്രജോരാഗവിഷാദമന്യു -
മാനസ്സപ്രഹാദയദൈന്യയാധിമൂലം |
ഹിത്വാ ഗൃഹം സംസൃതിചക്രവാലം
നൃസിംഹപാദം ഭജതാകുതോഭയമിതി || 14 || 435

കേതുമാലേപി ഭഗവാൻ ക്രമദേവസ്വരൂപേണ ലക്ഷ്മ്യഃ
പ്രിയചികീർഷയാ പ്രജാപതേർദുഹിതൃണാം പുത്രാണാം
തദ്വർഷപതീനാം പുരുഷായുഷാഹോരാത്രപരിസംഖ്യാനാനാം
യാസാം ഗർഭാ മഹാപുരുഷമഹാസ്ത്രതേജസോദ്യജിത -
മനസാം വിധ്വസ്താ വ്യസവഃ സംവത്സരാന്തേ
വിനിപതന്തി || 15 || 436

അതീവ സുലലിതഗതിവിലാസവിലസിതരുചിരഹാസലേശാവ -
ലോകലീലയാ കിഞ്ചിദുത്തംഭിതസുന്ദരഭ്രൂമണ്ഡലസുഭഗ -
വദനാരവിന്ദശ്രിയാ രമാം രമയന്നിന്ദ്രിയാണി രമയതേ || 16 ||

437

തദ്ഭഗവതോ മായാമയം രൂപം പരമസമാധിയോഗേന രമാ
ദേവീ സംവത്സരസ്യ രാത്രിഷു പ്രജാപതേർദുഹിത്യഭിരുപേ -
താഹഃസു ച തദ്ഭർത്യഭിരുപാസ്തേ ഇദം ചോദാഹരതി || 17 ||

438

ഓം ഹ്രാം ഹ്രീം ഹ്രും ഓം നമോ ഭഗവതേ ഹൃഷീകേശായ
സർവഗുണവിശേഷൈർവിലക്ഷിതാത്മനേ ആകുതീനാം
ചിത്തീനാം ചേതസാം വിശേഷാണാം ചാധിപതയേ
ഷോഡശകലായച്ഛന്ദോമയായാന്നമയായാമൃതമായ
സർവമായ സഹസേ ഓജസേ ബലായ കാന്തായ കാമായ
നമസ്തേ ഉഭയത്ര ഭൂയാത് || 18 ||

439

സ്ത്രിയോ വ്രതൈസ്ത്വാ ഹൃഷീകേശ്വരം സ്വതോ
ഹ്യാരാധ്യ ലോകേ പതിമാശാസത്യേന്ദ്രം |
താസാം ന തേ വൈ പരിപാന്ത്യപത്യം
പ്രിയം ധനായുഷി യതോസ്വതന്ത്രാഃ || 19 ||

440

സ വൈ പതിഃ സ്യാദകുതോഭയഃ സ്വയം
സമന്തതഃ പാതി ഭയാതൂരം ജനം |
സ ഏക ഏവേതരഥാ മിഥോ ഭയം
നൈവാത്മലാഭാദധി മന്ദയതേ പരം || 20 ||

441

യാ തസ്യ തേ പാദസരോരുഹാർഹണം
നികാമയേത്സാഖിലകാമലമ്പടാ |
തദേവ രാസീപ്സിതമീപ്സിതോദ്ഭിതോ
യദ്ഭഗയാച്ഛ്യാ ഭഗവൻ പ്രതപ്യതേ || 21 ||

442

മത്പ്രാപ്തയേജേഷസുരാസുരാദയ -

സ്തപ്യന്ത ഉഗ്രം തപ ഐന്ദ്രിയേധിയഃ |

ഋതേ ഭവത്പാദപരായണാന്ന മാം

വിനന്ത്യഹം ത്വദ്യുദയാ യതോജിത || 22 ||

443

സ ത്വം മമാപ്യച്യുത ശീർഷ്ണി വന്ദിതം

കരാംബുജം യത്തുദധായി സാത്വതാം |

ബിഭർഷി മാം ലക്ഷ്മ വരേൺയ മായയാ

ക ഈശ്വരസ്യേഹിതമുഹിതും വിഭുരിതി || 23 ||

444

രമ്യകേ ച ഭഗവതഃ പ്രിയതമം മാത്സ്യമവതാരരൂപം

തദ്വർഷപുരുഷസ്യ മനോഃ പ്രാകുപ്രദർശിതം സ ഇദാനീമപി

മഹതാ ഭക്തിയോഗേനാരാധയതീദം ചോദാഹരതി || 24 ||

445

ഓം നമോ ഭഗവതേ മുഖ്യതമായ നമഃ സത്തായ പ്രാണാ -

യൗജസേ സഹസേ ബലായ മഹാമത്സ്യായ നമ ഇതി || 25 ||

446

അന്തർബഹിശ്ചാഖിലലോകപാലകൈ -

രദ്യഷ്ടരൂപോ വിചരസ്യുരുസ്വനഃ |

സ ഈശ്വരസ്ത്വം യ ഇദം വശ്യേനയ -

ന്നാമ്നാ യഥാ ദാരുമയീം നരഃ സ്ത്രിയം || 26 ||

447

യം ലോകപാലാഃ കില മത്സരജ്വരാ

ഹിത്വാ യതന്തോപി പൃഥക് സമേത്യ ച |

പാതും ന ശേകുർദ്വിപദശ്ചതുഷ്പദഃ

സരീസൃപം സ്ഥാണു യദത്ര ദൃശ്യതേ || 27 ||

448

ഭവാൻ യുഗാന്താർണവ ഊർമിമാലിനി

ക്ഷോണീമിമാമോഷധിവീര്യധാം നിധിം |

മയാ സഹോരു ക്രമതേജ ജാജസാ

തസ്മൈ ജഗത്പ്രാണഗണാത്മനേ നമ ഇതി || 28 ||

449

ഹിരൺമയേപി ഭഗവാനിവസതി കൂർമതനും

ബിഭ്രാണസ്തസ്യ തത്പ്രിയതമാം തനുമർയമാ സഹ
വർഷപുരുഷൈഃ പിതൃഗണാധിപതിരുപധാവതി

മന്ത്രമിമം ചാനുജപതി || 29 ||

450

ഓം നമോ ഭഗവതേ അകുപാരായ സർവസത്തുഗുണ -

വിശേഷണായാനുപലക്ഷിതസ്ഥാനായ നമോ വർഷ്മണേ

നമോ ഭൂമ്നേ നമോ നമോവസ്ഥാനായ നമസ്തേ || 30 ||

451

യദ്രൂപമേതന്നിജമായയാർപിത -

മർമസ്വരൂപം ബഹുരൂപരൂപിതം |

സംഖ്യാ ന യസ്യാസ്ത്യയഥോപലംഭനാത്

തസ്മൈ നമസ്തേവ്യപദേശരൂപിണേ || 31 ||

452

ജരായുജം സ്വേദജമണ്ഡജോദ്ഭിദം

ചരാചരം ദേവർഷിപിതൃഭൂതമൈന്ദ്രിയം |

ദ്യൗഃ ഖം ക്ഷിതിഃ ശൈലസരിത്സമുദ്ര -

ദ്വീപഗ്രഹർക്ഷേത്യഭിധേയ ഏകഃ || 32 ||

453

യസ്മിന്നസംഖ്യേയവിശേഷനാമ -

രൂപാകൃതൗ കവിഭിഃ കൽപിതേയം |

സംഖ്യാ യയാ തത്ത്വദ്യശാപനീയതേ

തസ്മൈ നമഃ സാംഖ്യനിദർശനായ തേ ഇതി || 33 ||

454

ഉത്തരേഷു ച കുരുഷു ഭഗവാൻ യജ്ഞപുരുഷഃ

കൃതവരാഹരൂപ ആസ്തേ തം തു ദേവീ ഹൈഷാ ഭൂഃ

സഹ കുരുഭിരസ്ഖലിതഭക്തിയോഗേനോപധാവതി
ഇമാം ച പരമാമുപനിഷദമാവർതയതി || 34 ||

455

ഓം നമോ ഭഗവതേ മന്ത്രതത്ത്വലിംഗായ
യജ്ഞക്രതവേ മഹാധ്വരാവയവായ മഹാപുരുഷായ
നമഃ കർമശുക്ലായ ത്രിയുഗായ നമസ്തേ || 35 ||

456

യസ്യ സ്വരൂപം കവയോ വിപശ്ചിതോ
ഗുണേഷു ദാരുഷ്ഠിവ ജാതവേദസം |
മഥ്നന്തി മഥ്നാ മനസാ ദിദൃക്ഷവോ
ഗുഡം ക്രിയാർഥൈർനമ ഹുരിതാത്മനേ || 36 ||

457

ദ്രവ്യക്രിയാഹേത്വയനേശകർത്യഭി -
ർമായാഗുണൈർവസ്തുനിരീക്ഷിതാത്മനേ |
അൻവീക്ഷയാംഗാതിശയാത്മബുദ്ധിഭി -
ർനിരസ്തമായാകൃതയേ നമോ നമഃ || 37 ||

458

കരോതി വിശ്വസ്ഥിതിസംയമോദയം
യസ്യേപ്സിതം നേപ്സിതമീക്ഷിതൂർഗുണൈഃ |
മായാ യഥായോ ഭ്രമതേ തദാശ്രയം
ഗ്രാപ്ണോ നമസ്തേ ഗുണകർമസാക്ഷിണേ || 38 ||

459

പ്രഥമ്യ ദൈത്യം പ്രതിവാരണം മൃധേ
യോ മാം രസായാ ജഗദാദിസുകരഃ |
കൃത്യാഗ്രദംഷ്ട്രേ നിരഗാദുദൻവതഃ
ക്രീഡന്നിവേദഃ പ്രണതാസ്ഥി തം വിഭുമിതി || 39 ||

460

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യം സംഹിതായാം
പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഭുവനകോശവർണനം നാമ അഷ്ടാദശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഏകോനവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

കിമ്പുരുഷേ വർഷേ ഭഗവന്തമാദിപുരുഷം ലക്ഷ്മണാഗ്രജം
സീതാഭിരാമം രാമം തച്ചരണസന്നികർഷാഭിരതഃ
പരമഭാഗവതോ ഹനുമാൻ സഹ കിമ്പുരുഷൈരവിരത -
ഭക്തിരൂപാസ്തേ ॥ 1 ॥

461

ആർഷ്ഢിഷേണേന സഹ ഗന്ധർവൈരനുഗീയമാനാം
പരമകൽയാണീം ഭർത്യഭഗവത്കഥാം സമുപശൃണോതി
സ്വയം ചേദം ഗായതി ॥ 2 ॥

462

ഓം നമോ ഭഗവതേ ഉത്തമശ്ലോകായ നമ ആർയലക്ഷണ -
ശീലവ്രതായ നമ ഉപശിക്ഷിതാത്മന ഉപാസിതലോകായ നമഃ
സാധുവാദനികഷണായ നമോ ബ്രഹ്മൺയദേവായ
മഹാപുരുഷായ മഹാരാജായ നമ ഇതി ॥ 3 ॥

463

യത്തദ്വിശുദ്ധാനുഭവമാത്രമേകം

സ്വതേജസാ ധ്വസ്തഗുണവ്യവസ്ഥം ।

പ്രത്യക് പ്രശാന്തം സുധിയോപലംഭനം

ഹൃന്നാമരൂപം നിരഹം പ്രപദ്യേ ॥ 4 ॥

464

മർത്യാവതാരസ്ത്രിഹ മർത്യശിക്ഷണം

രക്ഷാവധായൈവ ന കേവലം വിഭോഃ |

കുത്വാന്യഥാ സ്യാദ്രമതഃ സ്വ ആത്മനഃ

സീതാകൃതാനി വ്യസനാനീശ്വരസ്യ || 5 ||

465

ന വൈ സ ആത്മാത്മവതാം സുഹൃത്തമഃ

സകൃത്സ്ത്രിലോക്യാം ഭഗവാൻ വാസുദേവഃ |

ന സ്ത്രികൃതം കശ്ചലമശ്നുവീത

ന ലക്ഷ്മണം ചാപി വിഹാതുമർഹതി || 6 ||

466

ന ജൻമ നൂനം മഹതോ ന സൗഭഗം

ന വാങ് ന ബുദ്ധിർനാകൃതിസ്തോഷഹേതുഃ |

തൈര്യദിസൃഷ്ടാനപി നോ വനൗകസ -

ശ്ചകാര സഖ്യേ ബത ലക്ഷ്മണാഗ്രജഃ || 7 ||

467

സുരോസുരോ വാപൃഥ വാനരോ നരഃ

സർവാത്മനാ യഃ സുകൃതജ്ഞമുത്തമം |

ഭജേത രാമം മനുജാകൃതിം ഹരിം

യ ഉത്തരാനനയത്കോസലാദിവമിതി || 8 ||

468

ഭാരതേപി വർഷേ ഭഗവാനരണാരായണാഖ്യ ആകൽപാന്ത -

മുപചിതധർമജ്ഞാനവൈരാഗ്യേശ്വര്യോപശമോപരമാത്മോപ -

ലംഭനമനുഗ്രഹായാത്മവതാമനുകമ്പയാ തപോവ്യക്ത -

ഗതിശ്ചരതി || 9 ||

469

തം ഭഗവന്നാരദോ വർണാശ്രമവതീഭിർഭാരതീഭിഃ പ്രജാഭി -

ർഭഗവത്പ്രേക്ഷതാഭ്യാം സാംഖ്യയോഗാഭ്യാം ഭഗവദനുഭാ -

വോപവർണനം സാവർണേരുപദേക്ഷ്യമാണഃ പരമഭക്തി -

ഭാവേനോപസരതി ഇദം ചാഭിഗൃണാതി || 10 ||

470

ഓം നമോ ഭഗവതേ ഉപശമശീലായോപരതാനാത്മ്യായ
 നമോക്രിഞ്ചനവിത്തായ ഋഷിഋഷഭായ നരനാരായണായ
 പരമഹംസപരമഗുരവേ ആത്മാരാമാധിപതയേ
 നമോ നമ ഇതി || 11 ||

471

ഗായതി ചേദം —

കർതാസ്യ സർഗാദിഷു യോ ന ബധ്യതേ
 ന ഹന്യതേ ദേഹഗതോഽപി ദൈഹികൈഃ |
 ഭ്രഷ്ടൂർന ദൃഗ്യസ്യ ഗുണൈർവിദൂഷ്യതേ
 തസ്മൈ നമോഽസൗകൃതവിവികൃതസാക്ഷിണേ || 12 ||

472

ഇദം ഹി യോഗേശ്വര യോഗനൈപുണം
 ഹിരണ്യഗർഭോ ഭഗവാഞ്ജഗാദ യത് |
 യദന്തകാലേ ത്വയി നിർഗുണേ മനോ
 ഭക്ത്യാ ദധീതോജ്ജ്വലിതദുഷ്കലേവരഃ || 13 ||

473

യഥൈഹികാമുഷ്മികകാമലമ്പടഃ
 സുതേഷു ദാരേഷു ധനേഷു ചിന്തയൻ |
 ശങ്കേത വിദ്വാൻ കുകലേവരാത്യയാദ്
 യസ്തസ്യ യതഃ ശ്രമ ഏവ കേവലം || 14 ||

474

തന്നഃ പ്രഭോ ത്വം കുകലേവരാർപിതാം
 ത്വൻമായയാഹമ്മതാമധോക്ഷജ |
 ഭിന്യാമ യേനാശു വയം സുദുർഭിദാം
 വിധേഹി യോഗം ത്വയി നഃ സ്വഭാവമിതി || 15 ||

475

ഭാരതേഽപ്യസ്ഥിൻ വർഷേ സരിച്ഛെലാഃ സന്തി ബഹവോ
 മലയോ മംഗലപ്രസ്ഥോ മൈനാകസ്ത്രികൂട ഋഷഭഃ കൂടകഃ
 കോൽപകഃ സഹ്യോ ദേവഗിരിരൂഷ്യമുകഃ ശ്രീശൈലോ

വേങ്കടോ മഹേന്ദ്രോ വാരിധാരോ വിന്ധ്യഃ ശുക്ലതിമാ -
 നൃക്ഷഗിരിഃ പാരിയാത്രോ ദ്രാണശ്ചിത്രകൂടോ ഗോവർധനോ
 ദൈവതകഃ കകുഭോ നീലോ ഗോകാമുഖ ഇന്ദ്രകീലഃ
 കാമഗിരിരിതി ചാന്യേ ച ശതസഹസ്രശഃ ശൈലാസ്തേഷാം
 നിതംബപ്രഭവാ നദാ നദ്യശ്ച സന്ത്യസംഖ്യാതാഃ || 16 ||

476

ഏതാസാമപോ ഭാരത്യഃ പ്രജാ നാമഭിരേവ പുനന്തീനാ -
 മാത്മനാ ചോപസ്തൃശന്തി || 17 ||

477

ചന്ദ്രവസാ താമ്രപർണീ അവടോദാ കൃതമാലാ വൈഹായസീ
 കാവേരീ വേണീ പയസ്വിനീ ശർകരാവർതാ തുംഗഭദ്രാ കൃഷ്ണാ
 വേൺയാ ഭീമരഥീ ഗോദാവരീ നിർവിന്ധ്യാ പയോഷ്ണീ താപീ
 രേവാ സുരസാ നർമദാ ചർമൺവതീ സിന്ധുരന്ധഃ ശോണശ്ച
 നദൗ മഹാനദീ വേദസ്തൃതിര്യുഷികുൽയാ ത്രിസാമാ
 കൗശികീ മന്ദാകിനീ യമുനാ സരസ്വതീ ദൃഷദ്വതീ
 ഗോമതീ സരയു രോധസ്വതീ സപ്തവതീ സുഷോമാ
 ശതദ്രുശ്ചന്ദ്രഭാഗാ മരുദ്വധാ വിതസ്താ അസിക്നീ
 വിശ്വേതി മഹാനദഃ || 18 ||

478

അസ്മിന്നേവ വർഷേ പുരുഷൈർലബ്ധജന്മഭിഃ ശുക്ലലോഹിത -
 കൃഷ്ണവർണേന സ്വാരബ്ധേന കർമണാ ദിവ്യമാനുഷനാരക -
 ഗതയോ ബഹു ആത്മന ആനുപൂർവ്വേണ സർവാ ഹ്യേവ
 സർവേഷാം വിധീയന്തേ യഥാ വർണവിധാനമപവർഗശ്ചാപി
 ഭവതി || 19 ||

479

യോഽസൗ ഭഗവതി സർവഭൂതാത്മന്യനാത്മേന്ദ്രനിരൂക്തേ -
 ഞ്നിലയനേ പരമാത്മനി വാസുദേവേന്ദ്രനന്യനിമിത്ത -
 ഭക്തിയോഗലക്ഷണോ നാനാഗതിനിമിത്താവിദ്യാഗ്രന്ഥി -
 രന്ധനദ്വാരേണ യദാ ഹി മഹാപുരുഷപുരുഷപ്രസംഗഃ || 20 ||

480

ഏതദേവ ഹി ദേവാ ഗായന്തി —

അഹോ അമീഷാം കിമകാരി ശോഭനം

പ്രസന്ന ഏഷാം സ്വിദുത സ്വയം ഹരിഃ |

യൈർജനമ ലബ്ധം നൃഷു ഭാരതാജിരേ

മുകുന്ദസേവൗപയികം സ്പൃഹാ ഹി നഃ || 21 ||

481

കിം ദുഷ്കരൈർനഃ ക്രതുഭിസ്തപോവ്രതൈ -

ർദാനാദിഭിർവാ ദൃജയേന ഫൽഗുനാ |

ന യത്ര നാരായണപാദപങ്കജ -

സ്മൃതിഃ പ്രമുഷ്ടാതിശയേന്ദ്രിയോത്സവാത് || 22 ||

482

കൽപായുഷാം സ്ഥാനജയാത്പുനർഭവാത്

ക്ഷണായുഷാം ഭാരതഭൂജയോ വരം |

ക്ഷണേന മർത്യേന കൃതം മനസിനഃ

സന്യസ്യ സംയാന്ത്യഭയം പദം ഹരേഃ || 23 ||

483

ന യത്ര വൈകുണ്ഠകമാസുധാപഗാ

ന സാധവോ ഭാഗവതാസ്തദാശ്രയാഃ |

ന യത്ര യജ്ഞശമവാ മഹോത്സവാഃ

സുരേശലോകോഽപി ന വൈ സ സേവ്യതാം || 24 ||

484

പ്രാപ്താ നൃജാതിം ത്വിഹ യേ ച ജന്തവോ

ജ്ഞാനക്രിയാദ്രവ്യകലാപസംഭൃതാം |

ന വൈ യതേരന്നപുനർഭവായ തേ

ഭൂയോ വനൗകാ ഇവ യാന്തി ബന്ധനം || 25 ||

485

യൈഃ ശ്രദ്ധയാ ബർഹിഷി ഭാഗശോ ഹവി -

ർനിരൂപ്തമിഷ്ടം വിധിമന്ത്രവസ്തുതഃ |

ഏകഃ പൃഥങ്നാമഭിരാഹുതോ മുദാ

ഗൃഹ്ണാതി പൂർണഃ സ്വയമാശിഷാം പ്രഭുഃ || 26 ||

486

സത്യം ദിശത്യർഥിതമർഥിതോ നൃണാം

നൈവാർഥദോ യത്പുനരർഥിതാ യതഃ |

സ്വയം വിധത്തേ ഭജതാമനിച്ഛതാ -

മിച്ഛാപിധാനം നിജപാദപൽലവം || 27 ||

487

യദ്യത്ര നഃ സ്വർഗസുഖാവശേഷിതം

സ്വിഷ്ടസ്യ സൂക്തസ്യ കൃതസ്യ ശോഭനം |

തേനാജനാഭേ സ്മൃതിമജ്ജന്മ നഃ സ്വാദ്

വർഷേ ഹരിര്യദ്ഭജതാം ശം തനോതി || 28 ||

488

ശ്രീശുക ഉവാച

ജംബുദ്വീപസ്യ ച രാജന്നുപദ്വീപാനഷ്ടൗ ഹൈക

ഉപദിശന്തി സഗരാത്മജൈരശ്വാൻവേഷണ ഇമാം മഹീം

പരിതോ നിഖനദ്ഭിരുപകൽപിതാൻ || 29 ||

489

തദ്യഥാ സ്വർണപ്രസ്ഥശ്ചന്ദ്രശുക്ല ആവർതനോ രമണകോ

മന്ദരഹരിണഃ പാഞ്ചജന്യഃ സിംഹലോ ലങ്കേതി || 30 ||

490

ഏവം തവ ഭാരതോത്തമ ജംബുദ്വീപവർഷവിഭാഗോ

യഥോപദേശമുപവർണിത ഇതി || 31 ||

491

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം

പഞ്ചമസ്കന്ധേ ജംബുദ്വീപവർണനം നാമ ഏകോനവിംശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ വിംശോദ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

അതഃ പരം പ്ലക്ഷാദീനാം പ്രമാണലക്ഷണസംസ്ഥാനതോ
വർഷവിഭാഗ ഉപവർണ്യതേ ॥ 1 ॥

492

ജംബുദ്വീപോദ്യം യാവത്പ്രമാണവിസ്താരസ്താവതാ
ക്ഷാരോദധിനാ പരിവേഷ്ടിതോ യഥാ മേരുർജംബ്യാഖ്യേന
ലവണോദധിരപി തതോ ദ്വിഗുണവിശാലേന പ്ലക്ഷാഖ്യേന
പരിക്ഷിപ്തോ യഥാ പരിഖാ ബാഹ്യാപവനേന ।

പ്ലക്ഷോ ജംബുപ്രമാണോ ദ്വിപാഖ്യാകരോ ഹിരൺമയ
ഉത്ഥിതോ യത്രാഗ്നിരൂപാസ്തേ സപ്തജിഹ്വസ്തസ്യാധിപതിഃ
പ്രിയവ്രതാത്മജ ഇധ്വജിഹ്വഃ സ്വം ദ്വിപം സപ്തവർഷാണി
വിഭജ്യ സപ്തവർഷനാമഭ്യ ആത്മജേഭ്യ ആകലയ
സ്വയമാത്മയോഗേനോപരരാമ ॥ 2 ॥

493

ശിവം യവസം സുഭദ്രം ശാന്തം ക്ഷേമമത്യുതമഭയമിതി

വർഷാണി തേഷു ഗിരയോ നദ്യശ്ച സപ്തൈവാഭിജ്ഞാതാഃ ॥ 3 ॥

494

മണികൂടോ വജ്രകൂട ഇന്ദ്രസേനോ ജ്യോതിഷ്മാൻ

സുപർണോ ഹിരൺയഷ്ടീവോ മേഘമാല ഇതി സേതുശൈലാഃ ।

അരുണാ നൃമ്ണാസ്സിംഹിരസീ സാവിത്രി സുപ്രഭാതാ ഋതംഭരാ

സത്യംഭരാ ഇതി മഹാനദഃ ।

യാസാം ജലോപസ്പർശനവിധൂതരജസ്തമസോ
 ഹംസപതംഗോർധ്വായനസത്യാംഗസംജ്ഞാശ്ചത്വാരോ
 വർണാഃ സഹസ്രായുഷോ വിബുധോപമസന്ദർശനപ്രജനനാഃ
 സ്വർഗദ്വാരം ത്രയ്യാ വിദ്യയാ ഭഗവന്തം ത്രയീമയം
 സൂര്യമാത്മാനം യജന്തേ || 4 || 495

പ്രതസ്യ വിഷ്ണോ രൂപം യത്സത്യസ്യർതസ്യ ബ്രഹ്മണം |
 അമൃതസ്യ ച മൃത്യോശ്ച സൂര്യമാത്മാനമീമഹീതി || 5 || 496

പ്ലക്ഷാദിഷു പഞ്ചസു പുരുഷാണാമായുരിന്ദ്രിയമോജഃ
 സഹോ ബലം ബുദ്ധിർവിക്രമ ഇതി ച സർവേഷാമൗത്പത്തികീ
 സിദ്ധിരവിശേഷേണ വർതതേ || 6 || 497

പ്ലക്ഷഃ സ്വസമാനേനേക്ഷുരസോദേനാവൃതോ യഥാ
 തഥാ ദ്വീപോഽപി ശാൽമലോ ദ്വിഗുണവിശാലഃ സമാനേന
 സുരോദേനാവൃതഃ പരിവൃങ്ങ്തേ || 7 || 498

യത്ര ഹ വൈ ശാൽമലീ പ്ലക്ഷായാമാ യസ്യാം വാവ കില
 നിലയമാഹുർഭഗവതശ്ചരന്ഃസ്തുതഃ പതന്ത്രതിരാജസ്യ സാ
 ദ്വീപഹൂതയേ ഉപലക്ഷ്യതേ || 8 || 499

തദ്വീപാധിപതിഃ പ്രിയവ്രതാത്മജോ യജ്ഞബാഹുഃ
 സ്വസുതേഭ്യഃ സപ്തഭ്യസ്തന്നാമാനി സപ്തവർഷാണി
 വൃഭജത്സുരോചനം സൗമനസ്യം രമണകം ദേവവർഷം
 പാരിഭദ്രമാപ്യായനമവിജ്ഞാതമിതി || 9 || 500

തേഷു വർഷാദ്രയോ നദ്യശ്ച സപ്തൈവാഭിജ്ഞാതാഃ
 സ്വരസഃ ശതശൃംഗോ വാമദേവഃ കുന്നോ മുകുന്ദഃ
 പുഷ്പവർഷഃ സഹസ്രശ്രുതിരിതി അനുമതിഃ സിനീവാലീ
 സരസ്വതീ കുഹൂ രജനീ നന്ദാ രാകേതി || 10 || 501

തദ്വർഷപുരുഷാഃ ശ്രുതധരവീര്യധരവസുന്ധരേഷന്ധര -
 സംജ്ഞാ ഭഗവന്തം വേദമയം സോമമാത്മാനം
 വേദേന യജന്തേ || 11 || 502

സ്വഗോഭിഃ പിതൃദേവേഭ്യോ വിഭജൻ കൃഷ്ണശുക്ലയോഃ |
 പ്രജാനാം സർവാസാം രാജാന്ധഃ സോമോ ന ആസ്തിതി || 12 || 503

ഏവം സുരോദാദ്ബഹിസ്തദ്വിഗുണഃ സമാനേനാവൃതോ
 ഘൃതോദേന യഥാപൂർവഃ കുശദ്വീപോ യസ്മിൻ കുശസ്തംബോ
 ദേവകൃതസ്തദ്വിപാഖ്യാകരോ ജ്വലന ഇവാപരഃ
 സ്വശഷ്പരോചിഷാ ദിശോ വിരാജയതി || 13 || 504

തദ്വിപപതിഃ പ്രൈവ്രതോ രാജൻ ഹിരണ്യരേതാ നാമ
 സ്വം ദ്വീപം സപ്തഭ്യഃ സ്വപുത്രേഭ്യോ യഥാഭാഗം
 വിഭജ്യ സ്വയം തപ ആതിഷ്ഠന്ത വസുവസുദാനദ്യവഃ -
 രൂചിനാഭിഗുപ്തസ്തുത്യവ്രതവിവിക്തവാമദേവനാമഭ്യഃ || 14 || 505

തേഷാം വർഷേഷു സീമാഗിരയോ നദ്യശ്ചാഭിജ്ഞാതാഃ
 സപ്ത സപ്തൈവ ചക്രശ്ചതുഃശൃംഗഃ കപിലശ്ചിത്രകൂടോ
 ദേവാനീക ഊർധ്വരോമാ ദ്രവിണ ഇതി |
 രസകുൽയാ മധുകുൽയാ മിത്രവിന്ദാ ശ്രുതവിന്ദാ
 ദേവഗർഭാ ഘൃതചൂതാ മന്ത്രമാലേതി || 15 || 506

യാസാം പയോഭിഃ കുശദ്വീപൗകസഃ കുശലകോവിദാഭിയുക്ത -
 കുലകസംജ്ഞാ ഭഗവന്തം ജാതവേദസരുപിണം
 കർമകൗശലേന യജന്തേ || 16 || 507

പരസ്യ ബ്രഹ്മണഃ സാക്ഷാജ്ഞാതവേദോസി ഹവ്യവാദ് |
 ദേവാനാം പുരുഷാംഗാനാം യജേതേന പുരുഷം യജേതി || 17 || 508

തഥാ ഘൃതോദാദ്ബഹിഃ ക്രൗഞ്ചദ്വീപോ ദ്വിഗുണഃ
 സ്വമാനേന ക്ഷീരോദേന പരിത ഉപക്ലൃപ്തോ വൃതോ യഥാ
 കുശദ്വീപോ ഘൃതോദേന യസ്മിൻ ക്രൗഞ്ചോ നാമ
 പർവതരാജോ ദ്വീപനാമനിർവർതക ആസ്തേ || 18 || 509

യോഽസൗ ഗുഹപ്രഹരണോൻമഥിതനിതംബകുഞ്ജോഽപി
 ക്ഷീരോദേനാസിച്ഛമാനോ ഭഗവതാ വരുണേനാഭിഗൃപ്തോ
 വിഭയോ ബഭൂവ || 19 || 510

തസ്മിന്നപി പ്രൈയവ്രതോ ഘൃതപൃഷ്ഠോ നാമാധിപതിഃ
 സ്വേ ദ്വീപേ വർഷാണി സപ്ത വിഭജ്യ തേഷു പുത്രനാമസു
 സപ്ത രിക്തമാദാൻ വർഷപാന്നിവേശ്യ സ്വയം ഭഗവാൻ
 ഭഗവതഃ പരമകൽയാണയശസ ആത്മഭൂതസ്യ
 ഹരേശ്വരണാരവിന്ദമുപജഗാമ || 20 || 511

ആമോ മധുരുഹോ മേഘപൃഷ്ഠഃ സുധാമാ ഭ്രാജിഷ്ഠോ
 ലോഹിതാർണോ വനസ്പതിരിതി ഘൃതപൃഷ്ഠ -
 സുതാസ്തേഷാം വർഷഗിരയഃ സപ്ത സപ്തൈവ
 നദ്യശ്ചാഭിഖ്യാതാഃ ശുക്ലോ വർധമാനോ ഭോജന
 ഉപബർഹിണോ നന്ദോ നന്ദനഃ സർവതോഭദ്ര ഇതി
 അഭയാ അമൃതൗഘാ ആർയകാ തീർഥവതീ വൃത്തിരൂപവതീ
 പവിത്രവതീ ശുക്ലേതി || 21 || 512

യാസാമന്ദഃ പവിത്രമലമുപയുഞ്ജാനാഃ പുരുഷ ഋഷഭ -
 ദ്രവിണദേവകസംജ്ഞാ വർഷപുരുഷാ ആപോമയം
 ദേവമപാം പൂർണേനാഞ്ജലിനാ യജന്തേ || 22 || 513

ആപഃ പുരുഷവീരയാഃ സ്ഥ പുനന്തീർഭൂർഭൂവഃ സുവഃ |
 താ നഃ പുനീതാമീവഘ്നീഃ സ്പൃശതാമാത്മനാ ഭൂവ ഇതി || 23 || 514

ഏവം പുരസ്താത്ക്ഷീരോദാത്പരിത ഉപവേശിതഃ ശാകദ്വീപോ
 ദ്വാത്രിംശൽലക്ഷയോജനായാമഃ സമാനേന ച
 ദധിമണ്ഡോദേന പരീതോ യസ്മിൻ ശാകോ നാമ മഹീരുഹഃ
 സ്വക്ഷേത്രവ്യപദേശകോ യസ്യ ഹ മഹാസുരഭി -
 ഗന്ധസ്തം ദ്വീപമനുവാസയതി || 24 ||

515

തസ്യാപി പ്രൈവ്രത ഏവാധിപതിർനാമ്നാ മേധാതിഥിഃ സോഽപി
 വിഭജ്യ സപ്ത വർഷാണി പുത്രനാമാനി തേഷു സ്വാത്മജാൻ
 പുരോജവമനോജവപവമാനധൂമാനീകചിത്രരേഫബഹുരൂപ -
 വിശ്വധാരസംജ്ഞാന്നിധാപ്യാധിപതീൻ സ്വയം
 ഭഗവത്യനന്ത ആവേശിതമതിസ്തപോവനം പ്രവിവേശ || 25 ||

516

ഏതേഷാം വർഷമർയാദാഗിരയോ നദ്യശ്ച സപ്ത
 സപ്തൈവ ഈശാന ഉരുശൃംഗോ ബലഭദ്രഃ ശതകേസരഃ
 സഹസ്രസ്രോതോ ദേവപാലോ മഹാനസ ഇതി അനഘാഽയുർദാ
 ഉഭയസ്പൃഷ്ടിരപരാജിതാ പഞ്ചപദീ സഹസ്ര -
 സുതിർനിജധൃതിരിതി || 26 ||

517

തദ്വർഷപുരുഷാ ഋതവ്രതസത്യവ്രതദാനവ്രതാനുവ്രത -
 നാമാനോ ഭഗവന്തം വായ്യാത്മകം പ്രാണായാമവിധൂത -
 രജസ്തമസഃ പരമസമാധിനാ യജന്തേ || 27 ||

518

അന്തഃ പ്രവിശ്യ ഭൂതാനി യോ ബിഭർത്യാത്മകേതുഭിഃ |
 അന്തർയാമീശ്വരഃ സാക്ഷാത്പാതു നോ യദ്വശേ സ്ഫുടം || 28 ||

519

ഏവമേവ ദധിമണ്ഡോദാത്പരതഃ പുഷ്കരദ്വീപസ്തതോ
 ദ്വിഗുണായാമഃ സമന്തത ഉപകൽപിതഃ സമാനേന
 സ്വാദുദകേന സമുദ്രേണ ബഹിരാവൃതോ യസ്മിൻ

ബൃഹത്പുഷ്കരം ജ്വലനശിഖാമലകനകപത്രായുതായുതം
ഭഗവതഃ കമലാസനസ്യാധ്യാസനം പരികൽപിതം || 29 || 520

തദ്വീപമധ്യേ മാനസോത്തരനാമൈക ഏവാർവാചീനപരാചീന -
വർഷയോർമർയാദാചലോദ്യുതയോജനോച്ഛായായാമോ
യത്ര തു ചതസൃഷ്ടു ദിക്ഷു ചത്വാരി പുരാണി
ലോകപാലാനാമിന്ദ്രാദീനാം യദുപരിഷ്ഠാത്സൂർയരഥസ്യ
മേരും പരിഭ്രമതഃ സംവത്സരാത്മകം ചക്രം
ദേവാനാമഹോരാത്രാഭ്യാം പരിഭ്രമതി || 30 || 521

തദ്വീപസ്യാപ്യധിപതിഃ പ്രൈവവ്രതോ വീതിഹോത്രോ
നാമൈതസ്യാത്മജൗ രമണകധാതകിനാമാനൗ വർഷപതീ
നിയുജ്യ സ സ്വയം പൂർവജവദ്ഭഗവത്കർമശീല ഏവാസ്തേ || 31 || 522

തദ്വർഷപുരുഷാ ഭഗവന്തം ബ്രഹ്മരൂപിണം സകർമകേണ
കർമണാഽിരാധയന്തീദം ചോദാഹരന്തി || 32 || 523

യത്തത്കർമമയം ലിംഗം ബ്രഹ്മലിംഗം ജനോദ്ഭവേത് |
ഏകാന്തമദ്വയം ശാന്തം തസ്മൈ ഭഗവതേ നമ ഇതി || 33 || 524

ഋഷിരുവാച
തതഃ പരസ്താൽലോകാലോകനാമാചലോ ലോകാലോകയോ -
രന്തരാലേ പരിത ഉപക്ഷിപ്തഃ || 34 || 525

യാവൻമാനസോത്തരമേർവോരന്തരം താവതീ ഭൂമിഃ
കാഞ്ചന്യൻയാഽിദർശതലോപമാ യസ്യാം പ്രഹിതഃ
പദാർഥോ ന കഥഞ്ചിത്പുനഃ പ്രത്യുപലഭ്യതേ
തസ്മാത്സർവസത്ത്വപരിഹൃതാഽിസീത് || 35 || 526

ലോകാലോക ഇതി സമാഖ്യാ യദനേനാചലേന
ലോകാലോകസ്യാന്തർവർതിനാവസ്ഥാപൃതേ || 36 ||

527

സ ലോകത്രയാന്തേ പരിത ഈശ്വരേണ വിഹിതോ
യസ്മാത്സൂർയാദീനാം ധ്രുവാപവർഗാണാം
ജ്യോതിർഗണാനാം ഗഭസ്തയോർവാചീനാംസ്ത്രീൻ
ലോകാനാവിതൻവാനാ ന കദാചിത്പരാചീനാ
ഭവിതുമുത്സഹന്തേ താവദുന്നഹനായാമഃ || 37 ||

528

ഏതാവൻ ലോകവിൻയാസോ മാനലക്ഷണസംസ്ഥാഭി -
ർവിചിന്തിതഃ കവിഭിഃ സ തു പഞ്ചാശത്കോടിഗണിതസ്യ
ഭൂഗോലസ്യ തുരീയഭാഗോഽയം ലോകാലോകാചലഃ || 38 ||

529

തദുപരിഷ്ടാച്ചതസ്യുഷ്യാശാസ്വാത്മയോനിനാവില -
ജഗദ്ഗുരുണാധിനിവേശിതാ യേ ദ്വിരദപതയ ഋഷഭഃ
പുഷ്കരചൂഡോ വാമനോഽപരാജിത ഇതി സകലലോക -
സ്ഥിതിഹേതവഃ || 39 ||

530

തേഷാം സ്വവിഭൂതീനാം ലോകപാലാനാം ച വിവിധവീര്യോ -
പബൃംഹണായ ഭഗവാൻ പരമമഹാപുരുഷോ
മഹാവിഭൂതിപതിരന്തർയാത്മാത്മനോ വിശുദ്ധസത്തു
ധർമജ്ഞാനവൈരാഗ്യേശ്വരയാദ്യഷ്ടമഹാസിദ്ധുപ -
ലക്ഷണം വിഷ്ണുർസേനാദിഭിഃ സ്വപാർഷദപ്രവരൈഃ
പരിവാരിതോ നിജവരായുധോപശോഭിതൈർനിജഭുജഭൃങ്ങൈഃ
സന്ധാരയമാണസ്തസ്ഥിൻ ഗിരിവരേ സമന്താത്സകലലോക -
സ്വസ്തയ ആസ്തേ || 40 ||

531

ആകൽപമേവം വേഷം ഗത ഏഷ ഭഗവാനാത്മയോഗമായയാ
വിരചിതവിവിധലോകയാത്രാഗോപീമായേത്യർഥഃ || 41 ||

532

യോന്തിന്തർവിസ്താര ഏതേന ഹൃലോകപരിമാണം ച വ്യാഖ്യാതം
യദ്ബഹിർലോകാലോകാചലാത് |

തതഃ പരസ്താദ്യോഗേശ്വരഗതിം വിശുദ്ധാമുദാഹരന്തി || 42 ||

533

അണ്ഡമധ്യഗതഃ സൂര്യോ

ദ്യാവാഭൂമ്യോർയദന്തരം |

സൂരയാണ്ഡഗോലയോർമധ്യേ

കോട്യഃ സ്വഃ പഞ്ചവിംശതിഃ || 43 ||

534

മൃത്യേണ്യ ഏഷ ഏതസ്മിൻ യദഭൂത്തതോ മാർതണ്യ ഇതി
വ്യപദേശഃ |

ഹിരണ്യഗർഭ ഇതി യദ്ധിരണ്യാണ്ഡസമുദ്ഭവഃ || 44 ||

535

സൂര്യേണ ഹി വിഭജ്യന്തേ ദിശഃ ഖം ദൗർമഹീ ഭിദാ |

സ്വർഗാപവർഗൗ നരകാ രസൗകാംസി ച സർവശഃ || 45 ||

536

ദേവതിര്യങ്മനുഷ്യാണാം സരീസൃപസവീരുധാം |

സർവജീവനികായാനാം സൂര്യ ആത്മാ ദൃഗീശ്വരഃ || 46 ||

537

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം

പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഭുവനകോശവർണനേ

സമുദ്രവർഷസന്നിവേശപരിമാണലക്ഷണോ വിംശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഏകവിംശോദ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

ഏതാവാനേവ ഭൂവലയസ്യ സന്നിവേശഃ പ്രമാണലക്ഷതോ
വ്യാഖ്യാതഃ ॥ 1 ॥

538

ഏതേന ഹി ദിവോ മണ്ഡലമാനം തദ്വിദ ഉപദിശന്തി
യഥാ ദ്വിദലയോർനിഷ്പാവാദീനാം തേ അന്തരേണാന്തരിക്ഷം
തദുഭയസന്ധിതം ॥ 2 ॥

539

യന്മധ്യഗതോ ഭഗവാംസ്തപതാമ്പതിസ്തപന ആതപേന
ത്രിലോകീം പ്രതപത്യവഭാസയത്യാത്മഭാസാ സ ഏഷ
ഉദഗയനദക്ഷിണായനവൈഷുവതസംജ്ഞാദിർമാന്യ -
ശൈഘ്ര്യസമാനാദിർഗതിഭിരാഹോണാവരോഹണസമാന -
സ്ഥാനേഷു യഥാസവനമഭിപദ്യമാനോ മകരാദിഷു
രാശിഷ്വഹോരാത്രാണി ദീർഘഹ്രസ്വസമാനാനി
വിധത്തേ ॥ 3 ॥

540

യദാ മേഷതുലയോർവർതതേ തദാഹോരാത്രാണി
സമാനാനി ഭവന്തി യദാ വൃഷഭാദിഷു പഞ്ചസു
ച രാശിഷു ചരതി തദാഹാൻയേവ വർധന്തേ ഹ്രസതി
ച മാസി മാസ്യേകൈകാ ഘടികാ രാത്രിഷു ॥ 4 ॥

541

യദാ വൃശ്ചികാദിഷു പഞ്ചസു വർത്തതേ തദാഹോരാത്രാണി
വിപര്യയാണി ഭവന്തി || 5 ||

542

യാവദുക്ഷിണായനമഹാനി വർധന്തേ യാവദുദഗയനം
രാത്രയഃ || 6 ||

543

ഏവം നവ കോടയ ഏകപഞ്ചാശൽലക്ഷാണി യോജനാനാം
മാനസോത്തരഗിരിപരിവർത്തനസ്യോപദിശന്തി
തസ്മിന്നെന്നന്ദ്രീം പുരീം പൂർവസ്ഥാൻമേരോർഭവധാനീം നാമ
ദക്ഷിണതോ യാമ്യം സംയമനീം നാമ പശ്ചാദ്വാരുണീം
നില്ലോചനീം നാമ ഉത്തരതഃ സൗമ്യം വിഭാവരീം നാമ
താസുഭയമധ്യാഹ്നാസ്തമയനിശീമാനീതി ഭൂതാനാം
പ്രവൃത്തിനിവൃത്തിനിമിത്താനി സമയവിശേഷേണ
മേരോശ്ചതുർദിശം || 7 ||

544

തത്രത്യാനാം ദിവസമധ്യംഗത ഏവ സദാദ്വിദിത്യസ്തപതി
സവ്യേനാചലം ദക്ഷിണേന കരോതി || 8 ||

545

യത്രോദേതി തസ്യ ഹ സമാനസൂത്രനിപാതേ നില്ലോചതി
യത്ര ക്വചന സ്യന്ദേനാഭിതപതി തസ്യ ഹൈഷ
സമാനസൂത്രനിപാതേ പ്രസ്താപയതി തത്ര ഗതം
ന പശ്യന്തി യേ തം സമനുപശ്യേരൻ || 9 ||

546

യദാ ചൈന്ദ്രയാഃ പൂർയാഃ പ്രചലതേ പഞ്ചദശ -
ഘടികാദിർയാമ്യം സപാദകോടിദ്വയം യോജനാനാം
സാർധദ്വാദശലക്ഷാണി സാധികാനി ചോപയാതി || 10 ||

547

ഏവം തതോ വാരുണീം സൗമ്യമൈന്ദ്രീം ച
പുനസ്തഥാൻയേ ച ഗ്രഹാഃ സോമാദയോ നക്ഷത്രൈഃ സഹ
ജ്യോതിശ്ചക്രേ സമഭ്യുദ്യന്തി സഹ വാ നില്ലോചന്തി || 11 ||

548

ഏവം മുഹൂർത്തേന ചതുസ്ത്രിംശൽലക്ഷയോജനാനായഷ്ട -
ശതാധികാനി സൗരോ രഥസ്ത്രയീമയോഽസൗ ചതസ്യുഷു
പരിവർത്തതേ പുരീഷു || 12 ||

549

യസ്യൈകം ചക്രം ദ്വാദശാരം ഷൺനേമി ത്രിണാഭി
സംവത്സരാത്മകം സമാമനന്തി തന്യാക്ഷോ മേരോർമൂർധനി
കൃതോ മാനസോത്തരേ കൃതേതരഭാഗോ യത്ര പ്രോതം
രവിരഥചക്രം തൈലയന്ത്രചക്രവദ് ഭ്രമ -
ൻമാനസോത്തരഗിരൗ പരിഭ്രമതി || 13 ||

550

തസ്മിന്നക്ഷേ കൃതമൂലോ ദ്വിതീയോഽക്ഷസ്തുർയമാനേന
സമ്മിതസ്തൈലയന്ത്രാക്ഷവദ് ധ്രുവേ കൃതോപരിഭാഗഃ || 14 ||

551

രഥനീഡസ്തു ഷട്ട്ത്രിംശൽലക്ഷയോജനായതസ്തത്തുരീയഭാഗ -
വിശാലസ്താവാൻ രവിരഥയുഗോ യത്ര ഹയാശ്ചരന്ദോ
നാമാനഃ സപ്താരുണയോജിതാ വഹന്തി ദേവമാദിത്യം || 15 ||

552

പുരസ്താത്സവിതുരരുണഃ പശ്ചാച്ച നിയുക്തഃ സൗത്യേ
കർമ്മണി കിലാസ്തേ || 16 ||

553

തഥാ ബാലവിൽയാ ഋഷയോഽംഗുഷ്ഠപർവമാത്രാഃ
ഷഷ്ടിസഹസ്രാണി പുരതഃ സൂര്യം സൂക്തവാകായ
നിയുക്താഃ സംസ്തുവന്തി || 17 ||

554

തഥാൻയേ ച ഋഷയോ ഗന്ധർവാപ്സരസോ നാഗാ
ഗ്രാമൺയോ യാതുധാനാ ദേവാ ഇത്യേകൈകശോ ഗണാഃ
സപ്ത ചതുർദശ മാസി മാസി ഭഗവന്തം സൂര്യമാത്മാനം
നാനാനാമാനം പൃഥങ്നാനാനാമാനഃ പൃഥക്ക്കർമ്മ -
ഭിർദ്വന്ദ്വശ ഉപാസതേ || 18 ||

555

ലക്ഷോത്തരം സാർധനവകോടിയോജനപരിമണ്ഡലം
 ഭൂവലയസ്യ ക്ഷണേന സഗവ്യുത്യുത്തരം
 ദ്വിസഹസ്രയോജനാനി സ ഭുക്തേ || 19 ||

556

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ജ്യോതിശ്ചക്രസൂര്യരഥമണ്ഡലവർണനം നാമ
 ഏകവിംശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ദ്വാവിംശോധ്യായഃ ॥

രാജോവാച

യദേതദ്ഭഗവത ആദിത്യസ്യ മേരും ധ്രുവം ച
 പ്രദക്ഷിണേന പരിക്രாமതോ രാശീനാമഭിമുഖം പ്രചലിതം
 ചാപ്രദക്ഷിണം ഭഗവതോപവർണിതമമുഷ്യ വയം
 കഥമനുമിമീമഹീതി ॥ 1 ॥

557

സ ഹോവാച

യഥാ കുലാലചക്രേണ ഭ്രമതാ സഹ ഭ്രമതാം
 തദാശ്രയാണാം പിപീലികാദീനാം ഗതിരന്യൈവ
 പ്രദേശാന്തരേഷുപുപലഭ്യമാനത്വാദേവം
 നക്ഷത്രരാശിഭിരുപലക്ഷിതേന കാലചക്രേണ ധ്രുവം
 മേരും ച പ്രദക്ഷിണേന പരിധാവതാ സഹ
 പരിധാവമാനാനാം തദാശ്രയാണാം സൂര്യാദീനാം
 ഗ്രഹാണാം ഗതിരന്യൈവ നക്ഷത്രാന്തരേ
 രാശ്യന്തരേ ചോപലഭ്യമാനത്വാത് ॥ 2 ॥

558

സ ഏഷ ഭഗവാനാദിപുരുഷ ഏവ സാക്ഷാന്നാരായണോ
 ലോകാനാം സ്വസ്തയ ആത്മാനം ത്രയീമയം കർമ്മവിശുദ്ധി -
 നിമിത്തം കവിഭിരപി ച വേദേന വിജിജ്ഞാസ്യമാനോ

ദ്വാദശധാ വിഭജ്യ ഷട്സു വസന്താദിഷ്ടുതുഷു
യഥോപജോഷമൃതുഗുണാൻ വിദധാതി || 3 ||

559

തമേതമിഹ പുരുഷാസ്ത്രയാ വിദ്യയാ വർണാശ്രമാ -
ചാരാനുപമാ ഉച്ചാവചൈഃ കർമ്മഭിരാമ്നാതൈർയോഗ -
വിതാനൈശ്ച ശ്രദ്ധയാ യജ്ഞോഽഞ്ജസാ ശ്രേയഃ
സമധിഗച്ഛന്തി || 4 ||

560

അഥ സ ഏഷ ആത്മാ ലോകാനാം ദ്വാവാപൃഥിവ്യോരന്തരേണ
നഭോവലയസ്യ കാലചക്രഗതോ ദ്വാദശ മാസാൻ ഭുങ്ക്തേ
രാശിസംജ്ഞാൻ സംവത്സരാവയവാൻമാസഃ പക്ഷദ്വയം ദിവ
നകൃതം ചേതി സപാദർക്ഷദ്വയമുപദിശന്തി യാവതാ
ഷഷ്ഠമംശം ഭുഞ്ജീത സ വൈ ഋതുരിത്യുപദിശ്യതേ
സംവത്സരാവയവഃ || 5 ||

561

അഥ ച യാവതാർധേന നഭോവീഥ്യാം പ്രചരതി തം
കാലമയനമാചക്ഷതേ || 6 ||

562

അഥ ച യാവന്നഭോമണ്ഡലം സഹ ദ്വാവാപൃഥിവ്യോ -
ർമണ്ഡലാഭ്യാം കാർത്ത്യന്യേന സ ഹ ഭുഞ്ജീത തം കാലം
സംവത്സരം പരിവത്സരമിധാവത്സരമനുവത്സരം
വത്സരമിതി ഭാനോർമാന്യശൈശ്രവ്യസമഗതിഭിഃ
സമാമനന്തി || 7 ||

563

ഏവം ചന്ദ്രമാ അർകഗഭസ്തിഭ്യ ഉപരിഷ്ടാൽലക്ഷയോജനത
ഉപലഭ്യമാനോഽർകസ്യ സംവത്സരഭുക്തിം പക്ഷാഭ്യാം
മാസഭുക്തിം സപാദർക്ഷാഭ്യാം ദിനേനൈവ
പക്ഷഭുക്തിമഗ്രചാരി ഭൂതതരഗമനോ ഭുങ്ക്തേ || 8 ||

564

അഥ ചാപൂർയമാണാഭിശ്ച കലാഭിരമരാണാം
 ക്ഷീയമാണാഭിശ്ച കലാഭിഃ പിതൃണാമഹോരാത്രാണി
 പൂർവപക്ഷാപരപക്ഷാഭ്യാം വിതൻവാനഃ സർവജീവ -
 നിവഹപ്രാണോ ജീവശ്ചൈകമേകം നക്ഷത്രം ത്രിംശതാ
 മുഹൂർത്തൈർഭുജ്ജ്വതേ || 9 ||

565

യ ഏഷ ഷോഡശകലഃ പുരുഷോ ഭഗവാൻമനോമയോ -
 ഽന്നമയോഽമൃതമയോ ദേവപിതൃമനുഷ്യഭൂതപശുപക്ഷി -
 സരീസ്യപവീരൂധാം പ്രാണാപ്യായനശീലത്വാത്സർവമയ
 ഇതി വർണയന്തി || 10 ||

566

തത ഉപരിഷ്ടാന്തരിലക്ഷയോജനതോ നക്ഷത്രാണി മേരും
 ദക്ഷിണേനൈവ കാലായന ഈശ്വരയോജിതാനി
 സഹാഭിജിതാഷ്ടാവിംശതിഃ || 11 ||

567

തത ഉപരിഷ്ടാദുശനാ ദ്വിലക്ഷയോജനത ഉപലഭ്യതേ
 പുരതഃ പശ്ചാത്തുഹൈവ വാർകസ്യ ശൈഘ്യമാന്യ -
 സാമ്യാഭിർഗതിഭിരർകവചുരതി ലോകാനാം
 നിത്യദാനുകൂല ഏവ പ്രായേണ വർഷയംശ്ചാരേണാനു -
 മീയതേ സ വൃഷ്ടിവിഷ്ടംഭഗ്രഹോപശമനഃ || 12 ||

568

ഉശനസാ ബുധോ വ്യാഖ്യാതസ്തത ഉപരിഷ്ടാദ് ദ്വിലക്ഷ -
 യോജനതോ ബുധഃ സോമസുത ഉപലഭ്യമാനഃ പ്രായേണ
 ശുഭകൃദ്യദാർകാദ് വ്യതിരിച്ഛ്യത തദാതിവാതാഭ്രപ്രായാ -
 നാവൃഷ്ട്യാദിഭയമാശംസതേ || 13 ||

569

അത ഊർധ്വമംഗാരകോഽപി യോജനലക്ഷദ്വിതയ
 ഉപലഭ്യമാനസ്ത്രിഭിസ്ത്രിഭിഃ പക്ഷൈരേകൈകശോ

രാശീന്ത്യാദശാനുഭുക്തേ യദി ന വക്രേണാഭിവർത്തതേ
പ്രായേണാശുഭഗ്രഹോഽഘശംസഃ || 14 ||

570

തത ഉപരിഷ്ടാദ് ദ്വിലക്ഷയോജനാന്തരഗതോ
ഭഗവാൻ ബൃഹസ്പതിരേകൈകസ്ഥിൻ രാശൗ
പരിവത്സരം പരിവത്സരം ചരതി യദി ന വക്രഃ
സ്യാത്പ്രായേണാനുകൂലോ ബ്രാഹ്മണകുലസ്യ || 15 ||

571

തത ഉപരിഷ്ടാദ്യോജനലക്ഷദ്വയാത്പ്രതീയമാനഃ
ശന്നൈശ്ചര ഏകൈകസ്ഥിൻ രാശൗ ത്രിംശൻമാസാൻ
വിലംബമാനഃ സർവാനേവാനുപർയേതി താവദ്ഭി -
രനുവത്സരൈഃ പ്രായേണ ഹി സർവേഷാമശാന്തികരഃ || 16 ||

572

തത ഉത്തരസ്ഥാദ്യുഷയ ഏകാദശലക്ഷയോജനാന്തര
ഉപലഭ്യന്തേ യ ഏവ ലോകാനാം ശമനുഭാവയന്തോ
ഭഗവതോ വിഷ്ണോർയത്പരമം പദം പ്രദക്ഷിണം
പ്രക്രമന്തി || 17 ||

573

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
പഞ്ചമസ്കന്ധേ ജ്യോതിശ്ചക്രവർണനേ ദ്വാവിംശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ത്രയോവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

അഥ തസ്മാത്പരതസ്ത്രയോദശലക്ഷയോജനാന്തരതോ
യത്തദ്വിഷ്ണോഃ പരമം പദമഭിവദന്തി യത്ര ഹ മഹാ -
ഭാഗവതോ ധ്രുവ ഔത്താനപാദിരഗിനേന്ദ്രേണ
പ്രജാപതിനാ കശ്യപേന ധർമേണ ച സമകാലയുഗ്ഭിഃ
സബഹുമാനം ദക്ഷിണതഃ ക്രിയമാണ ഇദാനീമപി
കൽപജീവിനാമാജീവ്യ ഉപാസ്തേ തസ്യേഹാനുഭാവ
ഉപവർണിതഃ ॥ 1 ॥

574

സ ഹി സർവേഷാം ജ്യോതിർഗണാനാം ഗ്രഹനക്ഷത്രാ -
ദീനാമനിമിഷേണാവ്യക്തരംഹസാ ഭഗവതാ കാലേന
ഭ്രാമ്യമാണാനാം സ്ഥാണുരിവാവഷ്ടംഭ ഇൗശ്വരേണ
വിഹിതഃ ശശ്വദവഭാസതേ ॥ 2 ॥

575

യഥാ മേഘീസ്തംഭ ആക്രമണപശവഃ സംയോജിതാ -
സ്ത്രിഭിസ്ത്രിഭിഃ സവനൈര്യഥാസ്ഥാനം മണ്ഡലാനി
ചരന്ത്യേവം ഭഗണാ ഗ്രഹാദയ ഏതസ്മിൻ -
നന്തർബഹിർയോഗേന കാലചക്ര ആയോജിതാ ധ്രുവമേവാവ -
ലംബ്യ വായുനോദീര്യമാണാ ആകൽപാന്തം
പരിചക്രമന്തി നഭസി യഥാ മേഘാഃ ശ്വേനാദയോ

വായുവശാഃ കർമസാരമയഃ പരിവർത്തന്തേ ഏവം
 ജ്യോതിർഗണാഃ പ്രകൃതിപുരുഷസംയോഗാനുഗൃഹീതാഃ
 കർമനിർമിതഗതയോ ഭൂവി ന പതന്തി || 3 ||

576

കേചനൈതജ്ജ്യോതിരനീകം ശിശുമാരസംസ്ഥാനേന ഭഗവതോ
 വാസുദേവസ്യ യോഗധാരണായാമനുവർണയന്തി || 4 ||

577

യസ്യ പുച്ഛാഗ്രേവാകുശിരസഃ കുണ്ഡലീഭൂതദേഹസ്യ
 ധ്രുവ ഉപകൽപിതസ്തസ്യ ലാംഗൂലേ പ്രജാപതിരഗ്നിരിന്ദ്രോ
 ധർമ്മ ഇതി പുച്ഛമൂലേ ധാതാ വിധാതാ ച കട്യോ
 സപ്തർഷയഃ |

തസ്യ ദക്ഷിണാവർതകുണ്ഡലീഭൂതശരീരസ്യ
 യാൻയുദഗയനാനി ദക്ഷിണപാർശ്വേ തു നക്ഷത്രാണിയുപ -
 കൽപയന്തി ദക്ഷിണായനാനി തു സവ്യേ |
 യഥാ ശിശുമാരസ്യ കുണ്ഡലാഭോഗസന്നിവേശസ്യ
 പാർശ്വയോരുഭയോരപ്യവയവാഃ സമസംഖ്യാ ഭവന്തി |
 പൃഷ്ഠേ ത്വജവീഥീ ആകാശഗംഗാ ചോദരതഃ || 5 ||

578

പുനർവസുപുഷ്യൗ ദക്ഷിണവായമയോഃ ശ്രോൺയോ -
 രാർദ്രാശ്ലേഷേ ച ദക്ഷിണവായമയോഃ പശ്ചിമയോഃ
 പാദയോരഭിജിദുത്തരാഷാഡേ ദക്ഷിണവായമയോർനാസി -
 കയോർയഥാസംഖ്യം ശ്രവണപൂർവാഷാഡേ
 ദക്ഷിണവായമയോർലോചനയോർധനിഷ്ഠാ
 മൂലം ച ദക്ഷിണവായമയോഃ കർണയോർമൂലാദീന്യഷ്ട
 നക്ഷത്രാണി ദക്ഷിണായനാനി വായുപാർശ്വവക്രിഷു
 യുഞ്ജിത തഥൈവ മൃഗശീർഷാദീന്യുദഗയനാനി
 ദക്ഷിണപാർശ്വവക്രിഷു പ്രാതിലോമ്യേന പ്രയുഞ്ജിത

ശതഭിഷാജ്യേഷ്ഠേ സ്കന്ധയോർദക്ഷിണ -
വാമയോർനുസേത് || 6 ||

579

ഉത്തരാഹനാവഗസ്തിരധരാഹനൗ യഥോ മുഖേഷു ചാംഗാരകഃ
ശന്നൈശ്ചര ഉപസ്ഥേ ബൃഹസ്പതിഃ കകുദി വക്ഷസ്യാദിത്യോ
ഹൃദയേ നാരായണോ മനസി ചന്ദ്രോ നാഭ്യമുശനാ
സ്തനയോരശ്ചിനൗ ബുധഃ പ്രാണാപാനയോ രാഹുർഗലേ
കേതവഃ സർവാംഗേഷു രോമസു സർവേ താരാഗണാഃ || 7 ||

580

ഏതദു ഹൈവ ഭഗവതോ വിഷ്ണോഃ സർവദേവതാമയം
രൂപമഹരഹഃ സന്ധ്യായാം പ്രയതോ വാഗ്യതോ
നിരീക്ഷമാണ ഉപതിഷ്ഠേത നമോ ജ്യോതിർലോകായ
കാലായനായാനിമിഷാം പതയേ മഹാപുരുഷായാ -
ഭിധീമഹീതി || 8 ||

581

ഗ്രഹർക്ഷതാരാമയമാധിദൈവികം
പാപാപഹം മന്ത്രകൃതാം ത്രികാലം |
നമസ്യതഃ സ്തമരതോ വാ ത്രികാലം
നശ്യേത തത്കാലജമാശു പാപം || 9 ||

582

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
പഞ്ചമസ്കന്ധേ ശിശുമാരസംസ്ഥാവർണനം നാമ
ത്രയോവിംശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ചതുർവിംശോധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

അധസ്താത്സവിതൂർയോജനായുതേ സ്വർഭാനുർനക്ഷത്രവ -
ച്ചരതീത്യേകേ യോസാവമരത്നം ഗ്രഹത്വം ചാലഭത |
ഭഗവദനുകമ്പയാ സ്വയമസുരാപസദഃ സൈംഹികേയോ
ഹൃതദർഹസ്തസ്യ താത ജൻമ കർമാണി ചോപരിഷ്ടാ -
ദ്വക്ഷ്യാമഃ ॥ 1 ॥

583

യദദസ്തരണേർമണ്ഡലം പ്രതപതസ്തദ്വിസ്തരതോ
യോജനായുതമാചക്ഷതേ ദ്വാദശസഹസ്രം സോമസ്യ
ത്രയോദശസഹസ്രം രാഹോർയഃ പർവണി
തദ്വ്യവധാനകൃദ്വൈരാനുബന്ധഃ
സൂർയാചന്ദ്രമസാവഭിധാവതി ॥ 2 ॥

584

തന്നിശമ്യോഭയത്രാപി ഭഗവതാ രക്ഷണായ പ്രയുക്തം
സുദർശനം നാമ ഭാഗവതം ദധിതമസ്ത്രം തത്തേജസാ
ദുർവിഷഹം മുഹൂഃ പരിവർതമാനമഭ്യവസ്ഥിതോ
മുഹൂർതമുദ്വിജമാനശ്ചകിതഹൃദയ ആരാദേവ നിവർതതേ
തദുപരാഗമിതി വദന്തി ലോകാഃ ॥ 3 ॥

585

തതോഽധസ്താത്സിദ്ധചാരണവിദ്യാധരാണാം
സദനാനി താവൻമാത്ര ഏവ ॥ 4 ॥

586

തതോദ്യസ്താദ്യക്ഷരക്ഷഃപിശാചപ്രേതഭൂതഗണാനാം
വിഹാരാജിരമന്തരിക്ഷം യാവദ്യായുഃ പ്രവാതി യാവൻമേഘാ
ഉപലഭ്യന്തേ || 5 ||

587

തതോദ്യസ്താച്ഛതയോജനാന്തര ഇയം പൃഥിവീ യാവ -
ദ്ധംസഭാസശ്ശ്യനസുപർണാദയഃ പതന്ത്രിപ്രവരാ
ഉത്പതന്തീതി || 6 ||

588

ഉപവർണിതം ഭൂമേര്യഥാ സന്നിവേശാവസ്ഥാനമവനേര -
പൃഥസ്താത് സപ്ത ഭൂവിവരാ ഏകൈകശോ യോജനായു -
താന്തരേണായാമവിസ്താരേണോപക്ലുപ്താ അതലം വിതലം
സുതലം തലാതലം മഹാതലം രസാതലം
പാതാലമിതി || 7 ||

589

ഏതേഷു ഹി ബിലസ്വർഗേഷു സ്വർഗാദപ്യധികകാമ -
ഭോഗൈശ്ചർയാനന്ദഭൂതിവിഭൂതിഭിഃ
സുസമൃദ്ധഭവനോദ്യാനാക്രീഡവിഹാരേഷു
ദൈത്യദാനവകാദ്രവേയാ നിത്യപ്രമുദിതാ -
നൂരക്തകലത്രാപത്യബന്ധുസുഹൃദനുചരാ ഗൃഹപതയ
ഈശ്വരാദപൃപ്രതിഹതകാമാ മായാവിനോദാ നിവസന്തി || 8 ||

590

യേഷു മഹാരാജ മയേന മായാവിനാ വിനിർമിതാഃ
പുരോ നാനാമണിപ്രവരപ്രവേകവിരചിതവിചിത്രഭവന -
പ്രാകാരഗോപുരസഭാചൈത്യചത്വരായതനാദിഭി -
ർനാഗാസുരമിമുനപാരാവതശുകസാരികാകീർണകൃത്രിമ -
ഭൂമിഭിർവിവരേശ്വരഗൃഹോത്തമൈഃ സമലങ്കൃതാശ്ച -
കാസതി || 9 ||

591

ഉദ്യാനാനി ചാതിതരാം മന ഇന്ദ്രിയാനന്ദിഭിഃ
 കുസുമഫലസ്തബകസുഭഗകിസലയാവനതരൂചിര -
 വിടപവിടപിനാം ലതാംഗാലിംഗിതാനാം ശ്രീഭിഃ
 സമീമുനവിവിധവിഹംഗമജലാശയാനാമമല -
 ജലപൂർണാനാം ത്യാഷകുലോൽലംഘനക്ഷുഭിതനീരനീരജ -
 കുമുദകുവലയകഛാരനീലോത്പലലോഹിതശതപത്രാദി -
 വനേഷു കൃതനികേതനാനാമേകവിഹാരാകുലമധുര -
 വിവിധസ്വനാദിഭിരിന്ദ്രിയോത്സവൈരമരലോകശ്രിയ -
 മതിശയിതാനി || 10 ||

592

യത്ര ഹ വാവ ന ഭയമഹോരാത്രാദിഭിഃ
 കാലവിഭാഗൈരുപലക്ഷ്യതേ || 11 ||

593

യത്ര ഹി മഹാഹിപ്രവരശിരോമണ്ഡലഃ സർവം
 തമഃ പ്രബാധന്തേ || 12 ||

594

ന വാ ഏതേഷു വസതാം ദിവ്യൗഷധിരസരസായനാനപാന -
 സ്നാനാദിഭിരാധയോ വ്യാധയോ വലീപലിതജരാദയശ്ച
 ദേഹവൈവർണ്യദൗർഗന്ധ്യസ്പേദക്ലമഗ്നാനിരിതി
 വയോവസ്ഥാശ്ച ഭവന്തി || 13 ||

595

ന ഹി തേഷാം കൽയാണാനാം പ്രഭവതി കുതശ്ചന
 മൃത്യുർവിനാ ഭഗവത്തേജസശ്ചക്രാപദേശാത് || 14 ||

596

യസ്മിൻ പ്രവിഷ്ട്യേസുരവധൂനാം പ്രായഃ പുംസവനാനി
 ഭയാദേവ സ്രവന്തി പതന്തി ച || 15 ||

597

അഥാതലേ മയപുത്രോത്സുരോ ബലോ നിവസതി യേന ഹ വാ
 ഇഹ സൃഷ്ടാഃ ഷണ്ണവതിർമായാഃ കാശ്ചനാദ്യാപി
 മായാവിനോ ധാരയന്തി യസ്യ ച ജുംഭമാണസ്യ മുഖതസ്ത്രയഃ

സ്ത്രീഗണാ ഉദപദ്യന്ത സ്വൈരിൺയഃ കാമിൻയഃ പുംശ്ചൽയ
 ഇതി യാ വൈ ബിലായനം പ്രവിഷ്ടം പുരുഷം രസേന
 ഹാടകാഖ്യേന സാധയിത്വാ
 സ്വവിലാസാവലോകനാനുരാഗസ്ഥിതസംലാപോപഗൃഹ -
 നാദിഭിഃ സ്വൈരം കില രമയന്തി യസ്മിന്നുപയുക്തേ പുരുഷ
 ഈശ്വരോഹം സിദ്ധോഹമിത്യുതമഹാഗജബലമാത്മാനമഭി -
 മൻയമാനഃ കത്ഥതേ മദാസ ഇവ || 16 ||

598

തതോഽധസ്താദ്വിതലേ ഹരോ ഭഗവാൻ ഹാടകേശ്വരഃ
 സ്വപാർഷദഭൂതഗണാവൃതഃ പ്രജാപതിസർഗോപ -
 ബൃഹണായ ഭവോ ഭവാൻയാ സഹ മിമുനീഭൂത
 ആസ്തേ യതഃ പ്രവൃത്താ സരിത്പ്രവരാ ഹാടകീ നാമ
 ഭവയോർവീര്യേണ യത്ര ചിത്രഭാനുർമാതരിശ്വനാ
 സമിധ്യമാന ഓജസാ പിബതി തന്നിഷ്ഠൂതം ഹാടകാഖ്യം
 സുവർണം ഭൂഷണേനാസുരേന്ദ്രാവരോധേഷു പുരുഷാഃ
 സഹ പുരുഷീഭിർധാരയന്തി || 17 ||

599

തതോഽധസ്താത്സുതലേ ഉദാരശ്രവാഃ പുൺയശ്ശോകോ
 വിരോചനാത്മജോ ബലിർഭഗവതാ മഹേന്ദ്രസ്യ പ്രിയം
 ചികീർഷമാണേനാദിതേർലബ്ധകായോ ഭൂത്വാ
 വടുവാമനരുപേണ പരാക്ഷിപ്തലോകത്രയോ ഭഗവദനു -
 കമ്പയൈവ പുനഃ പ്രവേശിത ഇന്ദ്രാദിഷ്ടവിദ്യമാനയാ
 സുസമൃദ്ധയാ ശ്രിയാഭിജുഷ്ടഃ
 സ്വധർമ്മേണാരാധയംസ്തമേവ
 ഭഗവന്തമാരാധനീയമപഗത -
 സാധ്യസ ആസ്തേഽധുനാപി || 18 ||

600

നോ ഏവൈതത്സാക്ഷാത്കാരോ ഭൂമിദാനസ്യ
 യത്തദ്ഭഗവത്യശേഷജീവനികായാനാം ജീവഭൂതാത്മഭൂതേ
 പരമാത്മനി വാസുദേവേ തീർഥതമേ പാത്ര ഉപപന്നേ പരയാ
 ശ്രദ്ധയാ പരമാദരസമാഹിതമനസാ സമ്പ്രതിപാദിതസ്യ
 സാക്ഷാദപവർഗദ്വാരസ്യ യദ്ബിലനിലയൈശ്വര്യം || 19 ||

601

യസ്യ ഹ വാവ ക്ഷുതപതനപ്രസ്ഖലനാദിഷു വിവശഃ
 സകൃന്നാമാഭിഗൃണൻ പുരുഷഃ കർമ്മബന്ധനമഞ്ജസാ
 വിധുനോതി യസ്യ ഹൈവ പ്രതിബാധനം മുമുക്ഷവോ -
 ഽന്യമൈവോപലഭന്തേ || 20 ||

602

തദ്ഭക്താനാമാത്മവതാം സർവേഷാമാത്മന്യാത്മദ
 ആത്മതയൈവ || 21 ||

603

ന വൈ ഭഗവാനുനമമുഷ്യാനുജഗ്രാഹ യദുത
 പുനരാത്മാനുസ്മൃതിമോഷണം മായാമയഭോഗൈ -
 ശ്വര്യമേവാതനുതേതി || 22 ||

604

യത്തദ്ഭഗവതാനധിഗതാൻയോപായേന
 യാച്ഛാച്ഛലേനാപഹൃതസ്വശരീരാവശേഷിതലോകത്രയോ
 വരുണപാശൈശ്ച സമ്പ്രതിമുക്തോ
 ഗിരിദർയാം ചാപവിദ്ധ ഇതി ഹോവാച || 23 ||

605

നൂനം ബതായം ഭഗവാനർഥേഷു ന നിഷ്ണാതോ
 യോസാവിന്ദ്രോ യസ്യ സചിവോ മന്ത്രായ വൃത
 ഏകാന്തതോ ബൃഹസ്പതിസ്തമതിഹായ സ്വയമു -
 പേന്ദ്രേണാത്മാനമയാചതാത്മനശ്ചാശിഷോ നോ ഏവ
 തദ്രാസ്യമതിഗംഭീരവയസഃ കാലസ്യ
 മൻവന്തരപരിവൃത്തം കിയൽലോകത്രയമിദം || 24 ||

606

യസ്യാനുദാസ്യമേവാസ്മത്പിതാമഹഃ കില വഭ്രവ ന തു
 സ്വപിത്ര്യം യദുതാകുതോഭയം പദം ദീയമാനം
 ഭഗവതഃ പരമിതി ഭഗവതോപരതേ ഖലു സ്വപിതരി || 25 ||

607

തസ്യ മഹാനുഭാവസ്യാനുപഥമമൃജിതകഷായഃ കോ
 വാസ്മദ്വിധഃ പരിഹീണഭഗവദനുഗ്രഹ
 ഉപജിഗമിഷതീതി || 26 ||

608

തസ്യാനുചരിതമുപരിഷ്ടാദ്വിസ്തരിഷ്യതേ യസ്യ
 ഭഗവാൻ സ്വയമഖിലജഗദ്ഗുരുർനാരായണോ ദ്വാരി
 ഗദാപാണിരവതിഷ്ഠതേ നിജജനാനുകമ്പിതഹൃദയോ
 യേനാംഗുഷ്ഠേന പദാ ദശകന്ധരോ യോജനാ -
 യുതായുതം ദിഗ്വിജയ ഉച്ഛാദിതഃ || 27 ||

609

തത്ത്വോഽധസ്താത്തലാതലേ മയോ നാമ ദാനവേന്ദ്രസ്ത്രി -
 പുരാധിപതിർഭഗവതാ പുരാരിണാ ത്രിലോകീശം
 ചികീർഷുണാ നിർദഗ്ധസ്വപുരത്രയസ്തത്പ്രസാദാൽലബ്ധ -
 പദോ മായാവിനാമാചാർയോ മഹാദേവേന പരിരക്ഷിതോ
 വിഗതസുദർശനഭയോ മഹീയതേ || 28 ||

610

തത്ത്വോഽധസ്താൻമഹാതലേ കാദ്രവേയാണാം സർപാണാം
 നൈകശിരസാം ക്രോധവശോ നാമ ഗണഃ കുഹകതക്ഷക -
 കാലിയസുഷേണാദിപ്രധാനാ മഹാഭോഗവന്തഃ
 പതത്രതിരാജാധിപതേഃ പുരുഷവാഹാദനവരതമുദ്വിജമാനാഃ
 സ്വകലത്രാപത്യസുഹൃത്കുടുംബസംഗേന ക്വചിത്പ്രമത്താ
 വിഹരന്തി || 29 ||

611

തത്ത്വോഽധസ്താദ്രസാതലേ ദൈതേയാ ദാനവാഃ പണയോ നാമ
 നിവാതകവചാഃ കാലേയാ ഹിരണ്യപുരവാസിന ഇതി

വിബുധപ്രത്യുനീകാ ഉത്പത്തയാ മഹൗജസോ മഹാസാഹ -
 സീനോ ഭഗവതഃ സകലലോകാനുഭാവസ്യ ഹരേരേവ തേജസാ
 പ്രതിഹതബലാവലേപാ ബിലേശയാ ഇവ വസന്തി യേ വൈ
 സരമയേന്ദ്രഭൂത്യാ വാഗ്ഭിർമന്ത്രവർണാഭി -
 രിന്ദാദ്ബിഭൃതി || 30 ||

612

തതോഽധസ്താത്പാതാലേ നാഗലോകപതയോ വാസുകി -
 പ്രമുഖാഃ ശംഖകുലികമഹാശംഖശ്ചൈതയനഞ്ജയധൃത -
 രാഷ്ട്രശംഖചൂഡകംബലാശ്ചതരദേവദത്താദയോ
 മഹാഭാഗീനോ മഹാമർഷാ നിവസന്തി യേഷാമു ഹ വൈ
 പഞ്ചസപ്തദശശതസഹസ്രശീർഷാണാം
 ഫണാസു വിരചിതാ മഹാമണയോ രോചിഷ്ണവഃ
 പാതാലവിവരതിമിരനികരം സ്വരോചിഷാ വിധമന്തി || 31 ||

613

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ രാഹ്യാദിസ്ഥിതിബിലസ്വർഗമർയാദാനിരൂപണം
 നാമ ചതുർവിംശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ പഞ്ചവിംശോധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

തസ്യ മൂലദേശേ ത്രിംശദ്യാജനസഹസ്രാന്തര ആസ്തേ
 യാ വൈ കലാ ഭഗവതസ്താമസീ സമാഖ്യാതാനന്ത
 ഇതി സാത്വതീയാ ദ്രഷ്ടൃദ്യുശ്യയോഃ സങ്കർഷണ -
 മഹമിത്യഭിമാനലക്ഷണം യം സങ്കർഷണ -
 മിത്യാചക്ഷതേ ॥ 1 ॥

614

യസ്യേദം ക്ഷിതിമണ്ഡലം ഭഗവതോന്മുഖേ
 സഹസ്രശിരസ ഏകസ്മിന്നേവ ശീർഷണി ധ്രിയമാണം
 സിദ്ധാർഥ ഇവ ലക്ഷ്യതേ ॥ 2 ॥

615

യസ്യ ഹ വാ ഇദം കാലേനോപസഞ്ജിഹീർഷതോന്മുഖേ -
 വിരചിതരൂപിരഭ്രമദ്ഭൂവോരന്തരേണ സാങ്കർഷണോ
 നാമ രൂദ്ര ഏകാദശവൃഹസ്തർയക്ഷസ്ത്രിശിഖം
 ശൂലമുത്തംഭയന്നുദതിഷ്ഠത് ॥ 3 ॥

616

യസ്യാംഘ്രികമലയുഗലാരൂണവിശദനഖ -
 മണിഷണ്ഡമണ്ഡലേഷ്വഹിപതയഃ സഹ
 സാത്വതർഷഭൈരേകാന്തഭക്തിയോഗേനാവനമന്തഃ
 സ്വവദനാനി പരിസ്ഫുരത്കുണ്ഡലപ്രഭാ -

മണ്ഡിതഗണ്ഡസ്ഥലാൻയതിമനോഹരാണി

പ്രമുദിതമനസഃ ഖലു വിലോകയന്തി || 4 ||

617

യസ്യൈവ ഹി നാഗരാജകുമാർയ ആശിഷ ആശാസാനാ -

ശ്വാർവംഗവലയവിലസിതവിശദവിപുലധവലസുഭഗ -

രുചിരഭുജരജതസ്തംഭേഷ്വഗുരുചന്ദനകുങ്കുമപങ്കാനു -

ലേപേനാവലിമ്പമാനാസ്തദഭിമർശനോൻമഥിതഹൃദയ -

മകരധ്വജാവേശരുചിരലലിതസ്തമിതാസ്തദനുരാഗ -

മദമുദിതമദവിഘൂർണിതാരുണകരുണാവലോകനയന -

വദനാരവിന്ദം സപ്രീഡം കില വിലോകയന്തി || 5 ||

618

സ ഏവ ഭഗവാനനന്തോന്മത്തഗുണാർണവ ആദിദേവ

ഉപസംഹൃതാമർഷരോഷവേഗോ ലോകാനാം സ്വസ്തയ

ആസ്തേ || 6 ||

619

ധ്യായമാനഃ സുരാസുരോരഗസിദ്ധഗന്ധർവവിദ്യാധര -

മുനിഗണൈരനവരതമദമുദിതവികൃതവിഹ്വലലോചനഃ

സുലലിതമുഖരികാമൃതേനാപ്യായമാനഃ സ്വപാർഷദ -

വിബുധയുമപതീനപരിച്ഛാന്നരാഗനവതുലസികാമോദ -

മധ്യാസവേന മാദ്യൻമധുകരവ്രാതമധുരഗീതശ്രിയം

വൈജയന്തീം സ്വാം വനമാലാം നീലവാസാ ഏകകുണ്ഡലോ

ഹലകകുദി കൃതസുഭഗസുന്ദരഭുജോ ഭഗവാ -

ൻമാഹേന്ദ്രോ വാരണേന്ദ്ര ഇവ കാഞ്ചനീം കക്ഷാമുദാരലീലോ

ബിഭർതി || 7 ||

620

യ ഏഷ ഏവമനുശ്രുതോ ധ്യായമാനോ മുമുക്ഷുണാമനാദി -

കാലകർമവാസനാഗ്രഥിതമവിദ്യാമയം ഹൃദയഗ്രന്ഥിം

സത്ത്വരജസ്തമോമയമന്തർഹൃദയം ഗത ആശു നിർഭിനത്തി

തസ്യാനുഭാവാൻ ഭഗവാൻ സ്വായംഭുവോ നാരദഃ സഹ
തുംബുരുണാ സഭായാം ബ്രഹ്മണഃ സംശ്ലോകയാമാസ || 8 || 621

ഉത്പത്തിസ്ഥിതിലയഹേതവോഽസ്യ കൽപാഃ
സത്ത്വാദ്യാഃ പ്രകൃതിഗുണാ യദീക്ഷയാഽസൻ |
യദ്രൂപം ധ്രുവമകൃതം യദേകമാത്മൻ
നാനാധാത്കഥമു ഹ വേദ തസ്യ വർത്ത || 9 || 622

മൂർതിം നഃ പുരുകൃപയാ ബഭാര സത്ത്വം
സംശുദ്ധം സദസദിദം വിഭാതി യത്ര |
യൽലീലാം മൃഗപതിരാദദ്യേനവദ്യാ -
മാദാതും സ്വജനമനാംസുദാരവീര്യഃ || 10 || 623

യന്നാമ ശ്രുതമനുകീർതയേദകസ്ഥാ -
ദാർതോ വാ യദി പതിതഃ പ്രലംഭനാദ്യാ |
ഹന്ത്യംഹഃ സപദി നൃണാമശേഷമന്യം
കം ശേഷാദ്ഭഗവത ആശ്രയേൻമുമുക്ഷുഃ || 11 || 624

മൂർധന്യർപിതമണ്ഡുവത്സഹസ്രമൂർധ്വനോ
ഭൂഗോലം സഗിരിസരിത്സമുദ്രസത്ത്വം |
ആനന്ത്യാദനിമിതവിക്രമസ്യ ഭൂമ്നഃ
കോ വീരയാൺയധിഗണയേത്സഹസ്രജിഹ്വഃ || 12 || 625

ഏവബ്രഹ്മഭാവോ ഭഗവാനനന്തോ
ദുരന്തവീര്യോരുഗുണാനുഭാവഃ |
മൂലേ രസായാഃ സ്ഥിത ആത്മതന്ത്രോ
യോ ലീലയാ ക്ഷമാം സ്ഥിതയേ ബിഭർതി || 13 || 626

ഏതാ ഹ്യേവേഹ നൃഭിരുപഗന്തവ്യാ ഗതയോ യഥാ -
 കർമ്മവിനിർമ്മിതാ യഥോപദേശമനുവർണിതാഃ കാമാൻ
 കാമയമാനൈഃ || 14 ||

627

ഏതാവതീർഹി രാജൻ പുംസഃ പ്രവൃത്തിലക്ഷണസ്യ ധർമസ്യ
 വിപാകഗതയ ഉച്ചാവചാ വിസദ്യശാ യഥാപ്രശ്നം
 വ്യാചഖ്യേ കിമന്യത്കഥയാമ ഇതി || 15 ||

628

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഭൂവിവരവിധ്യുപവർണനം നാമ പഞ്ചവിംശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഷഡ്വിംശോധ്യായഃ ॥

രാജോവാച

മഹർഷ ഏതദ്വൈചിത്ര്യം ലോകസ്യ കഥമിതി ॥ 1 ॥ 629

ഋഷിരുവാച

ത്രിഗുണത്യാത്കർതുഃ ശ്രദ്ധയാ കർമഗതയഃ പൃഥഗ്വിധാഃ
 സർവാ ഏവ സർവസ്യ താരതമ്യേന ഭവന്തി ॥ 2 ॥ 630

അഥേദാനീം പ്രതിഷ്ഠലക്ഷണസ്യാധർമസ്യ തഥൈവ
 കർതുഃ ശ്രദ്ധായാ വൈസാദൃശ്യാത്കർമഫലം
 വിസദൃശം ഭവതി യാ ഹ്യനാദൃവിദ്യയാ കൃതകാമാനാം
 തത്പരിണാമലക്ഷണാഃ സ്യുതയഃ സഹസ്രശഃ
 പ്രവൃത്താസ്താസാം പ്രാചുർയേണാനുവർണയിഷ്ടാമഃ ॥ 3 ॥ 631

രാജോവാച

നരകാ നാമ ഭഗവൻ കിം ദേശവിശേഷാ അഥവാ
 ബഹിസ്ത്രിലോക്യാ ആഹോസ്വിദന്തരാല ഇതി ॥ 4 ॥ 632

ഋഷിരുവാച

അന്തരാല ഏവ ത്രിജഗത്യാസ്തു ദിശി ദക്ഷിണസ്യാ -
 മധസ്താദ്ഭൂമേരുപരിഷ്ടാച്ച ജലാദ്യസ്യാ -
 മഗ്നിഷ്വാത്താദയഃ പിതൃഗണാ ദിശി സ്യാനാം

ഗോത്രാണാം പരമേണ സമാധിനാ സത്യാ ഏവാശിഷ
ആശാസാനാ നിവസന്തി || 5 ||

633

യത്ര ഹ വാവ ഭഗവാൻ പിതൃരാജോ വൈവസ്വതഃ
സ്വവിഷയം പ്രാപിതേഷു സ്വപുരുഷൈർജന്തുഷു സമ്പരേതേഷു
യഥാകർമാവദ്യം ദോഷമേവാനുൽഘ്നീതഭഗവച്ഛാസനഃ
സഗണോ ദമം ധാരയതി || 6 ||

634

തത്ര ഹൈകേ നരകാനേകവിംശതിം ഗണയന്തി അഥ താംസ്തേ
രാജന്നാമരുപലക്ഷണതോന്യക്രമിഷ്ടാമസ്താമിന്ദ്രോ -
ന്ധതാമിന്ദ്രോ രൗരവോ മഹാരൗരവഃ കുന്ദീപാകഃ
കാലസൂത്രമസിപത്രവനം സുകരമുഖമന്ധകൂപഃ
കൃമിഭോജനഃ സന്ദംശസ്തപ്തസൂർമിർവജ്രകണ്ടക -
ശാൽമലീ വൈതരണീ പുയോദഃ പ്രാണരോധോ വിശസനം
ലാലാഭക്ഷഃ സാരമേയാദനമവീചിരയഃപാനമിതി |
കിഞ്ച ക്ഷാരകർദമോ രക്ഷോഗണഭോജനഃ ശൂലപ്രോതോ
ദന്ദശൂകോവ്വടനിരോധനഃ പർയാവർതനഃ സൂചീമുഖമി -
ത്യഷ്ടാവിംശതിർനരകാ വിവിധയാതനാഭൂമയഃ || 7 ||

635

തത്ര യസ്തു പരവിത്താപത്യകലത്രാൺയപഹരതി സ ഹി
കാലപാശബദ്ധോ യമപുരുഷൈരതിഭയാനകൈസ്താമിന്ദ്രോ
നരകേ ബലാന്നിപാത്യതേ അനശനാനുദപാനദണ്ഡ -
താഡനസന്തർജ്ജനാദിഭിർയാതനാഭിർയാത്യമാനോ
ജന്തുർയത്ര കശ്മലമാസാദിത ഏകദൈവ മുർച്ഛാമുപയാതി
താമിന്ദ്രപ്രായേ || 8 ||

636

ഏവമേവാന്ധതാമിന്ദ്രോ യസ്തു വഞ്ചയിത്വാ പുരുഷം ദാരാദീ -
നൂപയുജ്ജതേ യത്ര ശരീരീ നിപാത്യമാനോ യാതനാസ്ഥോ

വേദനയാ നഷ്ടമതിർനഷ്ടദ്യഷ്ടിശ്ച ഭവതി യഥാ വനസ്പതി -
ർവൃശ്ച്യമാനമൂലസ്തസ്മാദന്ധതാമിസ്രം തമുപദിശന്തി || 9 ||

637

യസ്ത്രിഹ വാ ഏതദഹമിതി മമേദമിതി ഭൂതദ്രോഹേണ
കേവലം സ്വകുടുംബമേവാനുദിനം പ്രപുഷ്ണാതി സ തദിഹ
വിഹായ സ്വയമേവ തദശുഭേന ഔരവേ നിപതതി || 10 ||

638

യേ ത്രിഹ യഥൈവമുനാ വിഹിംസിതാ ജന്തവഃ പരത്ര
യമയാതനാമുപഗതം ത ഏവ രുരവോ ഭൂത്വാ തഥാ
തമേവ വിഹിംസന്തി തസ്മാദ്രൗരവമിത്യാഹു രുരുരിതി
സർപാദതിക്രൂരസത്ത്വസ്യാപദേശഃ || 11 ||

639

ഏവമേവ മഹാരൗരവോ യത്ര നിപതിതം പുരുഷം ക്രവ്യാദാ
നാമ രുരവസ്തം ക്രവ്യേണ ഘാതയന്തി യഃ കേവലം
ദേഹംഭരഃ || 12 ||

640

യസ്ത്രിഹ വാ ഉഗ്രഃ പശൂൻ പക്ഷിണോ വാ പ്രാണത
ഉപരന്ധയതി തമപകരുണം പുരുഷാദൈരപി വിഗർഹിതമമുത്ര
യമാനുചരാഃ കുംഭീപാകേ തപ്തതൈലേ ഉപരന്ധയന്തി || 13 ||

641

യസ്ത്രിഹ പിതൃവിപ്രബ്രഹ്മധൃക് സ കാലസൂത്രസംജ്ഞകേ
നരകേ അയുതയോജനപരിമണ്ഡലേ താമ്രമയേ തപ്തഖലേ
ഉപർയധസ്താദഗ്ന്യർകാഭ്യാമതിതപ്യമാനേഭിനിവേശിതഃ
ക്ഷുത്പിപാസാഭ്യാം ച ദഹ്യമാനാന്തർബഹിഃശരീര ആസ്മതേ
ശേതേ ചേഷ്ടതേവതിഷ്ഠന്തി പരിധാവതി ച
യാവന്തി പശുരോമാണി താവദ്യുർഷസഹസ്രാണി || 14 ||

642

യസ്ത്രിഹ വൈ നിജവേദപമാദനാപദ്യപഗതഃ പാവണ്ഡം
ചോപഗതസ്തമസിപത്രവനം പ്രവേശ്യ കശയാ പ്രഹരന്തി
തത്ര ഹാസാവിതസ്തതോ ധാവമാന ഉഭയതോ ധാരൈ -

സ്താലവനാസിപത്രൈശ്ചരിദ്യമാനസർവാംഗോ ഹാ ഹതോ -
 ിസ്തീതി പരമയാ വേദനയാ മുർച്ഛിതഃ പദേ പദേ
 നിപതതി സ്വധർമഹാ പാഖണ്ഡാനുഗതം ഫലം ഭുങ്ക്തേ || 15 ||

643

യസ്ത്രിഹ വൈ രാജാ രാജപുരുഷോ വാ അദണ്ഡ്യ ദണ്ഡം
 പ്രണയതി ബ്രാഹ്മണേ വാ ശരീരദണ്ഡം സ പാപീയാ -
 നരകേമുത്ര സുകരമുഖേ നിപതതി തത്രാതിബലൈ -
 ര്വിനിഷ്പിഷ്യമാണാവയവോ യഥൈവേഹേക്ഷുവണ്ഡ
 ആർതസ്വരേണ സ്വനയൻ ക്വചിൻമുർച്ഛിതഃ
 കശ്മലമുപഗതോ യഥൈവേഹാദ്യഷ്ടദോഷാ
 ഉപരുദ്ധാഃ || 16 ||

644

യസ്ത്രിഹ വൈ ഭൂതാനാമീശ്വരോപകൽപിതവൃത്തീനാ -
 മവിവിക്തപരവ്യമാനാം സ്വയം പുരുഷോപകൽപിത -
 വൃത്തിർവിവിക്തപരവ്യഥോ വ്യഥാമാചരതി സ
 പരത്രാസ്യകൂപേ തദഭിദ്രോഹേണ നിപതതി തത്ര ഹാസൗ
 തൈർജന്തുഭിഃ പശുമൃഗപക്ഷിസരീസ്യപൈർമശകയുകാ -
 മത്കുണമക്ഷികാദിഭിര്യേ കേ ചാഭിദ്രുഗ്ധാസ്തൈഃ
 സർവതോദ്ഭിദ്രുഹ്യമാണസ്തമസി വിഹതനിദ്രാനിർവൃതി -
 രലബ്ധാവസ്ഥാനഃ പരിക്രാമതി യഥാ കുശരീരേ ജീവഃ || 17 ||

645

യസ്ത്രിഹ വാ അസംവിഭജ്യാശ്നാതി യത്കിഞ്ചനോ -
 പനതമനിർമിതപഞ്ചയജ്ഞോ വായസസംസ്തുതഃ സ
 പരത്ര കൃമിഭോജനേ നരകാധമേ നിപതതി തത്ര
 ശതസഹസ്രയോജനേ കൃമികുണ്ഡേ കൃമിഭൂതഃ സ്വയം
 കൃമിഭിരേവ ഭക്ഷ്യമാണഃ കൃമിഭോജനോ യാവത്ത -
 ദപ്രത്താപ്രഹുതാഭോദ്യനിർവേശമാത്മാനം യാതയതേ || 18 ||

646

യസ്ത്രിഹ വൈ സ്തേയേന ബലാദ്വാ ഹിരണ്യരത്താദീനി
 ബ്രാഹ്മണസ്യ വാപഹരത്യന്യസ്യ വാനാപദി പുരുഷ -
 സ്തമമൂത്ര രാജൻ യമപുരുഷാ അയസ്മയൈരഗ്നിപിണ്ഡൈഃ
 സന്ദംശൈസ്ത്വചി നിഷ്കുഷന്തി || 19 ||

647

യസ്ത്രിഹ വാ അഗമ്യം സ്ത്രിയമഗമ്യം വാ പുരുഷം
 യോഷിദഭിഗച്ഛതി താവമൂത്ര കശയാ താഡയന്ത -
 സ്തിഗ്മയാ സൂർമ്യാ ലോഹമത്വാ പുരുഷമാലിംഗയന്തി
 സ്ത്രിയം ച പുരുഷരൂപയാ സൂർമ്യാ || 20 ||

648

യസ്ത്രിഹ വൈ സർവാഭിഗമസ്തമമൂത്ര നിരയേ വർത്തമാനം
 വജ്രകണ്ടകശാൽമലീമാരോപ്യ നിഷ്കർഷന്തി || 21 ||

649

യേ ത്രിഹ വൈ രാജന്യാ രാജപുരുഷാ വാ അപാവണ്യാ
 ധർമസേതുൻ ഭിന്ദന്തി തേ സമ്പരേത്യ വൈതരൺയാം
 നിപതന്തി ഭിന്നമർയാദാസ്തസ്യാം നിരയപരിഖാ -
 ഭൂതായാം നദ്യാം യാദോഗണൈരിതസ്തതോ ഭക്ഷ്യമാണാ
 ആത്മനാ ന വിധുജ്യമാനാശ്ചാസുഭിരുഹ്യമാനാഃ
 സ്വാഘേന കർമപാകമനുസ്മരന്തോ വിൺമൂത്രപുയശോണിത -
 കേശനഖാസ്ഥിമേദോമാംസവസാവാഹിൻയാമുപതപ്യന്തേ || 22 ||

650

യേ ത്രിഹ വൈ വൃഷലീപതയോ നഷ്ടശൗചാചാരനിയമാ -
 സ്ത്യുക്തലജ്ജാഃ പശുചർയാം ചരന്തി തേ ചാപി പ്രേത്യ
 പുയവിൺമൂത്രശ്ലേഷ്മമലാപൂർണാർണവേ നിപതന്തി
 തദേവാതിബീഭത്സിതമശ്നന്തി || 23 ||

651

യേ ത്രിഹ വൈ ശ്വഗർഭഭപതയോ ബ്രാഹ്മണാദയോ
 മൃഗയാവിഹാരാ അതീർഥേ ച മൃഗാൻ നിഹ്നന്തി

താനപി സമ്പരേതാൻ ലക്ഷ്യഭൂതാൻ യമപുരുഷാ
ഇഷ്ടുഭിർവിധൃന്തി || 24 ||

652

യേ ത്വിഹ വൈ ദാമ്ഭികാ ദംഭയജ്ഞേഷു പശൂൻ
വിശസന്തി താനമുഷ്മിൻ ലോകേ വൈശസേ നരകേ പതിതാ -
ന്നിരയപതയോ യാതയിത്വാ വിശസന്തി || 25 ||

653

യസ്ത്വിഹ വൈ സവർണാം ഭാർയാം ദ്വിജോ രേതഃ പായയതി
കാമമോഹിതസ്തം പാപകൃതമമൃതേ രേതഃകുൽയായാം
പാതയിത്വാ രേതഃ സമ്പായയന്തി || 26 ||

654

യേ ത്വിഹ വൈ ദസ്യവോഽഗ്നിദാ ഗരദാ ഗ്രാമാൻ
സാർമാൻ വാ വിലുമ്പന്തി രാജാനോ രാജഭടാ വാ
താംശ്ചാപി ഹി പരേത്യ യമദൂതാ വജ്രദംഷ്ട്രാഃ
ശ്യാനഃ സപ്തശതാനി വിംശതിശ്ച സരഭസം
ഖാദന്തി || 27 ||

655

യസ്ത്വിഹ വാ അന്യതം വദന്തി സാക്ഷേത്യ ദ്രവ്യവിനിമയേ
ദാനേ വാ കഥഞ്ചിത്സ വൈ പ്രേത്യ നരകേഽവീചിമത്യധഃശിരാ
നിരവകാശേ യോജനശതോച്ഛായാദ് ഗിരിമൂർധ്നഃ സമ്പാത്യതേ
യത്ര ജലമിവ സ്ഥലമശ്മപൃഷ്ഠമവദാസതേ തദവീചിമ -
ത്തിലശോ വിശീർയമാണശരീരോ ന മ്രിയമാണഃ
പുനരാഭോപിതോ നിപതന്തി || 28 ||

656

യസ്ത്വിഹ വൈ വിപ്രോ രാജന്യോ വൈശ്യോ വാ
സോമപീഥസ്തത്കലത്രം വാ സുരാം വ്രതസ്ഥോഽപി
വാ പിബന്തി പ്രമാദതസ്തേഷാം നിരയം
നീതാനാമുരസി പദാഽക്രമ്യാസ്യേ വഹ്നിനാ
ദ്രവമാണം കാർഷ്ണായസം നിഷിഞ്ചന്തി || 29 ||

657

അഥ ച യസ്ത്രിഹ വാ ആത്മസംഭാവനേന സ്വയമധമോ
ജൻമതപോവിദ്യാചാരവർണാശ്രമവതോ വരീയസോ ന
ബഹു മന്യേത സ മൃതക ഏവ മൃത്വാ ക്ഷാരകർദമേ നിരയേ -
ന്വാകുശിരാ നിപാതിതോ ദുരന്താ യാതനാ ഹൃശ്നുതേ || 30 ||

658

യേ ത്രിഹ വൈ പുരുഷാഃ പുരുഷമേധേന യജന്തേ
യാശ്ച സ്ത്രിയോ നൃപശൂൻ ഖാദന്തി താശ്ച തേ പശവ
ഇവ നിഹതാ യമസദനേ യാതയന്തോ രക്ഷോഗണാഃ
സൗനികാ ഇവ സ്വധിതിനാവദായാസ്യുക് പിബന്തി നൃത്യന്തി
ച ഗായന്തി ച ഹൃഷ്യമാണാ യഥേഹ പുരുഷാദാഃ || 31 ||

659

യേ ത്രിഹ വാ അനാഗസോഽരൺയേ ഗ്രാമേ വാ
വൈശ്രംഭകൈരുപസ്യുതാനുപവിശ്രംഭയ്ജിജീവിഷുൻ
ശൂലസൂത്രാദിഷുപ്രേപാതാൻ ക്രീഡനകതയാ യാതയന്തി
തേപി ച പ്രേത്യ യഥയാതനാസു ശൂലാദിഷു പ്രേപാതാത്മാനഃ
ക്ഷുത്തുഡ്ഭ്യാം ചാഭിഹതാഃ കങ്കവടാദിഭി -
ശ്ചേതസ്തതസ്തിഗ്മതുണ്ഡൈരാഹന്യമാനാ ആത്മശമലം
സ്മരന്തി || 32 ||

660

യേ ത്രിഹ വൈ ഭൂതാൻയുദ്യേജയന്തി നരാ
ഉൽബണസ്വഭാവാ യഥാ ദന്ദശൂകാസ്തേപി പ്രേത്യ നരകേ
ദന്ദശൂകാഖ്യേ നിപതന്തി യത്ര നൃപ ദന്ദശൂകാഃ
പഞ്ചമുഖാഃ സപ്തമുഖാ ഉപസ്യത്യ ഗ്രസന്തി യഥാ
ബിലേശയാൻ || 33 ||

661

യേ ത്രിഹ വാ അന്ധാവടകുസൂലഗുഹാദിഷു
ഭൂതാനി നിരുന്ധന്തി തഥാമുത്ര തേഷ്യേവാപവേശ്യ സഗരേണ
വഹിനാ ധൂമേന നിരുന്ധന്തി || 34 ||

662

യസ്ത്രിഹ വാ അതിമീനഭയാഗതാൻ വാ ഗൃഹപതിരസക്യ -
 ദുപഗതമന്യുർദിധക്ഷുരിവ പാപേന ചക്ഷുഷാ നിരീക്ഷതേ
 തസ്യ ചാപി നിരയേ പാപദ്യുഷ്ടേരക്ഷിണീ വജ്രതുണ്ഡാ ഗുഡ്രാഃ
 കങ്കകാകവടാദയഃ പ്രസഹ്യാരുബലാദുത്പാടയന്തി || 35 ||

663

യസ്ത്രിഹ വാ ആഡ്യാഭിമതിരഹങ്കൃതിസ്തിർയകുപ്രേക്ഷണഃ
 സർവതോഭിവിശങ്കീ അർഥവ്യയനാശചിന്തയാ
 പരിശുഷ്യമാണഹൃദയവദനോ നിർവൃതിമനവഗതോ ഗ്രഹ
 ഇവാർഥമഭിരക്ഷതി സ ചാപി പ്രേത്യ തദുത്പാദനോക്തർഷണ -
 സംരക്ഷണശമലഗ്രഹഃ സൂചീമുഖേ നരകേ നിപതതി യത്ര
 ഹ വിത്തഗ്രഹം പാപപുരുഷം ധർമരാജപുരുഷാ വായകാ ഇവ
 സർവതോഽംഗേഷു സൂത്രൈഃ പരിവയന്തി || 36 ||

664

ഏവംവിധാ നരകാ യഥാലയേ സന്തി ശതശഃ സഹസ്രശസ്തേഷു
 സർവേഷു ച സർവ ഏവാധർമവർതിനോ യേ കേചിദിഹോദിതാ
 അനുദിതാശ്ചാവനിപതേ പർത്യായേണ വിശന്തി തഥൈവ
 ധർമാനുവർതിന ഇതരത്ര ഇഹ തു പുനർഭവേ ത
 ഉഭയശേഷാഭ്യാം നിവിശന്തി || 37 ||

665

നിവൃത്തിലക്ഷണമാർഗ ആദാവേവ വ്യാഖ്യാതഃ |
 ഏതാവാനേവാണധകോശോ യശ്ചതുർദശധാ പുരാണേഷു
 വികൽപിത ഉപഗീയതേ യത്തദ്ഭഗവതോ നാരായണസ്യ
 സാക്ഷാൻമഹാപുരുഷസ്യ സ്ഥവിഷ്ഠം
 രൂപമാത്മമായാഗുണമയമനുവർണിതമാദ്യതഃ പഠതി
 ശൃണോതി ശ്രാവയതി സ ഉപഗേയം ഭഗവതഃ
 പരമാത്മനോഽഗ്രാഹ്യമപി ശ്രദ്ധാഭക്തിവിശുദ്ധ -
 ബുദ്ധിർവേദ || 38 ||

666

ശ്രുത്വാ സ്ഥൂലം തഥാ സൂക്ഷ്മം രൂപം ഭഗവതോ യതിഃ |
 സ്ഥൂലേ നിർജിതമാത്മാനം ശന്നൈഃ സൂക്ഷ്മം
 ധിയാ നയേദിതി || 39 ||

667

ഭൂദ്വീപവർഷസരിദദ്രിനഭഃസമുദ്ര -
 പാതാലദിന്ദനരകഭാഗണലോകസംസ്ഥാ |
 ഗീതാ മയാ തവ നൃപാദ്ഭൂതമീശ്വരസ്യ
 സ്ഥൂലം വപുഃ സകലജീവനികായധാമ || 40 ||

668

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ
 വൈയാസികൃമഷ്ടാദശസാഹസ്ര്യാം പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ നരകാനുവർണനം നാമ ഷഡ്വിംശോധ്യായഃ ||